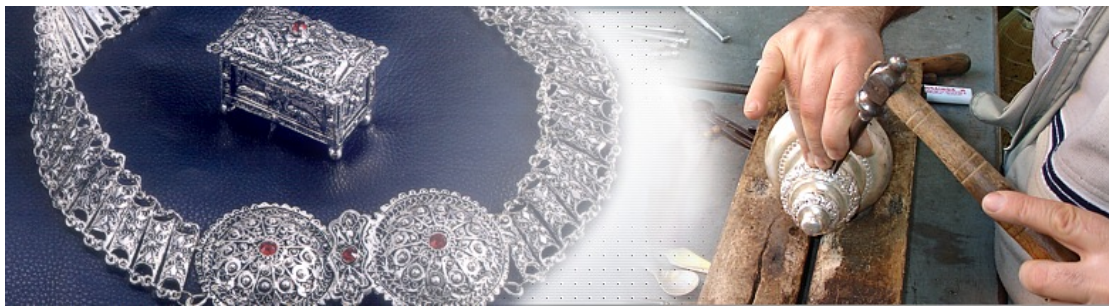

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή μελέτη
« Ο ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΚΑΙ Η
ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ »

Αρβανίτη Πανωραία
ΑΜ 9749

Επιβλέπουσα: Θεοδωροπούλου Ε.
Επιτροπή: Αμπελιώτης Κ.
Γεωργιτσογιάννη Ν.Ε.

Αθήνα 2007

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η πτυχιακή αυτή εργασία εκπονήθηκε με αφορμή την καταγωγή μου από την περιοχή των Ιωαννίνων. Τα Ιωάννινα αποκαλούνται και πόλη των αργυροχρυσόχων λόγω της μεγάλης παράδοσης που έχουν σε αυτό τον κλάδο και ιδιαίτερα στην αργυροχοΐα η οποία διαδραμάτιζε σημαντικό ρόλο στο οικονομικό εισόδημα των Ηπειρωτών για πολλά χρόνια. Είχε ενδιαφέρον λοιπόν να εξετάσουμε τη σημερινή κατάσταση και την πορεία που έχει πάρει πλέον ο κλάδος αυτός καθώς και τη συμβολή της αργυροχοΐας στην οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία των Ιωαννίνων, την πορεία του κλάδου της αργυροχοΐας γενικότερα στην Ελλάδα καθώς και ειδικότερα στην περιοχή των Ιωαννίνων και στα περίχωρα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρονται οι διάφορες τεχνικές που χρησιμοποιούν οι αργυροχόοι της πόλης. Γίνεται μια παρουσίαση του μετάλλου του αργύρου και των χαρακτηριστικών του και του εργαστηρίου αργυροχοΐας.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά στις διακρίσεις των αργυρών αντικειμένων, στα διάφορα αντικείμενα που παρήγαγαν οι χρυσοκοί των Ιωαννίνων όλα αυτά τα χρόνια και στις παραστάσεις που αποτυπώνονται σε αυτά. Ενώ το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στις σχολές αργυροχοΐας που λειτούργησαν στα Γιάννενα κατά καιρούς και ιδιαίτερα στη πρώτη αργυροχοϊκή σχολή που λειτούργησε στην πόλη.

Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει τις συλλογικές μορφές της αργυροχοΐας στην πόλη όπως είναι τα διάφορα σωματεία, κέντρα και σύλλογοι το ρόλο και τη συμβολή τους στον κλάδο.

Το έκτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την μεθοδολογία της έρευνας, τα αποτελέσματα της και τις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του ερωτηματολογίου.

Το έβδομο κεφάλαιο διαπραγματεύεται τις συνθήκες της αγοράς και τα διάφορα χαρακτηριστικά του κλάδου αργυροχοΐας όπως αυτά προκύπτουν από

τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων που συμπληρώθηκαν από τεχνίτες αργυροχόους και ιδιοκτήτες καταστημάτων αργυροχοΐας των Ιωαννίνων και τις συζητήσεις που έγιναν με φορείς και αντιπροσώπους του κλάδου στη πόλη.

Ενώ το όγδοο κεφάλαιο αναφέρεται στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος όπως αυτά προέκυψαν από την επιτόπια έρευνα και τις και τις προοπτικές που έχει η αργυροχοΐα με τις σημερινές συνθήκες.

Και τέλος στο ένατο και τελευταίο κεφάλαιο συγκεντρώνονται τα συμπεράσματα από την όλη έρευνα και κάποιες προτάσεις που θα βοηθούσαν τον κλάδο.

Η διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας ήταν ιδιαίτερα επίπονη και χρονοβόρα και τα προβλήματα που αντιμετωπίστηκαν πολλά. Η βιβλιογραφία επί του συγκεκριμένου θέματος είναι λιγοστή και ο τοπικός χαρακτήρας περιορίσε ακόμη περισσότερο τις πηγές που μπορούσαν να αναζητηθούν σχετικά στοιχεία. Επιπλέον ο κλάδος χαρακτηρίζεται από κάποια εσωστρέφεια και χρειάστηκε αρκετός χρόνος ούτως ώστε να συλλεχθούν οι απαραίτητες πληροφορίες.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτρια της πτυχιακής κα. Θεοδωροπούλου καθώς και στους καθηγητές της τριμελούς επιτροπής κα. Γεωργιτσογιάννη και κ. Αμπελιώτη για την συνεργασία τους και τη βοήθεια στην εκπόνηση αυτής της εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω και όλους τους αντιπροσώπους του κλάδου αργυροχοΐας των Ιωαννίνων που δέχθηκαν να με συναντήσουν και να με ενημερώσουν για τις διάφορες πτυχές του επαγγέλματος τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως στόχο να παρουσιάσει την αργυροχοΐα όπως αναπτύχθηκε στην πόλη των Ιωαννίνων και εξελίχθηκε στο πέρασμα του χρόνου. Να αναδείξει τις διάφορες πτυχές του κλάδου και τις επιδράσεις που αυτός δέχθηκε. Ταυτόχρονα προσπαθεί να διερευνήσει τα προβλήματα που παρουσιάζονται στον κλάδο και να φωτογραφίσει την επιρροή του στη βιώσιμη ανάπτυξη του τόπου.

Η αργυροχοΐα αποτέλεσε σημαντικό κομμάτι της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής της πόλης. Είναι λοιπόν εύλογο το ερώτημα κατά πόσον αυτό συνεχίζει να υφίσταται και σε ποιο βαθμό. Οι συνθήκες της αγοράς έχουν αλλάξει και η παραγωγή των περισσότερων κλάδων έχει βιομηχανοποιηθεί. Η έρευνα αυτή επιδιώκει να σκιαγραφήσει το ρόλο που διαδραματίζει η παραδοσιακή αργυροχοΐα στα Γιάννενα του σήμερα.

Η πόλη των αργυροχόων αναπολεί τις μνήμες μιας βαθιάς παράδοσης και προσπαθεί να επαναπροσδιοριστεί. Οι επιχειρήσεις του κλάδου παραμένουν οικογενειακές και δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο τρόπο λειτουργίας της αγοράς όπως αυτός έχει στις μέρες μας.

Η ερευνά αυτή βασίστηκε στην επιτόπια ερεύνα που έγινε στο Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων (ΚΕΠΑΒΙ Α.Ε.) και σε εργαστήρια αργυροχοΐας καθώς και σε καταστήματα λιανικής πώλησης αργυρών ειδών στη πόλη των Ιωαννίνων, μέσα από ερωτηματολόγια που απευθύνονταν στους επαγγελματίες του κλάδου ενώ τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων εμπλουτίστηκαν με στοιχεία από βιβλιογραφικές πηγές και από συνεντεύξεις που έγιναν με διαφόρους φορείς και επαγγελματίες του κλάδου αργυροχοΐας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	Σελ.2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	Σελ.4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Αναδρομή στην ιστορία της αργυροχοΐας στα Ιωάννινα και στην ευρύτερη περιοχή.	Σελ.8-20
1.1 Ιστορική αναδρομή.	
1.2 Η αργυροχοΐα στην Ελλάδα.	
1.3 Η αργυροχοΐα στα Ιωάννινα.	
1.4 Καλαρρύτες.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Τεχνικές κατασκευής και παραγωγική διαδικασία.	Σελ.21-39
2.1 Το μέταλλο.	
2.2 Τεχνικές επεξεργασίας.	
2.3 Το εργαστήρι του αργυροχόου.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Διακρίσεις ειδών αργυροχοΐας και παραστάσεις.	Σελ.40-57
3.1 Διακρίσεις.	
3.1.1 Κοσμικά και εκκλησιαστικά αργυρά.	
3.1.2 Γυναικεία κοσμήματα.	
3.1.3 Αντρικά αντικείμενα.	
3.1.4 Οικιακά σκεύη.	
3.1.5 Εκκλησιαστικά αργυρά.	
3.2 Παραστάσεις.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Σχολές αργυροχοΐας.	Σελ.58-65
4.1 Οι σχολές αργυροχοΐας στα Ιωάννινα.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Συλλογικές μορφές.	Σελ.66-71
5.1 ΚΕΠΑΒΙ. Α.Ε.	
5.2 Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων.	
5.3 Άλλα σωματεία.	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Μεθοδολογία της έρευνας.	Σελ.72-112
6.1 Εισαγωγή.	
6.2 Υλικό και μέθοδος.	

6.3 Αποτελέσματα.

6.4 Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του ερωτηματολογίου.

Συσχέτιση 1.

Συσχέτιση 2.

Συσχέτιση 3.

Συσχέτιση 4.

Συσχέτιση 5.

Συσχέτιση 6.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Περιγραφή του κλάδου και της αγοράς.

Σελ.113-123

7.1 Αριθμός επιχειρήσεων.

7.2 Γεωγραφική κατανομή.

7.3 Μέγεθος επιχειρήσεων.

7.4 Απασχόληση στον κλάδο.

7.5 Ζήτηση.

7.6 Μορφές ανταγωνισμού.

7.6.1 Ποιότητα και σχέδια.

7.6.2 Τιμές πώλησης.

7.6.3 Προσωπικές επαφές.

7.6.4 Διαφήμιση.

7.7 Συνθήκες αγοράς.

7.7.1 Τιμές πώλησης.

7.7.2 Διαφήμιση.

7.7.3 Εποχικότητα.

7.7.4 Δίκτυα διανομής και διάθεσης.

7.8 Εισαγωγές, εξαγωγές και ξένοι ανταγωνιστές.

7.8.1 Ξένοι ανταγωνιστές.

7.8.2 Εισαγωγές.

7.8.3 Εξαγωγές.

7.8.4 Έμμεσες εξαγωγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Προβλήματα του κλάδου.

Σελ.124-129

8.1 Κύρια προβλήματα.

- 8.1.1 Προβλήματα διοίκησης και οργάνωσης.
- 8.1.2 Προβλήματα πωλήσεων.
- 8.1.3 Προβλήματα παραγωγής.
- 8.1.4 Προβλήματα προβολής.
- 8.1.5 Προβλήματα σχεδιασμού προϊόντων.
- 8.1.6 Προβλήματα ποιότητας.
- 8.1.7 Προβλήματα χρηματοδότησης.
- 8.1.8 Προβλήματα εκπαίδευσης και εξειδίκευσης προσωπικού.
- 8.1.9 Ανεξέλεγκτες εισαγωγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Συμπεράσματα Σελ.130-134

9.1 Συμπεράσματα

9.2 Προτάσεις

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ Σελ.135-136

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α' Σελ.137-143

Ερωτηματολόγιο.

Συντομογραφίες.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β' Σελ.144-150

Χάρτες.

Πίνακες.

Φωτογραφίες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

«ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ»

Ιωάννινα να είναι το παραλίμνιο, ηπειρωτικό φρούριο που περιγράφεται από τον Προκόπιο ότι έκτισε ο Ιουστινιανός.

Ως τις αρχές του 13^{ου} αιώνα φαίνεται ότι η πόλη των Ιωαννίνων περιοριζόταν μόνο εντός του φρουρίου. Το 1204 καταλαμβάνεται από τον Μιχαήλ Άγγελο Κομνηνό ο οποίος εγκαθιδρύει τη δυναστεία των δεσποτών της Ηπείρου με πρωτεύουσα την Άρτα.

Έκτοτε τα Ιωάννινα ακολουθούν τις ιστορικές εξελίξεις του Δεσποτάτου της Ηπείρου, το οποίο, εκτεινόμενο από το Δυρράχιο μέχρι τη Ναύπακτο θα διαδραματίσει το ρόλο του Βυζαντινού προπυργίου, ενάντια στις αλλεπάλληλες επιδρομές των Φράγκων, Βενετών, Αλβανών και Σέρβων. Αν και πρωτεύουσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου ήταν η Άρτα οι Γιαννιώτες γίνονται σύντομα ρυθμιστές της κατάστασης γιατί οι αριστοκράτες της πόλης ελέγχουν, κατά το τιμαριωτικό σύστημα, μεγάλο μέρος της Ηπείρου. Με αυτήν την οικονομική ισχύ είναι σε θέση να διεκδικεί προνόμια οικονομικά, θρησκευτικά και διοικητικά από τους εκάστοτε κυρίαρχους είτε επρόκειτο για τους δεσπότες της Ηπείρου, τους βυζαντινούς αυτοκράτορες ή τους Σέρβους, Φράγκους, Αλβανούς ηγεμόνες. (Πάπυρους Λαρούς Μπριτάνικα, 1981)

Η σύγκρουση με τους Αλβανούς και οι ανταγωνισμοί των αρχοντικών οίκων της Ηπείρου που συχνά συμβιβάζονταν, ή και έκαναν παραχωρήσεις στους Οθωμανούς, δεν επέτρεψε την δημιουργία ενός αντί-τουρκικού μετώπου. Έτσι, οι Οθωμανοί σταδιακά επεκτείνουν την κυριαρχία τους σε ολόκληρη την Ήπειρο. Στη συνέχεια τα Ιωάννινα καταλαμβάνονται ειρηνικά από τους Οθωμανούς το 1431, υπό τον Σιναν Πασά και εγκαθιδρύεται η τούρκικη κυριαρχία που διαρκεί 482 έτη, μέχρι το 1913.

Το 1611 σημειώνεται το επαναστατικό κίνημα του Διονυσίου Φιλοσόφου ή Σκυλοσόφου που δε στέφεται με επιτυχία και οι Οθωμανοί σε αντίποινα καταργούν τα προνόμια των γιαννιωτών. Η Ήπειρος – και κυρίως η υπαίθρια – γνωρίζει την τουρκική βαρβαρότητα στο έπακρο και πολλοί Ηπειρώτες για να ξεφύγουν από αυτή μετοικούν σε μεγάλα αστικά κέντρα ή σε άλλες χώρες.

Ο 17^{ος} αιώνας αποτελεί την απαρχή της ακμής των Ιωαννίνων, η οποία κορυφώνεται στο δεύτερο μισό του 18^{ου}, με την ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας. Κατά τον 18^ο αιώνα, τα Γιάννενα αναδεικνύονται το σημαντικότερο πνευματικό - πολιτιστικό κέντρο του νέου Ελληνισμού και της προεπαναστατικής Ελλάδος, δεύτερο μετά την Κωνσταντινούπολη. Η εισροή του ελληνικού στοιχείου που αναζητούσε καταφύγιο από τους Οθωμανικούς διωγμούς, αυξάνει πληθυσμιακά σε μεγάλο βαθμό τα Ιωάννινα. Ενδεικτικό της οικονομικής ακμής είναι, ότι οι γιαννιώτεςπραματευτάδες έρχονται πρώτοι από όλους τους Έλληνες στην Βενετία.

Το 1787 ο Αλη πασάς γίνεται μουτεσαφίρης των Ιωαννίνων και για να εδραιώσει τη θέση του απέναντι στους ισχυρούς αντίπαλους του φορά το προσωπείο του προστάτη των υπόδουλων, επιτρέπει την ίδρυση σχολείων και παραχωρεί προνόμια στους κατοίκους με τελικό σκοπό την αυτονόμηση του από την πύλη.

Επί της εποχής του Αλη πασά η πόλη εξελίσσεται στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της προεπαναστατικής Ελλάδας και η τοπική αγορά των Ιωαννίνων συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων του ελλαδικού χώρου.

Ξένοι περιηγητές που περνούν από την περιοχή θαυμάζουν την ανάπτυξη της. Ο Τούρκος περιηγητής Εβλιά Τσελεμπί, που πέρασε από την Ήπειρο το 1670, αναφέρει ότι υπήρχαν καλοφτιαγμένα σπίτια και μαγαζιά, ανάμεσα στα οποία και χρυσοχοεία. Την εικόνα ακμάζουσας πόλης δίνει και ο Γάλλος γιατρός Spon στο περιηγητικό του βιβλίο που εκδόθηκε το 1679. Το 1702 ο Γάλλος πρόξενος P. Garnier σε έκθεση του για το ηπειρωτικό εμπόριο - με υπερβολή- έγραφε ότι η πόλη είναι σχεδόν τόσο μεγάλη όσο η Μασσαλία. (Σακελλαρίου, 1997).

Είναι η εποχή που τα Γιάννινα γίνονται « πρώτα στα άρματα, στα γρόσια και στα γράμματα ».

1.2 Η ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η τέχνη της επεξεργασίας του ασημιού είναι μια από τις κατ' εξοχήν ελληνικές εργαστηριακές τεχνικές με πολύ μεγάλη βυζαντινή παράδοση και πλούσια τεχνική. Άκμασε από τον 9^ο μέχρι τον 12^ο αιώνα ενώ συνεχίστηκε κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας με μεγάλες δυσκολίες και με αργότερους ρυθμούς, ώσπου άκμασε πάλι τον 17^ο και 18^ο αιώνα.

Την εποχή του Βυζαντίου η αργυροχοΐα βρισκόταν σε πολύ ανεπτυγμένο επίπεδο και αποτελούσε σημαντικό εισόδημα της βυζαντινής οικονομίας. Η πτώση της αυτοκρατορίας βρίσκει τους Έλληνες χρυσοκούς² να κατέχουν μια τεράστια παράδοση. Αλλά οι υπανάπτυκτες συνθήκες εμπορίου και η κακή οικονομική κατάσταση των Ελλήνων δεν ευνοούσαν τη δημιουργία και διακίνηση αργυρών αντικειμένων, ούτε εξασφάλιζαν την επιβίωση των αργυροχόων. Κι όμως η αργυροχοΐα ποτέ δεν έσβησε εντελώς γιατί οι αργυροχόοι μπόρεσαν αναλαμβάνοντας κυρίως παραγγελίες από την Εκκλησία και τους τούρκους αξιωματούχους να συνεχίσουν τη τέχνη τους. Η Εκκλησία με τα σχετικά προνόμια που πάντα διατηρούσε - ακόμη και μετά την Τούρκικη κατάκτηση- και με τα έσοδα από την περιουσία της δεν έπαψε ποτέ να είναι πελάτης των αργυροχόων. Έτσι εκείνη την εποχή και για μεγάλο διάστημα η αργυροχοΐα ήταν κυρίως εκκλησιαστική.

Τον 17^ο αιώνα όμως που οι συνθήκες ωρίμασαν και η Οθωμανική αυτοκρατορία άρχισε να παρακμάζει, οι Έλληνες κέρδιζαν όλο και περισσότερα οικονομικά προνόμια και οργανώθηκαν στο διεθνές εμπόριο. Έτσι τον 18^ο αιώνα οι τεχνίτες χρυσοκοί ή ασημιτζήδες δεν έλειπαν από καμιά περιοχή της Ελλάδος, είχαν οργανωθεί σε συντεχνίες και η τέχνη της αργυροχοΐας κατείχε ένα μεγάλο κομμάτι της εμπορικής δραστηριότητας των Ελλήνων.

² Χρυσικοί ονομάζονταν γενικά οι τεχνίτες του ασημιού στην Ελλάδα. Η ονομασία αυτή τους αποδόθηκε ανεξάρτητα από το γεγονός ότι πολλοί από αυτούς δεν είχαν δουλέψει σχεδόν ποτέ στη ζωή τους με το χρυσάφι.

1.3 Η ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Η τέχνη της ασημουργίας στα Ιωάννινα έχει τις ρίζες της στα βάθη του χρόνου. Η τέχνη αυτή εμφανίζεται ακμαία από την εποχή του Δεσποτάτου της Ηπείρου στον 13^ο αιώνα και έχει συνδεθεί με την ιστορική, πολιτισμική και οικονομική πορεία της πόλης. Στον 17^ο αιώνα όπου είναι και η μεγάλη ακμή της πόλης εντοπίζονται και οι πρώτες αναφορές για επώνυμους Ηπειρώτες αργυροχόους που δημιουργούν στα Γιάννενα, το Μέτσοβο και τους Καλαρρύτες και γίνονται γνωστοί και έξω από την Ήπειρο και την Ελλάδα. Την τελευταία δεκαετία του 18^{ου} αιώνα τα Γιάννενα αποτελούσαν το σημαντικότερο οικονομικό και πνευματικό κέντρο του βορειοδυτικού ελλαδικού χώρου και ένα από τα πιο αξιόλογα της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων με οργανωμένες συντεχνίες. Οι Γιαννιώτες στηριζόμενοι στο εμπόριο πέτυχαν μια πρωτοφανή οικονομική άνθιση οπότε δημιουργήθηκε μια εύπορη τάξη Ελλήνων και αναπτύχθηκαν στενότερες σχέσεις με τα κυριότερα ευρωπαϊκά κέντρα, το Λιβόρνο, τη Βιέννη, τη Λειψία, το Βουκουρέστι και τη Μόσχα. Ενώ οι λεγόμενες «μεγάλες δυνάμεις» Ρωσία, Αυστρία, Γαλλία και Αγγλία ιδρύσαν προξενεία στα Γιάννενα και η παρουσία πλήθους προσωπικοτήτων τα ανέδειξε σε ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα πολιτικού και οικονομικού ενδιαφέροντος. (Σακελλαρίου, 1997).

Η φήμη των Ελλήνων χρυσικών συνέβαλε ώστε να γίνουν περιζήτητα τα έργα της ελληνικής αργυροχοΐας σε όλη τη Βαλκανική αλλά και τη Μικρά Ασία. Η ακμή που σημειώνεται την εποχή εκείνη συνδέεται σίγουρα και με την ανάπτυξη των συντεχνιών που παρά την τούρκικη κατοχή διατηρούν υπό κάποιους όρους την αυτονομία τους και έχουν ιδιαίτερα προνόμια. Η συντεχνία των ασημιτζήδων εκτός από τους μόνιμα εγκατεστημένους στα Γιάννενα τεχνίτες, περιελάμβανε και τους πλανόδιους χρυσικούς, οι οποίοι ήταν μέλη της συντεχνίας με ιδιαίτερη σχέση. Οι πλανόδιοι με τα εργαλεία τους στον ώμο και με ένα ή δυο μαθητευόμενους παρέα ταξίδευαν από τις πόλεις ως τις πιο απομακρυσμένες περιοχές. Εκεί έστηναν πρόχειρα εργαστήρια για μικρό διάστημα και εκτελούσαν παραγγελίες ή πωλούσαν και

κάποια έτοιμα τεχνήματα τους και στη συνέχεια συνέχιζαν την περιπλάνηση τους. Έτσι για παράδειγμα, το 1812 τη συντεχνία των αργυροχρυσοχόων στην πόλη των Ιωαννίνων αποτελούν 54 μέλη, ενώ σύμφωνα με μαρτυρίες κατά το διάστημα 1812-1815 υπήρχαν 34 εργαστήρια αργυροχοΐας απέναντι από το κάστρο της πόλης. (Μουσειδου, 1983).

Εικόνα 2. Άποψη των Ιωαννίνων 1843. Χαλβόδογραφία C.Reiss, Ιωάννινα. Συλλογή Α.Παπασταύρου

Την ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας που είχε αρχίσει να σημειώνεται απ τις αρχές της τέταρτης δεκαετίας του 19^{ου} αιώνα διαδέχθηκε η στασιμότητα και στη συνέχεια η συρρίκνωση της βιοτεχνικής παραγωγής, αποτέλεσμα της εμπορικής διείσδυσης της δυτικής Ευρώπης στον ελληνικό χώρο. Κατά την περίοδο αυτή, η αθρόα εισαγωγή στα Ιωάννινα ιταλικών, γαλλικών και κυρίως αυστριακών βιοτεχνικών προϊόντων και η διάθεση τους σε τιμές ανταγωνιστικές προκάλεσε νέα κρίση στη λειτουργία των συντεχνιών και των εργαστηρίων της πόλης που δέχτηκαν θανάσιμο πλήγμα από την πυρκαγιά του 1869.

Μετά το 1869, η πτωτική πορεία των συντεχνιών και η οικονομική δυσπραγία είχαν αποτέλεσμα την έξαρση του μεταναστευτικού ρεύματος προς

τα εμπορικά και βιοτεχνικά κέντρα του ελεύθερου κράτους και άλλες πόλεις του εσωτερικού και εξωτερικού. Οι συνθήκες που διαμορφώθηκαν –η διασύνδεση της ηπείρου με τις χώρες της κεντρικής Ευρώπης και τη Ρωσία και η ανάπτυξη σε αυτές ισχυρών οικονομικών παροικιών- μετέβαλαν βαθμιαία την κοινωνική διαστρωμάτωση της πόλης. Οι Γιαννιώτες έμποροι προσαρμόστηκαν γρήγορα στη νέα κατάσταση και τα Ιωάννινα παρά τα πλήγματα που υπέστησαν διατηρούσαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα την υπεροχή τους σε σχέση με άλλες πόλεις του ελλαδικού χώρου, κυρίως ως σταυροδρόμι διακίνησης εμπορευμάτων.

Οι εμπορικές συνδιαλλαγές των Ηπειρωτών χρυσικών δεν περιοριζόταν στον ελλαδικό χώρο καθώς το εξαγωγικό εμπόριο ιδιαίτερα στα χρόνια του Αλή πασά στα Γιάννενα αλλά και παλιότερα βρισκόταν σε μεγάλη άνθηση και συνδεόταν με τους απόδημους Έλληνες και την εγκατάστασή τους σε ελληνικές παροικίες σε Ανατολή και Δύση³. (Μωυσειδίου, 1983)

Τα εργαστήρια της αργυροχοΐας δεχόταν και εκτελούσαν παραγγελίες από όλα τα μέρη της Ελλάδας, που τα διοχέτευαν στις αγορές του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού.

Ειδικότερα κατά τις καθιερωμένες ετήσιες μετακινήσεις τους, που διαρκούσαν από την άνοιξη μέχρι το φθινόπωρο, για να λάβουν νέες παραγγελίες και να επισκευάσουν μικροζημιές, οι χρυσοί έπαιρναν μαζί τους έτοιμα έργα που τα πουλούσαν κυρίως στα λαϊκά πανηγύρια. Τα έργα αυτά έφεραν την γιαννιώτικη σφραγίδα και παράδοση και για αυτό το λόγο συναντούμε πολλούς τύπους παρόμοιων κοσμημάτων και αργυρών αντικειμένων σε μακρινές μεταξύ τους περιοχές ακόμη και έξω από τα ελληνικά σύνορα.

³Δυο δρομολόγια που ακολουθούσαν τα караβάνια μας πληροφορούν για την πορεία των εξαγόμενων προϊόντων, μεταξύ άλλων και των γιαννιώτικων έργων αργυροχοϊκής τέχνης. Τα δρομολόγια ήταν: Ιωάννινα - Γρεβενά - Κοζάνη - Βελεσά - Σκόπια - Κουμάνοβο - Βελιγράδι - Πράγα - Βιέννη. Ενώ από το Βελιγράδι μια άλλη γραμμή οδηγούσε σε Βουκουρέστι - Ιάσιο - Βεσσαραβία και Ρωσία. Και ακόμα Ιωάννινα - Κοζάνη - Θεσσαλονίκη - Σέρρες - Κωνσταντινούπολη - Σόφια - Βουκουρέστι, ενώ πάλι μια δεύτερη γραμμή οδηγούσε από την Κωνσταντινούπολη στη Μικρά Ασία και έφτανε ως τη Μέκκα.

Ειδικά την εποχή του Αλή πασά οι αργυροχόοι των Ιωαννίνων επιχειρούν μεγαλύτερα ξανοίγματα στη Δύση και ιδρύουν καταστήματα σε πολλά μέρη της Ευρώπης και κυρίως στη γείτονα Ιταλία που ήταν ευκολότερα προσβάσιμη από τα λιμάνια της Ηπείρου. Ακόμη μέσα στην πόλη ο Αλή Πασάς, ο οποίος ήταν λάτρης και θαυμαστής πολύτιμων αντικειμένων, συγκεντρώνει τους καλύτερους τεχνίτες για να δουλεύουν με το ασήμι και το χρυσάφι για εκείνον ώστε να στολίζονται τα παλάτια του και οι γυναίκες του χαρεμιού του.

Με την Ελληνική επανάσταση οι συντεχνίες χάνουν τη δύναμη τους και οι αργυροχόοι λόγω των αβάσταχτων φορών και της γενικής κατάστασης αναρχίας δε μπορούν να παράγουν και να εξάγουν αξιόλογα αργυρά αντικείμενα. Μόνο οι Ηπειρώτες και κυρίως Καλαρρυτινοί χρυσοκοί που είχαν διαφύγει στα Επτάνησα συνεχίζουν τη παραγωγή χωρίς όμως να μπορέσουν να καλύψουν τη μεγάλη πτώση της παραγωγής του ηπειρωτικού χώρου.

Ως το 1930 που θα δημιουργηθεί η σχολή αργυροχοΐας στα Γιάννενα μόνο κάποια λίγα εργαστήρια θα μπορέσουν να κρατήσουν το παλιό ανεβασμένο επίπεδο τους και θα συνεχίσουν να παράγουν αποτελώντας σημεία της παλιάς ακμής και μάλιστα κάποια από αυτά διατηρήθηκαν ως τις μέρες μας.

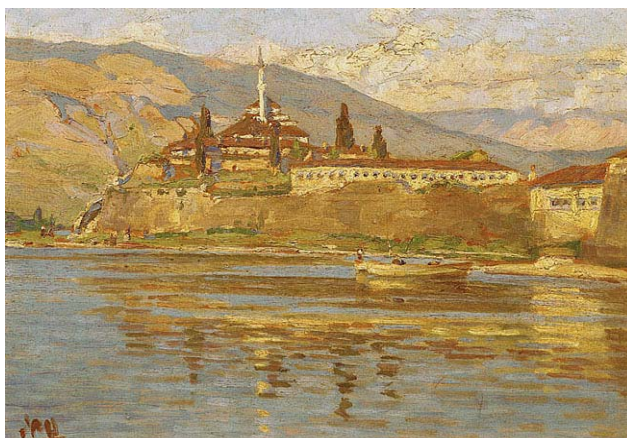
Και αν η αργυροχοΐα στην πόλη των Ιωαννίνων πέρασε από τόσες πολλές αντιξοότητες έζησε περιόδους ακμής και παρακμής ποτέ δε σταμάτησε να έχει το μερίδιό της στην οικονομική και κοινωνική ζωή της πόλης. Τα Γιάννενα και η αργυροχοΐα πορεύτηκαν μαζί στην περίοδο του χρόνου.

Η ιστορία της πόλης είναι συνυφασμένη με την παράδοση των αργυροχόων και οι προσπάθειες του Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σπυρίδωνα Βλάχου και της Αγγελικής Χατζημιχάλη που γύρω στο 1928 έδωσαν νέα πνοή ωθώντας στην ίδρυση της Αργυροχρυσοχοϊκής σχολής που εξασφάλισε τη διατήρηση του ενδιαφέροντος και έθεσε τις βάσεις για την συνέχιση της παράδοσης αυτής δίνοντας σε νέα παιδιά τη δυνατότητα να μάθουν την τέχνη της αργυροχοΐας. Αυτή ήταν και η πρώτη γνωστή σήμερα σχολή αργυροχοΐας

που λειτούργησε στα Ιωάννινα η οποία αποτελούσε ανεξάρτητο τμήμα του Οικοτροφείου του Γεωργίου Σταύρου. Στη σχολή αυτή δε φοίτησαν μόνο ανήλικοι μαθητές αλλά και νεαροί ασημουργοί καθώς και μεγάλοι γνωστοί μάστορες του ασημιού.

Η σχολή έκλεισε το 1940 και υπήρξε ένα κενό 19 χρόνων ωστότου να δημιουργηθεί η νέα Σχολή Αργυροχοΐας στα Ιωάννινα το 1959 που διοικητικά υπαγόταν στο Υπουργείο εργασίας και περίπου το 1975 πέρασε στη δικαιοδοσία του Ο.Α.Ε.Δ. Επίσης βοήθεια σε έντυπο υλικό και υποτροφίες της παρείχε ο Εθνικός Οργανισμός Ελληνικής Χειροτεχνίας. Η σχολή αυτή διέκοψε τη λειτουργία της γύρω στο 1983. Έκτοτε δεν υπήρξε κάποια σχολή με ανάλογη οργάνωση και διάρκεια. Κάποια τμήματα ΙΕΚ που είχαν σχεδιαστεί δεν υλοποιήθηκαν και έτσι στις μέρες μας δεν υπάρχει κανένα ενεργό τμήμα που να παρέχει εκπαίδευση προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα εργαστήρια των αργυροχόων ανέκαθεν αποτελούσαν οικογενειακές επιχειρήσεις και μεταβιβαζόταν από γενιά σε γενιά. Τα παιδιά των ασημουργών μάθαιναν την τέχνη από τους πατεράδες τους και συνέχιζαν την οικογενειακή παράδοση. Αυτό άλλωστε γινόταν και παλιότερα κατά τις περιόδους που δε λειτουργούσε κάποια σχολή αργυροχοΐας. Μικρά παιδιά, συνήθως στην ηλικία των 10 ετών μαθήτευαν δίπλα σε ικανούς τεχνίτες και αργότερα είτε παραλάμβαναν την επιχείρηση, αν ο τεχνίτης δεν είχε απόγονους, είτε άνοιγαν δική τους.

Εικόνα 3. Οθωναίος Νικόλαος. Λάδι σε μουσαμά. Έργο τέχνης από τη συλλογή της Βουλής των Ελλήνων.

1.4 ΚΑΛΑΡΡΥΤΕΣ

Οι Καλαρρύτες ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα αργυροχοΐας της Ελλάδας και η παρουσία τους έπαιξε πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση του ηπειρωτικού κοσμήματος. Οι Τούρκοι, στην αρχή της κατακτήσεως του ελληνικού χώρου, μετακινούσαν πληθυσμούς για να καλύψουν τα κενά που είχαν δημιουργηθεί από τους μακροχρόνιους πολέμους και τις καταστροφές. Πολλοί από αυτούς τους πληθυσμούς διάλεξαν να χτίσουν το χωριό τους σε μέρη δύσβατα, με την ελπίδα πως στην απομόνωση θα γλίτωναν από την παρουσία του κατακτητή ή τουλάχιστον θα απέφευγαν τον στρατό. Ένα από αυτά τα χωριά ήταν και οι Καλαρρύτες.

Με την οικονομική άνθηση του 18^{ου} αιώνα, παρουσιάσθηκε σε αυτά τα χωριά η ευκαιρία να αυξήσουν το ως τότε περιορισμένο εισόδημα τους, με τη χειροτεχνία και τη βιοτεχνία. Πήγαινε για παράδειγμα κάποιος στα Γιάννενα, μάθαινε την τέχνη του τσαρουχά, γύριζε στο χωριό του, την μάθαινε σε άλλους και σε μικρό διάστημα οι μισοί κάτοικοι ασχολούνταν με αυτή τη τέχνη. Αποκτούσε έτσι το χωριό φήμη για τα καλά του τσαρούχια και σιγά-σιγά αποκτούσε και παράδοση στην κατασκευή τους. Με τον ίδιο τρόπο δημιουργήθηκαν κέντρα κατασκευής βαρελιών, σαμαριών, ξυλόγλυπτων κλπ. Έτσι και στους Καλαρρυτες οι ντόπιοι έγιναν χρυσοί⁴.

Σε όλα αυτά τα χωριά παρατηρείται ένα κοινό γνώρισμα. Ότι φτιάχνανε ήταν για να πουληθεί έξω από το χωριό. Δηλαδή δεν κατασκεύαζαν

⁴ Από τους Καλαρρυτινούς η τέχνη εξαπλώθηκε στο γειτονικό χωριό, Συρράκο και λιγότερο στο Μέτσοβο.

πράγματα που αποτελούσαν έκφραση του δικού τους περιβάλλοντος, πράγματα που τα χρησιμοποιούσαν και τα καταλάβαιναν, πράγματα βγαλμένα από τη δική τους παράδοση, που θα τα προωθούσαν για να τα πουλήσουν και σε άλλους. Αυτό ήταν ιδιαίτερα αισθητό όταν επρόκειτο για αντικείμενα τέχνης όπως στην περίπτωση των Καλαρρυτινών χρυσικών. Ούτε τα πολύτιμα υλικά, ούτε η πολύτιμη εργασία έπρεπε να σπαταλούνται μέσα στο ίδιο το χωριό.

Οι Καλαρρυτινοί απέδειξαν πως είχαν όχι μόνο δεξιότητες αλλά και ιδιαίτερο εμπορικό δαιμόνιο. Δημιούργησαν σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις εμπορικά καταστήματα και έγιναν εξαιρετικοί τεχνίτες. Την τεχνοτροπία τους φρόντιζαν να την προσαρμόζουν στα γούστα και στην παράδοση του πελάτη. Όταν το εμπόριο τους έφερε σε επαφή με τις δυτικές χώρες, αδράξανε την ευκαιρία να παρουσιάσουν στους Ηπειρώτες την δυτική εξευγενισμένη τεχνοτροπία. Οι Γιαννιώτες και ο Αλή πασάς εντυπωσιάστηκαν από την δυτικίζουσα τεχνοτροπία του Θανάση Τζημούρη. Υπό τη προστασία του Αλή ο Τζημούρης εγκαταστάθηκε μαζί και με άλλους συμπατριώτες του χρυσικούς, στο εργαστήρι που είχε οργανώσει ο Αλής μέσα στο παλάτι του. (Ζώρα, 1972)

Έτσι ξεκίνησε η επιρροή του δυτικού μπαρόκ στην ελληνική αργυροχοΐα. Οι Καλαρρυτινοί εξαπλώθηκαν στις μεγαλύτερες μεγαλουπόλεις της Ευρώπης και το 1928 όπως αναφέρει ο Κ. Φαλτάιτς, υπήρχαν στη Ρώμη εγκατεστημένοι χρυσικοί, απόγονοι των παλιών Καλαρρυτινών οικογενειών Νέση, Κρέμου, Μπάντζου, Τουτουνζή και Βούλγαρη.

Ο Κων/νος Βούλγαρης απέκτησε μεγάλη φήμη. Φτωχός αργυροχόος ξεκίνησε από τους Καλαρρύτες της Ηπείρου στα μέσα του 19^{ου} αιώνα σαν πλανόδιος, προσπαθώντας να πουλήσει τις δημιουργίες του στην ευρύτερη περιοχή. Το 1857 ο εγγονός του, Σωτήρης Βούλγαρης ανοίγει το πρώτο του κατάστημα στη Νάπολη της Ιταλίας σε συνεργασία με τον Δ. Κρέμο. Το 1885 έληξε η συνεργασία τους. Ο Σ. Βούλγαρης κατάφερε να συνδυάσει την ελληνική με τη δυτική τεχνοτροπία του καιρού του και να καθιερωθεί ως

όνομα στο χώρο του. Δημιούργησε το διάσημο οίκο κοσμημάτων Bulgari και ίδρυσε πάνω από 60 υποκαταστήματα σε όλο τον κόσμο.

Μετά την πτώση του Αλή Πασά, το χωριό καταστράφηκε. Οι προνομιακοί πληθυσμοί μετατράπηκαν σε πρόσφυγες. Οι Καλαρρυτινοί χρυσοί μαζί με αυτούς που δούλευαν στο εργαστήριο του παλατιού αναζήτησαν έναν νέο τόπο να συνεχίσουν την τέχνη τους και βρέθηκαν στα Επτάνησα - στην Κέρκυρα και στη Ζάκυνθο- ή στην Ιταλία, όπου συνέχισαν να εργάζονται.

Ο Σπύρος Λάμπρου, στο βιβλίο του «Λόγοι και Άρθρα», διηγείται την εξής ιστορία χωρίς να αναφέρει τις πηγές της: *«Μια φορά οι Καλαρρυτινοί ήθελαν να εξευμενίσουν τον Αλή Πασά. Πήγαν, λοιπόν στον μεγάλο αργυροτεχνίτη τους, τον Δημήτρη Παπαγεωργίου, και του ζήτησαν να τους φτιάξει ένα σφυρήλατο δίσκο από ασήμι, με σκοπό να τον χαρίσουν στον τύραννο των Ιωαννίνων. Ο Παπαγεωργίου απαίτησε να του πληρώσουν ένα χρυσό φλουρί για κάθε σφυριά. Οι συμπατριώτες του τα έχασαν με αυτή την εξωφρενική αξίωση. Άδικα τον παρακαλούσαν, λέγοντας πως πρόκειται για την ζωή όλων τους και πως αν τον διάλεξαν και του προσέφεραν μεγάλο ποσό ήταν επειδή προτιμούσαν τη δική του δουλειά. Ο τεχνίτης έμεινε ανένδοτος και τελικά οι Καλαρρυτινοί υπέκυψαν. Φανταστείτε όμως την έκπληξή τους, όταν τον είδαν να φτιάχνει το δίσκο με τρεις μόνο σφυριές.»*

Η ιστορία αυτή περιέχει όλες τις υπερβολές που προστίθενται από τη λαϊκή φαντασία με τη πάροδο των χρόνων. Τα μηνύματα της όμως είναι αρκετά καθαρά για να βγουν κάποια συμπεράσματα. Δείχνει πόσο ανεπτυγμένη τεχνική είχαν οι Καλαρρυτινοί αργυροχόοι και ήθελαν να ανταμείβονται για αυτή, αλλά και πόση σημασία έδιναν οι Έλληνες στην ποιότητα. Δεν ήθελαν να εντυπωσιάσουν τον Αλή μόνο με τον πολύτιμο όγκο του δίσκου αλλά και με την καλλιτεχνική του αξία. (Μπότσαρης, 1974)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

«ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ»

2.1 ΤΟ ΜΕΤΑΛΛΟ

ΑΡΓΥΡΟΣ

Ο άργυρος φαίνεται ότι είναι το τρίτο, χρονολογικά μέταλλο που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος μετά τον αυτοφυή χαλκό και τον αυτοφυή χρυσό. Η χρήση του καθυστέρησε, γιατί σε αντίθεση με τα άλλα δυο μέταλλα, ο άργυρος δεν άπαντα συχνά σε αυτοφυή μορφή, αλλά σε μορφή ενώσεων, με αποτέλεσμα η ανάκτηση του να απαιτεί πολύπλοκη μεταλλουργική κατεργασία. Έτσι για πολύ καιρό ήταν σπανιότερος και πολυτιμότερος από το χρυσό, ενώ η χρήση του αυτοφυούς αργύρου φαίνεται ότι άρχισε στις αρχές της 3^{ης} π.Χ. χιλιετίας.

Ο άργυρος (Ag 47) είναι το λευκότερο μέταλλο. Έχει ατομικό βάρος 107,88 , ειδικό βάρος 10,50 , σημείο τήξης 960,5°C και σημείο ζέσης 2210°C. Βρίσκεται στη φύση τόσο ως αυτοφύες μεταλλικό στοιχείο, όσο και ως συστατικό διαφόρων χημικών ενώσεων.

Ο φυσικός μεταλλικός άργυρος συναντάται σε μορφή ψηγμάτων, συρματοειδών σχημάτων και μαζών, με βάρος των τελευταίων μέχρι και 700 περίπου χιλιόγραμμων. Ο αυτοφυής άργυρος είναι σπάνιος και έχει καθαρότητα μεταξύ 900 και 980 χιλιοστών. (Untracht, 1986)

Ο φλοιός της γης περιέχει ανάμεσα σε άλλα χημικά στοιχεία, τα ακόλουθα μέταλλα, με τις εξής κατά προσέγγιση αναλογίες:

Πυρίτιο	27,720
Αργίλιο	8,130
Σίδηρος	5,010
Μαγνήσιο	2,090
Χρώμιο	0,037
Νικέλιο	0,020
Χαλκός	0,010
Ψευδάργυρος	0,004
Μόλυβδος	0,002
Κασσίτερος	0,0001
Υδράργυρος	0,00001
Άργυρος	0,000001
Χρυσός	0,0000001

Σήμερα, κατά το μεγαλύτερο μέρος του, ο άργυρος είναι παραπροϊόν της μεταλλείας του χρυσού και της μεταλλουργίας του μολύβδου, του χαλκού ή του ψευδάργυρου, στοιχεία με τα οποία συμπορεύεται στη φύση. Αποχωρίζεται από τα μέταλλα αυτά κατά τον καθαρισμό τους. Στην καθαρή του κατάσταση είναι το πιο ελατό και όλκιμο μέταλλο μετά το χρυσό. Η επιφάνεια του μπορεί να στιλβωθεί σε υψηλό βαθμό ανακλαστικότητας. Ο καθαρός άργυρος, όγκο προς όγκο, έχει το μισό περίπου βάρος του χρυσού και του

λευκόχρυσου και τετραπλάσιο βάρος από το αλουμίνιο. Ο καλούμενος στο εμπόριο καθαρός άργυρος έχει περιεκτικότητα 999‰ ενώ ο υπερκαθαρός 999,5‰ ή και περισσότερο και εξαιτίας της δυσκολίας του καθαρισμού του έχει δυσανάλογα μεγαλύτερη τιμή.

ΤΑ ΑΡΓΥΡΟΚΡΑΜΑΤΑ

Στην καθαρή του κατάσταση ο άργυρος είναι πολύ μαλακός για την κατασκευή των περισσότερων μεταλλικών αντικειμένων και για αυτό συνδυάζεται συνήθως με κάποια άλλα μέταλλα με σκοπό να αυξηθεί η σκληρότητα και η ανθεκτικότητά του. Το πιο κοινό από τα κράματα αυτά είναι ο άργυρος sterling.

Η ΑΓΟΡΑ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΥ

Ο άργυρος πωλείται σε μορφή ελάσματος, σύρματος, φύλλου και σε ειδικές μορφές όπως είναι τα ψήγματα κοίλων σωλήνων ορθογώνιας, κυκλικής ή τετραγωνικής διατομής και σε κύκλους διαφόρων διαμέτρων.

Το ασήμι είναι το βασικότερο υλικό για την κατασκευή κοσμικών και εκκλησιαστικών αντικειμένων στα Γιάννενα ενώ ο χρυσός εμφανίζεται ελάχιστα και μόνο με τη μορφή της επιχρύσωσης.

Το ασήμι που χρησιμοποιούσαν οι χρυσοκοί των περασμένων αιώνων προερχόταν από λιώσιμο παλιότερων ασημένιων αντικειμένων και ευρωπαϊκών νομισμάτων ή από τα μεταλλεία της Χαλκιδικής. Σπανιότερα το ασήμι προερχόταν και από το εξωτερικό (Ιταλία, Οδησσό)

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας οι Γιαννιώτες χρυσοκοί έπαιρναν το μέταλλο από την Αγγλία, αργότερα το προμηθευόντουσαν από το Λαύριο της Αττικής. Σήμερα το μέταλλο για τις ανάγκες των αργυροχόων των Ιωαννίνων εισάγεται από χώρες του εξωτερικού όπως την Αυστρία και τη Γερμανία .

Ο άργυρος που χρησιμοποιούνταν στα παλιότερα αργυροχοϊκά είδη ήταν διαφορετικής αξίας και διαφορετικών προσμείξεων. Τα εκλεκτά έργα κατασκευάζονταν με άργυρο των 1000 βαθμών. Καθαρά ασημένια θεωρούνταν, όπως και σήμερα, αυτά που είχαν μικρή ανάμιξη άλλου μετάλλου, 100 ως 200‰. Τότε και το ασήμι έπαιρνε την ονομασία των 800 ή 900 βαθμών. Όλα τα κατώτερα έργα περιείχαν μεγαλύτερες ποσότητες άλλου μετάλλου⁵ οπότε το μέταλλο κατέληγε να έχει ίση αναλογία με την αναλογία του αργύρου, δηλαδή 500° και το κράμα αυτό ονομαζόταν «αγιάρι». Το αγιάρι οι χρυσοκοί το χρησιμοποιούσαν στα δευτερεύοντα έργα τους, όπου συχνά η νοθεία του αργύρου έφτανε σε πάρα πολύ υψηλά ποσοστά. Με αγιάρι φτιαχνόταν τα φαρμακερά, όπως τα ονόμαζαν , επειδή τα λεύκαιναν με αρσενικό, για να δημιουργήσουν την ψευδαίσθηση του καθαρού ασημιού. (Δήμου, 1981)

Ο βαθμός καθαρότητας του ασημιού επιβάλλει τη χρήση σφραγίδων που αναγράφουν τους βαθμούς (800°-925°κλπ) που δηλώνουν το σημείο τήξης του μετάλλου, έτσι και παλιότερα κάποια ασημένια αντικείμενα έφεραν κάποια σφραγίδα, σημάδι του βαθμού καθαρότητας τους . Οι σφραγίδες ποικίλλανε από περιοχή σε περιοχή, όπως και από εποχή σε εποχή.

«Λαγάρα» ονομαζόταν το ασήμι των 999°, που οι ασημουργοί το κατέβαζαν στους 800-900° αναμειγνύοντας το με χαλκό για γίνει σκληρότερο. Το ίδιο πράγμα γίνεται εν μέρει και σήμερα αλλά οι βαθμοί του ασημιού είναι πια διεθνώς καθορισμένοι και η ακριβής πληροφορία της σφραγίδας είναι υποχρεωτική. (Μουσειδου, 1983)

⁵ Συνήθως γινόταν ανάμιξη με χαλκό.

Πινάκας 1. Φυσικές ιδιότητες του αργύρου.

Χημικό σύμβολο	Ag
Ατομικός αριθμός	47
Ατομικό βάρος	107,868
Ατομική ακτίνα, Å	1,442
Κρυσταλλική δομή	εδροκεντρωμένο κυβικό
Διάσταση στοιχειώδους κυψελίδας σε 20°C, Å	4,086
Χρώμα	λευκό
Πυκνότητα, g/cm ³	10,491
Σημείο τήξης, °C	960,8
Σημείο ζέσης, °C	2.212
Συντελεστής γραμμικής θερμικής διαστολής (20-100°C), ανά °C	19,86×10 ⁻⁶
Ειδική θερμότητα σε 0°C, cal/g, °C	0,056
Λανθάνουσα θερμότητα τήξης, cal/g	25
Λανθάνουσα θερμότητα εξάτμισης, cal/g	565
Θερμική αγωγιμότητα, cal/cm· s· °C	
σε 0°C	0,999
σε 100°C	0,998
σε 500°C	0,870
Ειδική ηλεκτρική αντίσταση, μΩ-cm	
σε 20°C	1,59
σε 100°C	1,41
σε 400°C	2,71
Ηλεκτρική αγωγιμότητα, (% IACS ^a)	
άργυρος υψηλής καθαρότητας σε 20°C	108,4
άργυρος 99,9%	104
Ενέργεια πρώτου ιοντισμού (eV)	7,574

^a Διεθνές πρότυπο ανοπτημένου χαλκού (International Annealed Copper Standard) = 100% IACS.	

2.2 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο τρόπος κατεργασίας της πρώτης ύλης είναι ένα από τα λίγα πράγματα που έχουν αισθητά αλλάξει σε σχέση με το παρελθόν στον κλάδο της αργυροχοΐας. Τα αργυρά αντικείμενα διακρίνονται σε δύο κατηγορίες σύμφωνα με τον τρόπο κατεργασίας της πρώτης ύλης τους : στα σφυρήλατα και τα торνευτά.

Στα σφυρήλατα αντικείμενα η μορφή δίνεται με το σφυρί στο αμόνι, αφού πρώτα το ασήμι τους ανοιχτεί από ράβδους σε φύλλα με το χέρι, δηλαδή με τη βοήθεια του σφυριού στο αμόνι. Ενώ торνευτά ονομάζονται τα αντικείμενα που παίρνουν τη μορφή τους με το σφυρί στο αμόνι, αλλά με τη μετατροπή των ράβδων σε φύλλο να έχει γίνει με τον τόρνο.

Τα χειροποίητα σφυρήλατα έργα όπως και οτιδήποτε χειροποίητο έχουν μια ιδιαιτερότητα (ποτέ δυο δεν είναι μεταξύ τους απολύτως ίδια) και μια ζωντάνια που εμφανίζεται σε ενδεχόμενη ανισομέρεια του πάχους του ασημιού και σε κάποιες μικρές ατέλειες που αφήνει το ανθρώπινο χέρι κατά τη διεργασία τους. Τα торνευτά αντικείμενα, που έχουν κατασκευαστεί από τα ισόπαχα φύλλα του τόρνου, όσο όμορφα σκαλισμένα κι αν είναι έχουν μια τυπική τελειότητα λόγω της παρέμβασης της μηχανής.

Παλιά σφυρήλατα ήταν σχεδόν όλα τα αντικείμενα, όποια τεχνική διακόσμου και αν έφεραν, διότι το πρώτο στάδιο σχεδόν κάθε κατασκευής

ήταν η σφυρηλάτηση. Ο ασημουργός άνοιγε το ασήμι (που τότε κυκλοφορούσε κυρίως σε ράβδους), σε φύλλο στο αμόνι με το σφυρί, αφού πρώτα το θέρμαινε. Το ανοιγόμενο με το χέρι φύλλο αποκτούσε τη φόρμα του καθώς ο τεχνίτης το άνοιγε ή το μάζευε χρησιμοποιώντας πάντα το σφυρί. Μετά από αυτή τη διαδικασία ήταν δυνατό να εφαρμοστεί πάνω στο αντικείμενο σχεδόν κάθε μορφή διακόσμου. Οι μόνες αργυρές κατασκευές που δεν χρειαζόταν σφυρηλάτηση ήταν τα χυτά.

Οι χρυσοί των Ιωαννίνων γνώριζαν και χρησιμοποιούσαν όλες τις τεχνικές της κατεργασίας των πολύτιμων μετάλλων τις οποίες κληρονόμησαν από το Βυζάντιο. Στα εργαστήρια τους κατασκεύαζαν έργα όλων των τεχνοτροπιών. Το φουσκωτό, το συρματερό (φιλιγκράν), το χαρακτό, το σκαλιστό (τορνευτό), το χυτό, το σφυρήλατο, το σμάλτο και το σαβάτι.

ΤΟ ΦΟΥΣΚΩΤΟ Ή ΧΤΥΠΗΤΟ

Εικόνα 4 .Φουσκωτή ή χτυπητή τεχνική, Ήπειρος, 1982-1984. (Έρευνα Γ. Οικονομακη - Παπαδοπούλου)

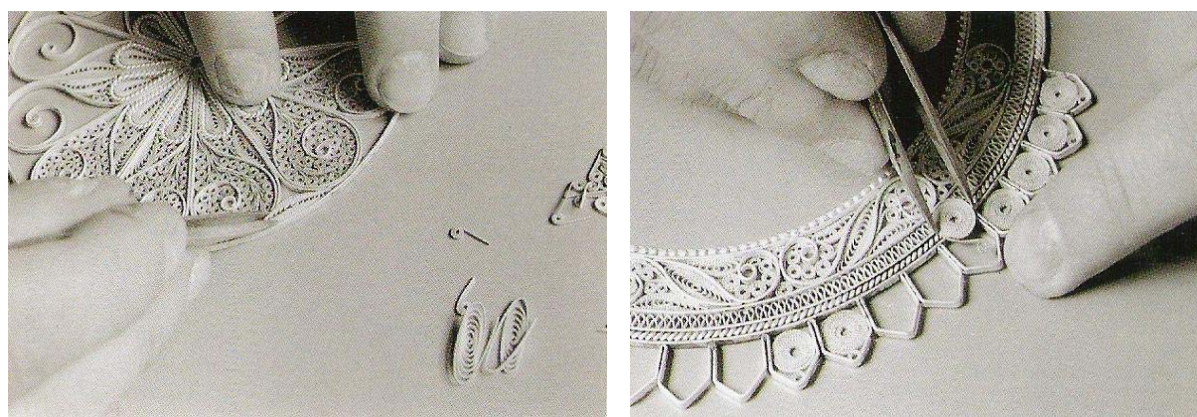
Ο ανάγλυφος διάκοσμος ή φουσκωτός είναι ο πιο διαδεδομένος στην Ήπειρο και ίσως ο πιο πολύπλοκος σε κατασκευή. Σε αυτή την τεχνική Το αντικείμενο, αφού σφυρηλατηθεί, τοποθετείται πάνω σε μια επιφάνεια «πίσσα»⁶. Η μπροστινή επιφάνεια του αντικειμένου αρχικά ακουμπάει στην πίσσα, ενώ στην πίσω μερικά μεταφέρεται το σχέδιο με μολύβι και έπειτα

⁶ Η πίσσα δεν είναι αμιγής. Αποτελείται από 50% κολοφώνιο, 30% κοσκινισμένο κεραμίδι και 20% πίσσα. Πολλές φορές για να είναι πιο μαλακή και πιο ρευστή προσθέτουν λίγο ελαιόλαδο.

φουσκώνεται με τα σπιτσούνια⁷ και το σφυρί, ενώ συγχρόνως η πίσσα του επιτρέπει να υποχωρεί ομαλά, χωρίς σπασίματα και κραδασμούς. Όταν το φούσκωμα της πίσω μεριάς τελειώσει, γίνεται με θέρμανση η αποκόλληση του αντικειμένου από τη μήτρα. Η παραπάνω διαδικασία επαναλαμβάνεται εξαρχής, μόνο που τώρα τοποθετείται στην πίσσα το ήδη σκαλισμένο πίσω μέρος του αντικειμένου και φουσκώνεται και αυτό. Με αυτό το διπλό φούσκωμα θα δημιουργηθούν ανάγλυφες επιφάνειες σε διαφορετικά επίπεδα και θα ξεχωρίσει τελικά ο κάμπος από το κυρίως σχέδιο. Αφού τελειώσει η διαδικασία του φουσκώματος και του φινιρίσματος στο αντικείμενο θα θερμανθεί κοντά στους 700°C με φλόγα φιάλης προπανίου.

Μετά τη θέρμανση το αντικείμενο θα βραστεί σε διάλυμα θειικού οξέος. Όταν θα βγει από τη βράση θα είναι γαλακτόχρωμο. Από το χρώμα αυτό θα απαλλαγεί μετά τη στίλβωση, που τώρα γίνεται με ηλεκτρισμό, ενώ παλιότερα γινόταν με ατσάλι στίλβωμένο στην άκρη του, με το οποίο έτριβαν όλο το αντικείμενο. Η παλιά εκείνη στίλβωση δεν έφευγε ποτέ, όπως δέχονται και οι ίδιοι οι αργυροχόοι. Αντίθετα η σημερινή χρειάζεται κάποια ανανέωση μετά από μερικά χρόνια.

ΤΟ ΣΥΡΜΑΤΕΡΟ

Εικόνα 5. Συρματερή τεχνική. (Ερευνα Οικονομάκη - Παπαδοπούλου)

⁷ Τα σπιτσούνια είναι πολύ μικρά εργαλεία σαν πολύ λεπτά καλέμια, που στο ένα άκρο έχουν διαφορετική κατασκευή. Το σχήμα και η χρήση του καθενός είναι διαφορετική. Χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα από τους τεχνίτες της μεταλλοτεχνίας γενικά.

Στην τεχνική αυτή το σχέδιο δημιουργείται με σύρμα από αλπακά, ασήμι και σπάνια χρυσό. Με το σύρμα κατασκευάζει ο τεχνίτης τα διάφορα μικρά τμήματα, που θα αποτελέσουν τελικά ένα σύνολο. Τα τμήματα αυτά θα συγκολληθούν κατόπιν μεταξύ τους ή θα κολληθούν πάνω σε μια πλάκα, επίπεδη ή φουσκωτή.

Άλλοτε πάλι, αφού συγκολληθούν ώστε να δημιουργήσουν αυτοτελή σύνολα, στερεώνονται με γαντζάκια στη πλάκα. Συχνά τα κενά στα συρματερά κοσμήματα συμπληρώνονται με κοχλίες από στριμμένο σύρμα. Η τεχνική αυτή ήταν διαδεδομένη ειδικά σε ορισμένα είδη, όπως σε πόρπες, ζώνες, σκουλαρίκια, σταυρούς, δίσκους, χειρολαβές κουταλιών. Με την τεχνική αυτή ο άργυρος μεταβάλλεται σε σύρμα με την κατεργασία του επάνω σε ειδική χαλύβδινη πλάκα, που φέρει οπές διαφόρων μεγεθών και πάχους.

Ο άργυρος τοποθετείται πρώτα στη μεγαλύτερη οπή και στη συνέχεια σε μικρότερες μέχρι να καταλήξει σε πολύ λεπτά σύρματα, που έχουν διάφορα σχήματα και πάχος ανάλογα με τα έργα που πρόκειται να σχεδιαστούν. Το σύρμα αυτό όταν στρέφεται κατάλληλα, σχηματίζει διάφορα σχέδια που συγκροτούνται αναμεταξύ τους με λεπτή ειδική κόλληση, που αποτελείται από μίγμα αργύρου, που μεταβάλλεται σε σκόνη και ψήνεται στη φωτιά.

Για να γίνει σύρμα το ασήμι χρειάζεται να λιώσουν οι πλάκες του σε χυτήριο που λειτουργεί με γκάζι και έτσι λιωμένο όπως είναι να χυθεί σε καλούπια, που έχουν τη μορφή βέργας. Έπειτα οι βέργες θα μπουν σε ηλεκτρικό κύλινδρο και θα βγουν από εκεί με μορφή σύρματος. Παλιότερα ο κύλινδρος ήταν χειροκίνητος και ακόμη πιο παλιά η όλη διαδικασία και η μετατροπή της βέργας σε σύρμα το «λέπταιμα» γινόταν, αφού θερμαινόταν η βέργα, με το σφυρί πάνω στο αμόνι. Το σύρμα δεν έχει ενιαίο πάχος. Άλλα κομμάτια φτιάχνονται πιο παχιά και άλλα λεπτότερα.

Δυο σύρματα από την κατηγορία των πολύ λεπτών στριμμένα και πατημένα, μας δίνουν το λεγόμενο φύλλο ή φίλι. Και αυτό διπλωμένο ή στριμμένο, δημιουργεί διακοσμητικά κομμάτια που χρησιμεύουν για το γέμισμα των αντικειμένων (εσωτερικός διάκοσμος), ενώ το σύρμα χοντρότερο

και μόνο χρησιμεύει για τη δημιουργία του περιγράμματος του αντικειμένου και ενδεχόμενων διαχωριστικών τοιχωμάτων.

Αφού τα επιμέρους κομμάτια των αντικειμένων πάρουν την τελική τους μορφή και το περίγραμμα, πρέπει να κολληθούν μεταξύ τους, καθώς και με το περίγραμμα. Έτσι, αφού σταθεροποιηθούν περίγραμμα και κομμάτια στην επιθυμητή μορφή με σύρμα από κατώτερο υλικό, γίνεται με κόλληση. Ολόκληρο το αντικείμενο αφού πρώτα βραχεί, θα πασπαλιστεί με μια ειδική σκόνη. Κοντά στο ήδη πασπαλισμένο αντικείμενο πλησιάζουν φλόγα γκαζιού. Λίγα λεπτά αρκούν και μετά από μια μικρή έκρηξη η κόλληση έχει επιτευχθεί⁸.

Στη συνέχεια το αντικείμενο θα «ασπριστεί», θα βράσει δηλαδή στο βιτριόλι, θα ξεπλυθεί με νερό και σόδα και τέλος θα θερμανθεί σε σχετικά χαμηλή φωτιά. Αυτή η διαδικασία θα γίνει δυο ή τρεις φορές διαδοχικά και το άσπρισμα θα έχει τελειώσει. Το αντικείμενο θα στεγνώσει και έπειτα αφού καθαριστεί είναι έτοιμο για το εμπόριο.

ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΟ

Πάνω σε μια πλάκα ο τεχνίτης χαράζει με καλέμι το σχέδιο. Στα πιο προσεγμένα κομμάτια χρησιμοποιεί διάφορα καλέμια. Πολλές φορές συνδυάζεται με την τεχνοτροπία του χτυπητού.

Αυτό που χρειάζεται για να διακοσμηθεί με χάραξη ένα άργυρο αντικείμενο είναι τα καλέμια ή σπιτσούνια. Εργαλεία δηλαδή από βαμμένο ατσάλι⁹ με λαβές από ξύλο, πολλά και διαφορετικά σε πλάτος, τομή, σχήμα και είδος χάραξης. Έχουμε δηλαδή καλέμια ίσια, για τις επίπεδες επιφάνειες, κυρτά για τα αντικείμενα που δεν έχουν λεία επιφάνεια, χοντρά και πιο λεπτά, διαφορετικά στις απολήξεις τους.

Η τεχνική της χάραξης δεν ήταν τόσο πλατιά διαδεδομένη στους κύκλους των τεχνιτών, γιατί χρειάζεται πολύ υπομονή και χρόνο για τη

⁸ Υπάρχουν και άλλες μορφές κόλλησης που όμως είναι πιο απλές και χρησιμοποιούνται στις άλλες τεχνικές και όχι στη συρματερή.

⁹ Το βάψιμο του ατσαλιού επιτυγχάνεται με θέρμανση του στη φωτιά μέχρι να κοκκινίσει. Μετά, απότομα, εμβαπτίζεται σε κρύο νερό. Το βάψιμο αποσκοπεί στη σκλήρυνση και στην αντοχή του μετάλλου και φυσικά του εργαλείου.

Εικόνα 6. Τεχνίτης σκαλίζει με σφυρί και καλέμι πάνω σε μεταλλικό σκεύος στερεωμένο σε μίγμα πίσσας.

δημιουργία ενός αξιόλογου έργου. Χρειάζεται ακόμη έντονη καλλιτεχνική έμπνευση, όταν το έργο γίνεται χωρίς προκαθορισμένο σχέδιο και χέρι έμπειρο, σταθερό, με ιδιαίτερη ικανότητα στο σχέδιο ή έστω στην αντιγραφή του σχεδίου, όταν η χάραξη γίνεται έστω αντιγραφικά, με βάση κάποιο σχέδιο.

ΤΟ ΣΚΑΛΙΣΤΟ

Με καλέμι και σπιτσούνι, ο τεχνίτης φτιάχνει διάφορα ανάγλυφα και γλυπτά. Για την παραγωγή τέτοιου είδους προϊόντων χρησιμοποιείται πλάκα ή φύλλο ασημιού, που εισάγεται στην επιφάνεια ενός δοχείου με πίσσα η οποία έχει προθερμανθεί για να είναι ρευστή. Μόλις η πίσσα κρυώσει και στερεοποιηθεί, το λεπτό φύλλο ασημιού είναι έτοιμο για επεξεργασία, κατά την οποία χρησιμοποιούνται σφυριά και καλέμια διαφόρων μεγεθών και σχημάτων.

Αρχικά επιδιώκεται το φύλλο ή η πλάκα ασημιού να πάρει το σχήμα του σκεύους ή αντικειμένου που πρόκειται να δημιουργηθεί. Στη

συνέχεια σκαλίζονται και σμιλεύονται επάνω του σχέδια καθώς και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε είδους. Με βάση τη συγκεκριμένη τεχνοτροπία κατασκευάζονται εκτός από κοσμήματα, οικιακά και διακοσμητικά σκευή, εκκλησιαστικές εικόνες και πάσης φύσεως τεχνοποιήματα.

ΤΟ ΧΥΤΟ

Κάποια άλλα αργυροχοϊκά είδη γίνονται με ακόμη απλούστερες τεχνοτροπίες, δηλαδή με την τεχνική των χυτών, όπου το κόσμημα παίρνει κατόπι τελική επεξεργασία με το καλέμι. Τα χυτά χύνονται με βάση πρωτοπόρο σχέδιο, καλούπι, που είναι τυπωμένο σε ειδικό πυλό¹⁰, στον οποίο, αφού ξηραθεί, χύνουν το μέταλλο, που παίρνει το σχέδιο του καλουπιού και αφού κρυώσει και το βγάλουν, το επεξεργάζονται με το καλέμι. Την τεχνοτροπία αυτή τη χρησιμοποιούν για τα έργα από τρυπητά μέταλλα, στα οποία συνήθιζαν να παραθέτουν σαν επιπλέον διάκοσμο χρωματιστά υφάσματα, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το σχέδιο να γίνεται εμφανέστερο επί του χρωματισμού βάθους. Η τεχνική αυτή θυμίζει τα σμαλτωμένα μέταλλα και κοσμήματα των ελληνορωμαϊκών χρόνων. Επίσης η τεχνοτροπία των χυτών εφαρμόζεται για μικρά ενιαία αντικείμενα ή στοιχεία μεγαλύτερων αντικειμένων (π.χ. πλακίδια που κολλούσαν σε κοσμήματα, πλακίδια που προσαρμόζονταν σε βελούδινες σταχώσεις ευαγγελίων, κομμάτια που προσαρμόζονταν μεταξύ τους για τη δημιουργία ζωνών, περιδεραίων κλπ). Συμπληρώνεται με τα διάφορα σχέδια, που γίνονται με το καλέμι και τα διάφορα σπιτσούνια. (Μουσειδου, 1983)

ΤΟ ΣΦΥΡΗΛΑΤΟ

Η λέξη δεν αφήνει αμφιβολίες. Εδώ ο τεχνίτης χρησιμοποιεί ποικιλία από σφυριά. Τα πιο λεπτά από αυτά είναι λίγο μεγαλύτερα από ένα κοινό

¹⁰ Τα καλούπια μπορεί να είναι μπρούτζινα, λαστιχένια ή και σιδερένια, γεμισμένα με ειδικό χρώμα στο οποίο είναι αποτυπωμένο το πρότυπο.

καρφί. Συνήθως το σφυρήλατο αποτελούσε συμπληρωματική τεχνική. Πολύ σπάνια φτιαχόντουσαν αυτοτελή σφυρήλατα κομμάτια.

ΤΟ ΣΜΑΛΤΟ

Η τεχνοτροπία αυτή χρησιμοποιούταν σε φθηνότερα αντικείμενα και για τον λόγο αυτό συναντάται σε χάλκινες ζώνες χωρικών και σε διάφορα άλλα είδη κοσμικής χρήσεως. Τα σμάλτα είναι μίγματα υαλομάζας και οξειδίων του μολυβδου. Για να κοσμήσουν το μέταλλο, απλώνονται πάνω σε αυτό ως σκόνη και θερμαίνονται σε θερμοκρασία 600°C ως 800°C, οπότε λιώνουν και δίνουν πολύχρωμες διαφανείς ή αδιαφανείς επιφάνειες.

Η διάκριση των σμάλτων σε δυο κατηγορίες γίνεται ανάλογα με τον τρόπο κατασκευής τους. Διακρίνονται στα κυψελωτά ή περικλειστα σμάλτα και τα λακκωτά ή σκαφτά.

-Τα κυψελωτά σμάλτα είναι εκείνα στα οποία, η ουσία τοποθετείται ανάμεσα σε διαφράγματα από λεπτό μέταλλο, που είναι κολλημένα κάθετα πάνω σε ασημένια επιφάνεια.

-Σκαφτά ή λακκωτά σμάλτα είναι εκείνα, στα οποία η ουσία έχει τοποθετηθεί σε μικρά βαθουλώματα που σχηματίζουν το σχέδιο. Αυτά ήταν συνήθως φθηνότερα μια και η διαδικασία κατασκευής τους είναι ευκολότερη αλλά και το υλικό, πάνω στο οποίο γινόταν δεν ήταν πάντα καθαρό ασήμι.

Στην Ήπειρο τα σμάλτα λεγόταν τζοβαϊρικά και οι κατασκευαστές τους τζοβαερτζήδες, ονομασία που τελικά περιέλαβε όλους τους αργυροχρυσόχους και έγινε συνώνυμη του χρυσικός.

ΤΟ ΣΑΒΑΤΙ

Σε μια ασημένια επιφάνεια, ο τεχνίτης χαράζει με καλέμι το σχέδιο. Στη συνέχεια λιώνει ένα μίγμα που αποτελείται από 5% καθαρό ασήμι και 9,30% καθαρό χαλκό, μέσα σε χωνευτήρι. Χωριστά φτιάχνει ένα μίγμα 7,80% μολυβδου με 77,90% κηρίου θείου. Αυτό το μίγμα το προσθέτει λίγο-λίγο, σε τέσσερις ή έξι ή περισσότερες δόσεις, στο πρώτο κράμα και

το ανακατεύει καλά. Το νέο κράμα που δημιουργείται έτσι είναι το σαβάτι, ένα σκούρο ελαφρύ υλικό, που πρέπει να πλυθεί καλά με βοριούχο ύδωρ ή ασημένια πλάκα και ιδιαίτερα τα αυλάκια που δημιούργησε το χάραγμα. Τέλος, η πλάκα θερμαίνεται, δέχεται το σαβάτι και ο τεχνίτης το πιέζει με μία σπάτουλα για να εφαρμόσει καλά στη θέση του. Όταν κρυώσει το γυαλίζει. Η χάραξη στο ασήμι πρέπει να είναι εσωτερικά ανώμαλη, για να δέσει καλά το σαβάτι μέσα στην πλάκα. Για να πετύχει ο τεχνίτης ενίοτε ανοιχτότερους ή σκουρότερους χρωματικούς τόνους στο κράμα, αλλάζει ελαφρώς τις αναλογίες του μίγματος. Το σαβάτι η νιέλο συναντάται σε μεγάλη έκταση σε εκκλησιαστικά και κοσμικά αντικείμενα της Ηπείρου. (Μπότσαρης, 1974)

Εικόνα 7. Χυτό αργυρό σκεύος με σαβάτι.

ΕΠΑΡΓΥΡΩΣΗ

Επαργύρωση είναι η επικάλυψη της επιφάνειας των αντικειμένων με στρώμα αργύρου με σκοπό κυρίως τη διακόσμηση. Με άργυρο επικαλύπτονται

τα αντικείμενα από χαλκό ή ορείχαλκο (μπρούντζο) όπως μαχαιροπήρουνα, επιτραπέζια σκεύη κλπ.

Σήμερα χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά η γαλβανική ή ηλεκτροχημική επαργύρωση. Πριν την επαργύρωση του αντικειμένου γίνεται προσεκτική προετοιμασία της επιφάνειας του, πλύσιμο της σκόνης και των λιπών, λείανση. Η επαργύρωση γίνεται σε διάλυμα άλατος αργυροκυανιούχου. Το αντικείμενο που θα επαργυρωθεί κρεμάται στο ηλεκτρόδιο της καθόδου ενώ σαν άνοδος χρησιμοποιείται πλάκα αργύρου που αποτελείται, από καθαρό άργυρο. Το ηλεκτρικό ρεύμα διασπά το άλας του ηλεκτρολύτη σε ιόντα αργύρου που επικάθονται στο μεταλλικό αντικείμενο της καθόδου και σε ιόντα του κυανίου που κατευθύνονται στην πλάκα αργύρου της ανόδου με επακόλουθο τη διάβρωση της. (Δήμου, 1981)

Η επαργύρωση γίνεται και με την εμβάπτιση των αντικειμένων σε λουτρό θερμοκρασίας 70°C. Στην περίπτωση αυτή η επαργύρωση γίνεται σε δοχείο από σίδηρο.

ΤΟ ΦΙΝΙΡΙΣΜΑ

Η τελική επεξεργασία περιλαμβάνει το φινίρισμα κα γυάλισμα τα οποία μπορούν να γίνουν με διάφορους τρόπους ανάλογα με το επιθυμητό αποτέλεσμα. Η τεχνική αυτή αποτελεί μέρος της παραγωγής όλων των ασημένιων ειδών, ανεξαρτήτου τεχνοτροπίας, ενώ ταυτίζεται με τη διαδικασία του φρεσκαρίσματος που απαιτείται να υποστούν όλα τα ασημένια είδη μετά από την πάροδο συγκεκριμένης περιόδου χρήσης τους. Στη διαδικασία του φινιρίσματος χρησιμοποιούνται ποικίλα εργαλεία και μηχανήματα όπως λίμες διαφόρων υφών, ειδικές βούρτσες, σαπούνια κ.α.

2.3 ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΟΥ

Εικόνα 8. Μέρος του εργαστηρίου.

Για τα εργαλεία που δε χρησιμοποιούνται πια ή και δε σώζονται δόθηκε βάση στις περιγραφές μεγάλων στην ηλικία μαστόρων ή και ανθρώπων που κατάγονται από οικογένειες ασημιτζήδων και έχουν ζωντανές μνήμες.

Το αμόνι και τα σφυριά είναι τα κύρια όργανα και εργαλεία των αργυροχρυσόχων. Δίπλα σε αυτά θέση έχουν και τα μικρά στενόμακτρα εργαλεία με τις ποικίλες απολήξεις ανάλογες με τον προορισμό τους. Είναι αυτά που στη γλώσσα των Ηπειρωτών

αργυροχόων λέγονται σπιτσούνια.

Τα σπιτσούνια ονομάζονται ανάλογα με το σχήμα τους και τη χρήση τους: δρόμος, νύχι, ψώρες, γυριστάρι, πόντα, πατητό, μπαλάκια, φόλα, γραμμωτά, κοφτικό, καλέμια γραμμωτά, καλέμια ίσα, καλέμια γαργαρά. Τα καλέμια σε άλλες περιοχές, επειδή χαράζουν το ασήμι και καθοδηγούνται μόνο με το χέρι τα κατατάσσουν σε ξεχωριστή κατηγορία, ενώ οι Ηπειρώτες μαστορες τα κατατάσσουν στην κατηγορία των σπιτσουνιών, καθώς επίσης στην ίδια κατηγορία συγκαταλέγουν και τα κοπίδια (με το όνομα κοφτικά), που χρησιμεύουν για την αφαίρεση κομματιών μετάλλου και κατασκευή του διάτρητου διακόσμου, ενώ οι μαστορες άλλων περιοχών τα θεωρούν επίσης ξεχωριστή ομάδα εργαλείων. Τα σπιτσούνια του Ηπειρώτη τεχνίτη ήταν το άλφα και το ωμέγα της δουλειάς του. Ο αριθμός τους ποικίλλει από 20-50 και εξαρτάται από τις απαιτήσεις, τις ανάγκες και την εφευρετικότητα του τεχνίτη. Τα μόνα σπιτσούνια που είναι σταθερά, σε όλους τους τεχνίτες, είναι αυτά που έχουν

στη βάση τους γραμμένους τους βαθμούς 400 ή 900 και χρησιμεύουν στο λεγόμενο «χτύπημα» του ασημιού.

Εικόνα 9. Τεχνίτης λιώνει την πίσσα για να προσαρμόσει το κομμάτι αργύρου που πρόκειται να επεξεργαστεί.

Παλιότερα οι τεχνίτες κρατούσαν τους τρόπους της δουλειάς τους κρυφούς και δεν έδειχναν τα εργαλεία τους από το φόβο της αντιγραφής και της μίμησης. Λέγεται πως ο γνωστός Καλαρρυτιώτης Α. Τζημούρης έφτιαχνε μόνος του τα αντικείμενα αφήνοντας για τους μάστορες και τους βοηθούς του μόνο λεπτομέρειες όπως φινιρίσματα και ασπρίσματα.

Απαραίτητη είναι στον εξοπλισμό του εργαστηρίου η παρουσία του πάγκου και του καμινιού για το λιώσιμο των μετάλλων, που συνήθως στα τωρινά εργαστήρια βρίσκεται σε ιδιαίτερο χώρο, δωμάτιο χύτευσης και τήξης.

Εκτός από το καμίνι υπάρχει και χύτης, ένα μεταλλικό σκεύος, μέσα στο οποίο το λιωμένο ασήμι μετατρέπεται σε πλάκες ορθογωνίου σχήματος,

καθώς και το καζάνι, όπου γίνεται το λιώσιμο της πίσσας¹¹. Αυτή η πίσσα μετά το λιώσιμο της θα στηριχτεί σε ειδικό, ξύλινο ως επί το πλείστον ταμπλό, φορητό, το οποίο αποτελεί τη βάση της και

την εμποδίζει να λερώσει τις γύρω επιφάνειες.

Κάπου εκεί κοντά βρίσκονται τα αμόνια, δύο ή περισσότερα, σε ποικίλα μεγέθη πάνω στα οποία γίνεται η σφυρηλάτηση, καθώς και τα χωνιά μέσα στα οποία λιώνει το μέταλλο.

Από τον πάγκο των αργυροχόων δε λείπουν τα πριόνια που χρησιμεύουν στο φινίρισμα των αντικειμένων και στην κοπή των μετάλλων.

¹¹ του μίγματος δηλαδή πίσσας, κολοφωνίου και κεραμιδιού, που χρησιμοποιείται για τη στήριξη του αντικειμένου κατά τη διάρκεια του σχεδιάσματος και του φουσκώματος του.

Ένας ηλεκτροκίνητος τροχός στίλβωσης, με βούρτσες από σίδηρο στις δυο του άκρες, έχει αντικαταστήσει τον παλιό μασγαλά, το ατσάλινο δηλαδή στιλβωμένο σπιτσουни, με το οποίο γινόταν άλλοτε η στίλβωση σκευών και κοσμημάτων. Τώρα με τον ηλεκτροκίνητο τροχό γίνεται μόνο η στίλβωση σκευών. Τα κοσμήματα στιλβώνονται σε μια άλλη ηλεκτρική επίσης συσκευή.

Εικόνα 10. Μέρος του εργαστηρίου.

Κάτω από τις βούρτσες του ηλεκτροκίνητου τροχού βρίσκονται δυο τεράστια χαρτοκούτια που δέχονται τα ρινίσματα του ασημιού που πέφτουν από το αντικείμενο της στίλβωσης. Αυτά τα ρινίσματα στο τέλος της χρονιάς θα μαζευτούν σε ένα μεγάλο κουτί μαζί με τα ρινίσματα που θα έχουν μαζευτεί από το σκούπισμα του πατώματος του εργαστηρίου, που γίνεται μια φορά το χρόνο. Αυτό συμβαίνει γιατί τα πατώματα των εργαστηρίων συνήθως είναι στρωμένα με τριχιά ή τουλπάνι δίχτυ, για να μην αφήνουν τα ρινίσματα των μετάλλων να χάνονται ανάμεσα στα σανίδια των δαπέδων ή να γλιστρούν στα μωσαϊκά. Μια φορά το χρόνο αυτές οι τριχιές ή τα τουλπάνια τινάζονται και όλο το υλικό μαζί με τα ρινίσματα του τροχού στίλβωσης του μετάλλου, μαζεύονται σε ένα κουτί. Υπήρχε παλιότερα στα Γιάννενα το έθιμο, τα ρινίσματα να τα μοιράζονται ο ιδιοκτήτης του εργαστηρίου, συνήθως πρωτομάστορας και οι τεχνίτες του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

«ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΙΔΩΝ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ»

3.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Εκτός από τα έργα που ακολουθούν πιστά τις Ελληνικές, Βυζαντινές παραδόσεις, υπάρχουν και πολλά τα οποία είναι φανερά επηρεασμένα και από ξένες επιδράσεις. Παρουσιάζονται δηλαδή, βυζαντινά θέματα ενωμένα με φόρμες ανατολικές και άλλα, συγχωνευμένα με φόρμες δυτικές ή ακόμη και τουρκικές, όπως και άλλα έργα με ρώσικη επίδραση, κυρίως στα εκκλησιαστικά είδη. Η τουρκική επίδραση ωστόσο παρά το γεγονός της μακροχρόνιου δουλείας, δε κατάφερε να μεταβάλλει την τέχνη της Γιαννιώτικης αργυροχοΐας .

Ο κατασκευαστής, ενώ δεχόταν την ξένη επίδραση, επαναλάμβανε ασυνείδητα και πατροπαράδοτα θέματα. Εκτός όμως από αυτά τα θέματα που χαρακτηρίζουν όλο σχεδόν τον κύκλο της ασημουργίας και δίνουν τη μορφή στη γενική της έκφραση, υπάρχουν και πολλά που φαίνεται ότι έχουν ξεκινήσει αυθόρμητα μέσα από την εσωτερική φύση του απλοϊκού τεχνίτη, με απλές και αφηρημένες παραστάσεις (πουλιά, ζώα, ανθρώπους) που αποδίδονται με την ίδια απλότητα και αφέλεια και απaráλλαχτα όπως γεννήθηκαν μέσα τους. Με αυτά ο τεχνίτης εξωτερικεύει τις σκέψεις, τα συναισθήματα, την καλαισθησία, την ζωντάνια ή το μαρασμό του, την εξυπνάδα του, τις προοπτικές του κ.α. Συγχρόνως όμως, ο τεχνίτης ή οι τεχνίτες αντιπροσωπεύουν ένα λαό σε όλες του τις εκδηλώσεις και παρουσιάζουν αυτόν στην τέχνη, την ιστορία, τον πολιτισμό.

3.1.1 ΚΟΣΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΡΓΥΡΑ

Όπως συμβαίνει και σε άλλους κλάδους της λαϊκής τέχνης, τα έργα της αργυροχοΐας χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, στα κοσμικά και στα εκκλησιαστικά.

Στην πρώτη κατηγορία, δηλαδή στα κοσμικά αργυρά, ανήκουν τα κοσμήματα (ποικίλης μορφής και χρήσης) της γυναικείας φορεσιάς, τα

εξαρτήματα της αντρικής φορεσιάς και όλα τα αργυρά αντικείμενα οικιακής και διακοσμητικής χρήσης.

Στα εκκλησιαστικά, περιλαμβάνονται τα αργυρά σκεύη των εκκλησιών και μονών και γενικότερα όσα αντικείμενα έχουν σχέση με τη λατρεία.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποια χαρακτηριστικά δείγματα της γιαννιωτικής αργυροχοΐας κάποια από τα οποία έχουν πάψει πλέον να παράγονται στα Ιωάννινα.

3.1.2 ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ.

Τα αντικείμενα της κοσμικής αργυροχοΐας που συναντά κανείς συχνότερα στα Γιάννενα περιλαμβάνουν πρώτα από όλα τα κοσμήματα της γυναικείας φορεσιάς που από τα αρχαία χρόνια χρησιμοποιούνται πολύ. Είναι μια διάκριση του ατόμου γενικά στην ομάδα ο στολισμός, διάκριση από διάφορες απόψεις. Ιδιαίτερα στη γυναίκα, με την πρώιμη σημασία που απέκτησε η μόδα, έγινε στοιχείο απαραίτητο. Έτσι η γυναίκα στολιζόταν αλλιώς στις καθημερινές και αλλιώς στις γιορτές.

Επιπλέον το κόσμημα κάλυπτε στο παρελθόν και μια άλλη πρακτική σκοπιμότητα, την αποταμίευση των αγαθών και την εύκολη μεταφορά τους σε καιρό ανάγκης. Ειδικά στα χρόνια της Τουρκοκρατίας με τις αυθαιρεσίες των Τούρκων αυτό είχε πάρει μεγάλη έκταση και θεωρείτο φυσική συνέπεια η επένδυση σε κοσμήματα, η συχνή μεταφορά τους από τον ένα τόπο στον άλλο και η εκποίηση τους καμιά φορά. Αυτό ήταν και ένας λόγος για τον οποίο αποτέλεσε πρόβλημα ο προσδιορισμός της προέλευσης τους. Παρακάτω θα γίνει αναφορά σε μερικά γυναικεία κοσμήματα που χρησιμοποιούσαν, τους τελευταίους αιώνες στην Ήπειρο.

ΠΕΡΙΛΑΙΜΙΑ

Τα βαριά περιλαίμια της Ηπείρου ήταν φτιαγμένα από μια σειρά επίπεδα ασημένια χυτά πλακίδια, συνήθως με έναν αχάτη στην μέση ή κοράλλι ή αιματοστάτη ή κοινή χρωματιστή γυάλινη πέτρα σε απομίμηση ημιπολύτιμου λίθου.

Ο αριθμός των πλακιδίων είναι πάντα μονός: 7, 9 ή 11 και τα διακρίνει μια βυζαντινή παράδοση. Καμιά φορά στο επάνω μέρος προεξέχει ένα πουλάκι ή άλλο διακοσμητικό. Από τα πλακίδια κρέμονται διάφορα χυτά, σκαλιστά διακοσμητικά σχήματα. Τρία ή πέντε από αυτά έχουν καστόνια στο κέντρο, για αχάτες. Οι τρεις αχάτες είναι πάντα μεγαλύτεροι από τις υπόλοιπες πέτρες του κοσμήματος και ο μεσαίος είναι μεγαλύτερος από όλους.

Εικόνα 11. Περιλαίμιο από επιχρυσωμένο ασήμι διακοσμημένο με αχάτες και κοράλλια

Το ασήμι στα περιλαίμια είναι πάντα κατεβασμένο σε χαμηλούς βαθμούς, ακόμη και όταν είναι μαλαμοκαπνισμένο¹². Τα κρεμαστά πλακίδια είναι συνήθως μορφές δυτικού μπαρόκ. Μόνο το μεσαίο διατηρεί πάντα κάποια βυζαντινή τεχνοτροπία. Η τελική τους διάταξη θυμίζει περισσότερο Βυζάντιο παρά Δύση. Τα Γιάννενα αποτελούσαν από το 1820 ως το 1900 κέντρο κατασκευής των ηπειρωτικών περιλαίμιων.

¹² το επιχρύσωμα αυτό είναι το ανθεκτικότερο. Ανακάτευαν τον χρυσό σε σκόνη με υδράργυρο και έχυναν το μίγμα πάνω στο ασήμι, που το είχαν θερμάνει προηγουμένως.

ΣΚΟΥΛΑΡΙΚΙΑ

Άλλο είδος των γυναικείων κοσμημάτων ήταν τα σκουλαρίκια, ασημένια μακριά που άγγιζαν τους ώμους και ενωνόταν μεταξύ τους με ασημένια αλυσίδα, που πέρναγε μπόλικη κάτω από το σαγόνι ενώ από τα ίδια τα σκουλαρίκια κρεμόταν μαζί με το μακρύ διακοσμητικό μοτίβο αλυσίδες ή στερεώνονταν απλά στον κεφαλόδεσμο. Κάποτε τα σκουλαρίκια ήταν από ασήμι χαμηλών βαθμών και αποτελούνταν από χυτά πλακίδια διακοσμημένα με αχάτες κρεμαστούς αλλά και «καρφωτούς».

Εικόνα 12. Σκουλαρίκια από επίχρυσο ασήμι με κοράλλια και αχάτες.

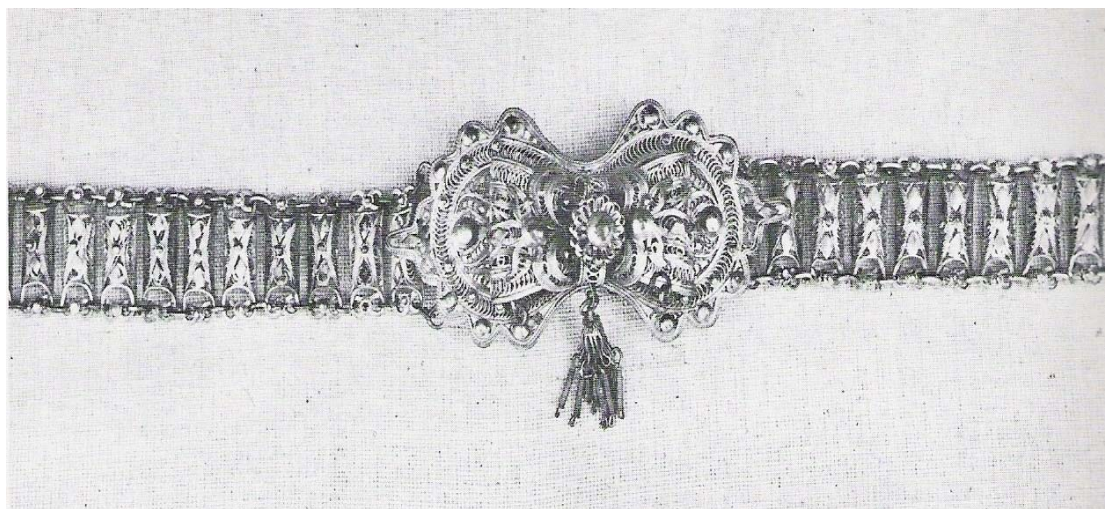
Απαρτίζονται από μια κεντρική πλάκα, με μεγάλο αχάτη στην μέση, από την οποία κρέμονται μια ή δυο ανάλογες πλάκες, πάλι με αχάτη. Δεξιά και αριστερά, στερεωμένα στην πρώτη πλάκα ή στις επόμενες, υπάρχουν μικρότερα πλακίδια ή καστόνια με μικρές πέτρες και κοράλλια. Όλες οι πλάκες είναι χυτές σκαλιστές. Σπανιότερα, από την κεντρική πλάκα κρέμονται πολλά μικρά πλακίδια σε ποικιλία όγκων και σχημάτων. Αυτά τα πλακίδια έχουν ή σκαλιστή επιφάνεια ή καστόνι με αχατάκι, κοράλλι, αιματοστάτη, γρανάδα ή γυάλινη πέτρα, απομίμηση των προηγούμενων. Και στις δυο περιπτώσεις οι πλάκες καταλήγουν σε

ένα αισθητικό σύνορο, από όπου ξεκινούν μια σειρά αλυσίδες, για να καταλήξουν και αυτές σε χάντρες ή συρματερά σχεδιάκια ή σκαλισμένα ραβδάκια. Μερικές φορές αντί για αχάτη ή άλλη πέτρα, η πρώτη πλάκα έχει ένα γεωμετρικό σχέδιο με σαβάτι. Τότε από την πλάκα κρέμεται ένας ρόμβος, που στις έξι πλευρές του επαναλαμβάνεται άλλο γεωμετρικό σχέδιο με σαβάτι. Τα σκουλαρίκια όπως τα περιλαίμια, κατασκευάζονταν από ασήμι χαμηλών βαθμών.

Ορισμένα από αυτά τα σκουλαρίκια τα γάντζωναν στον κεφαλόδεσμο, άλλα τα περνούσαν στα αυτιά και άλλα συνδέονταν μεταξύ τους με αλυσίδα. Είναι από τα σπάνια κοσμήματα που κράτησαν σχεδόν αναλλοίωτη την ηπειρώτικη μεταβυζαντινή τεχνοτροπία τους. Δε τα επηρέασε κανένα απολύτως νεωτεριστικό ξενόφερτο στοιχείο. Κατασκευάζονταν στα Γιάννενα μέχρι το 1900.

ΖΩΝΕΣ

Ως βασικό εξάρτημα της γυναικείας φορεσιάς στην Ήπειρο, όπως και σε όλη την Ελλάδα είχε καθιερωθεί η ζώνη, η οποία ήταν μεταλλική εξ ολοκλήρου, φτιαγμένη με την τεχνοτροπία των συρματερών ή των χυτών, διακοσμημένη με σμάλτο ή σαβάτι. Έκλεινε πάντα με μια όμορφα σκαλισμένη πόρπη.

Εικόνα 13. Ζώνη. Κινήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς. Μουσείο ελληνικής λαϊκής τέχνης. Αθήνα 1966

ΠΟΡΠΕΣ

Η πόρπη δε βρίσκεται μόνο στις μεταλλικές ζώνες, που είναι και κάπως σπάνιες, αλλά και σαν απόληξη στις υφασμάτινες. Είναι ονομαστές οι ηπειρώτικες πόρπες – κεμέρια- για την ποικιλία της μορφής, της διακόσμησης και του σχήματος τους.

Συνήθως ήταν χυτές, συρματερές ή συρματερές-φουσκωτές, σπανιότερα φουσκωτές και χυτές βαθουλωτές, χάλκινες ή μπρούτζινες, που τις γέμιζαν με σμάλτο.

Η πιο πετυχημένη πόρπη είναι χυτή από ασήμι 500 βαθμών ή χαμηλότερο, μαλαμοκαπνισμένη και συχνά με αχάτη στην μέση, με σχέδια από τον φυτικό διάκοσμο και σχήματα που να θυμίζουν στυλιζαρισμένο ιταλικό στρείδι, πάνω στα οποία έχουν χαράξει γεωμετρικά σχέδια με σαβάτι. Το κόσμημα αυτό έχει έντονο δυτικό μπαρόκ. Όλα τα στοιχεία που το απαρτίζουν δένουν μεταξύ τους σε ένα αισθητικό σύνολο, αποδεικνύοντας πόσο πολύ είχαν κάνει κτήμα τους το μπαρόκ οι Ηπειρώτες χρυσοί.

Εικόνα 14. Πόρπη. Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς. Μουσείο ελληνικής λαϊκής τέχνης. Αθήνα 1966

Οι συρματερές ηπειρώτικες πόρπες είναι στρόγγυλες, ενώ στα άκρα που θηλυκώνουν έχουν μια μικρή προεξοχή με διακοσμητικό πλακίδιο στη μέση και συνήθως είναι μαλαμοκαπνισμένες.

ΘΗΛΥΚΩΤΑΡΙΑ

Στην κατηγορία της πόρπης ανήκουν και τα μικρά κλειδωτάρια ή θηλυκωτάρια ή στην ηπειρώτικη γλώσσα, τσαπράκια ή ζάβες, που θυμίζουν μικρές πόρπες. Συναντώνται σε διάφορα μεγέθη και χρησιμεύουν για να κλείνουν το λαιμό του πουκαμίσου και για να συγκρατούν το σεγκούνι. Κάθε γυναίκα είχε το λιγότερο δυο τσαπράκια, που τα χρησιμοποιούσε στις γιορτές.

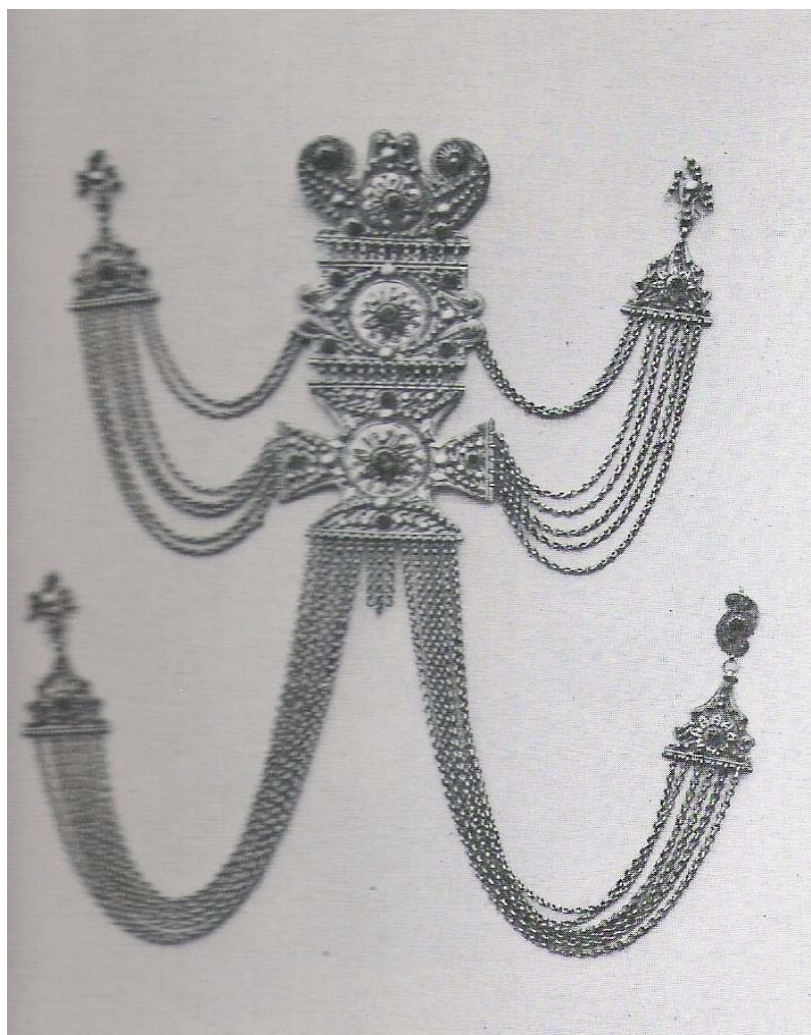
ΚΙΟΥΣΤΕΚΙΑ

Μια άλλη κατηγορία κοσμημάτων, διαδεδομένη στην Ήπειρο, που φορέθηκε και από άντρες, ήταν τα λεγόμενα κιουστέκια¹³. Είναι μεγάλα, πολύπλοκα, βαριά κοσμήματα, που τα αποτελούσαν πολλές αλυσίδες και μαλαμοκαπνισμένες φουσκωτές ή συρματερές πλάκες, σμαλτωμένες ή στολισμένες με πολύτιμες πέτρες και πιο σπάνια με σαβάτι. Τα κιουστέκια είναι δύο ειδών : στήθους και μέσης. (Μπότσαρη, 1974)

Κιουστέκια στήθους ονόμαζαν οι Έλληνες τους σταυραετούς. Από μια κεντρική τετράγωνη πλάκα ξεκινούσαν σε αντικριστές κατευθύνσεις, δεκαπέντε ή και περισσότερες σειρές αλυσίδες που κατέληγαν σε τέσσερις μικρότερες πλάκες. Στην κορυφή κάθε πλάκας ήταν συνδεδεμένος ένας μικρός αετός, με ένα γαντζάκι από πίσω. Με αυτούς τους αετούς πιανόταν ο σταυραετός χιαστί πάνω στο στήθος. Οι σταυραετοί ή απλώς σταυροί κατασκευάζονταν ή με την τεχνική του σαβατιού ή συρματεροί και πολύ σπάνια χυτοί, ανάγλυφοι. Στο εξωτερικό σχήμα δεν έχουν καμιά αναλογία με άλλο κόσμημα που να έγινε οπουδήποτε αλλού σε άλλες εποχές. Η μόνη δυτική επιρροή που παρουσιάζουν καμιά φορά είναι γυναικείες φιγούρες με

¹³ Η λέξη κιουστέκι σημαίνει τουρκικά αλυσίδα ρολογιού. Οι τούρκοι είχαν ωραία κρεμαστάρια, με πολλές αλυσίδες, που τα γάντζωναν στο στήθος τους και κρεμούσαν από κάτω ένα ή δυο ρολόγια.

ξενικό ντύσιμο, στις τέσσερις ακριανές πλάκες ή διακοσμητικά στοιχεία μπαρόκ στο περίβλημα τους.

Εικόνα 15. Κιουστέκι στήθους. Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς. Μουσείο ελληνικής λαϊκής τέχνης. Αθήνα 1966

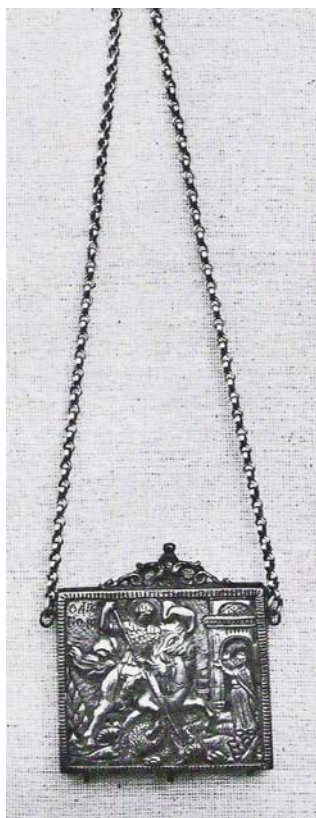
Τα κιουστέκια είναι βαρύτατα και μετατοπίζουν την προσοχή από το πρόσωπο στο κόσμημα. Άλλωστε, αυτή ήταν και η επιδίωξη των οπλαρχηγών που τους φορούσαν. Ίσως να είχαν και κάποια λειτουργικότητα, γιατί οπωσδήποτε ο μεταλλικός όγκος θα έπαιζε και λίγο τον ρόλο προστατευτικής ασπίδας.

Το δεύτερο είδος, τα **κιουστέκια μέσης**, ήταν μια σειρά από μακριές, με άνισο μήκος αλυσίδες, που τις συγκρατούσαν στις άκρες τους ασημένιες (φιλιγκράν ή επίχρυσες) πλάκες. Πίσω από τις πλάκες δυο γαντζάκια, ένα στην

κάθε άκρη, στερέωναν το κόσμημα από τη μια μεριά στη μέση και από την άλλη πιο χαμηλά, ώστε οι αλυσίδες να σχηματίζουν μια κουδουνιστή τραχηλιά, η οποία στόλιζε τις πλατειές φούστες των γυναικών ή τις κοντές αντρικές φουστανέλες. Μαζί με τους σταυραετούς είναι τα μόνα κοσμήματα που φορέθηκαν και από άντρες και από γυναίκες.

Το συνηθισμένο τους σχήμα ήταν μια πλάκα, από την οποία κρεμόταν μια σειρά από άνισες αλυσίδες, που κατέληγαν σε μικρότερη πλάκα, συνδεδεμένη με τον αετό-γάντζο. Στερέωναν την κεντρική πλάκα λίγο κάτω από την μέση, πλάγια, και την μικρότερη κάπως χαμηλότερα, στην απέναντι πλευρά της μεγάλης. Οι αλυσίδες κατέβαιναν και ξανανέβαιναν ελαφρά, διαγράφοντας ημικύκλιο και στολίζοντας την φουστανέλα ή την φαρδιά γυναικεία φούστα. Πολλά κιουστέκια μέσης, έχουν όχι μόνο μια σειρά αλυσίδες αλλά δύο, τέσσερις, ακόμη και έξι, που μοιράζονται δεξιά και αριστερά. Τα κιουστέκια μέσης τα έφτιαχναν συρματερά ή με σαβάτι.

ΧΑΪΜΑΛΙΑ

Σε χρήση από τις γυναίκες ήταν και το χαϊμαλί, μια αργυρή θήκη σε διάφορα σχήματα, συνήθως τριγωνική, τετράγωνη, κυκλική με χαρακτές αγιογραφικές εικόνες διακοσμημένες κάποιες φορές και με νίελο ή σαβάτι . Μέσα στη θήκη υπήρχαν τίμιο ξύλο, φιδοκέρατο και όλα αυτά που οι άνθρωποι της εποχής θεωρούσαν φυλαχτά. Η θήκη κρεμόταν στο λαιμό με μια μακριά αλυσίδα που περνιόταν χιαστί κάτω από τη μασχάλη.

Άλλοτε το φυλαχτό παρουσιαζόταν σαν περισσότερο σύνθετο κόσμημα. Στερεωνόταν στο ύφασμα με γαντζούδια αντί να κρεμιέται, στην ίδια πάντα χιαστή διάταξη. Κάποτε οι γυναίκες έβαζαν

το γαντζωτό φυλαχτό στη φούστα τους μαζί με κρεμαστά σταυρουδάκια, που συνδυάζονταν με μικρούς επίσης σουγιάδες.

Ενώ άλλοτε το χαϊμαλί αποτελούσε κομμάτι του σταυρού που φορούσαν στο στήθος. Αυτό ήταν ένα άλλο πολύπλοκο κόσμημα που φορούσαν οι γυναίκες και αποτελείτο από δυο κεντρικά συμπαγή κομμάτια, έναν δικέφαλο αετό και ένα συρματερό χαϊμαλί σε σχήμα μαργαρίτας από το οποίο κρεμόταν επίσης συρματερός σταυρός. Τα δυο κεντρικά κοσμήματα (δικέφαλος και χαϊμαλί) συνδέονταν μεταξύ τους με έξι κρεμαστές αλυσίδες, ενώ το όλο σύμπλεγμα στερεωνόταν στα ρούχα με γαντζάκια που ήταν προσαρμοσμένα στην άκρη μικρότερων αλυσίδων, οι οποίες κρεμόταν επίσης από τα δυο κεντρικά κομμάτια.

ΚΟΥΜΠΙΑ

Από τα γυναικεία κοσμήματα της Ηπείρου δε πρέπει να εξαιρεθούν τα κουμπιά, που συνήθως ήταν ασημένια και ο ρόλος τους ήταν καθαρά διακοσμητικός. Τα κουμπιά, κάποτε χυτά και πιο συχνά συρματερά με κοκκιδωτό διάκοσμο, συνδέονταν συνήθως μεταξύ τους με αλυσίδα. Δυο σειρές κουμπιά ράβονταν στα δυο αντικρινά τελειώματα του σεγκουνιού. Κάθε σειρά αποτελείτο συνήθως από έξι κομμάτια.

ΒΡΑΧΙΟΛΙΑ ΚΑΙ ΚΟΥΤΑΚΙΑ

Υπήρχαν επίσης τα ποικίλα βραχιόλια καθώς και τα ασημένια κουτάκια με το φυτικό διάκοσμο. Οι γυναίκες τα χρησιμοποιούσαν σαν θήκες για προσωπικά αντικείμενα. Είχαν στερεωμένα στο εσωτερικό μέρος του καπακιού τους μικρά καθρεφτάκια.

Όσα κουτάκια δεν είχαν καθρέφτη προορίζονταν για τους άντρες που τα χρησιμοποιούσαν για να βάζουν μέσα σε αυτά τον καπνό τους. Τα παλιά ηπειρωτικά κουτάκια έδειχναν συνήθως φυτικό διάκοσμο, δανεισμένο μεν από το μπαρόκ αλλά εντεταγμένο και απλοποιημένο από τα αισθητικά κριτήρια της ελληνικής τέχνης.

3.1.3 ΑΝΤΡΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ

Τα κοσμήματα που ανήκαν καθαρά στην αντρική φορεσιά ήταν πολύ λίγα. Όμως σε πολλές ελληνικές περιοχές η καλή φορεσιά του γαμπρού είχε ορισμένα απαραίτητα κομμάτια αργυροχοΐας, όπως ταμπακέρες και καλαμάρια ή αλυσίδες ιδιότυπες που τις περνούσαν από το λαιμό και στην άκρη στερεωνόταν το ρολόι. Επίσης

στην ανδρική φορεσιά ανήκαν διάφορα όπλα, δημιουργημένα από τεχνίτες του ασημιού, όπως σπαθιά καριοφίλια, μαχαίρια, μπαλάσκες, μπαρουταποθήκες.

Σε μερικές αντρικές στολές είχαν υιοθετηθεί βαριά κοσμήματα. Οι ασημένιες πιστόλες, οι παλάσκες, οι θήκες για τις τσακμακόπετρες, οι θήκες για τα μαχαίρια και τα γιαταγάνια, αποτελούσαν και αυτά συμπληρώματα της αντρικής φορεσιάς. Πολλές φορές οι πλουσιότεροι διακοσμούσαν τα κοντάκια από τα καρυοφύλλια.

ΤΑΜΠΑΚΕΡΕΣ

Τα κυριότερα ίσως αντρικά αργυρά αντικείμενα ήταν οι ασημένιες ταμπακέρες. Διακοσμημένες και αυτές με τα θέματα του δυτικού μπαρόκ, με σαβάτι ή χαρακτές. Επίσης και τα κιουστέκια και τα χαϊμαλιά γνώρισαν πλατιά παράδοση ανάμεσα και στους άντρες Ηπειρώτες που τα φορούσαν εξίσου.

ΔΑΧΤΥΛΙΔΙΑ

Τα ασημένια δαχτυλίδια (συνήθως αντρικό προνόμιο) τις περισσότερες φορές περιείχαν τη σφραγίδα του ιδιοκτήτη ή το μονόγραμμα του, ενώ σπανιότερα ήταν διακοσμημένα με πέτρες.

Πριν από την επανάσταση του 1821, τα δαχτυλίδια τα χρησιμοποιούσαν για να σφραγίζουν το μονόγραμμα τους ή τα αναγνωριστικά τους σημάδια, με βουλοκέρι, για αυτό τα φορούσαν μόνο άντρες.

Η διακόσμηση των δαχτυλιδιών γινόταν μόνο χάρη στο πνεύμα της εποχής, που δεν άφηνε σκέτο κανένα αντικείμενο χρήσεως. Καμιά φορά τα στόλιζαν με σφραγιδόλιθους από αιματοστάτη.

Εικόνα 16 Δαχτυλίδι εγχάρακτο.

ΦΟΡΗΤΑ ΑΣΗΜΕΝΙΑ ΚΑΛΑΜΑΡΙΑ

Τα ασημένια καλαμάρια βρισκόταν επίσης πολλές φορές στις αποσκευές του Ηπειρώτη ταξιδευτή. Σε μερικές περιπτώσεις και οι θήκες των όπλων των Ηπειρωτών ήταν ασημένιες (σκέτες ή μαλαματοκαπνισμένες). Πολλά καρυοφύλλια είχαν ασημένιες σκαλιστές λαβές, ενώ ήταν ονομαστές οι φουσκωτές ξιφοθήκες του Συρράκου.

3.1.4. ΟΙΚΙΑΚΑ ΣΚΕΥΗ

Στα οικιακά σκεύη, ανήκουν όλα εκείνα τα αργυρά αντικείμενα που μπορεί να έχουν σχέση με το σπίτι και το νοικοκυριό . Αυτά είναι σερβίτσια τσαγιού, σερβίτσια ζαφριών (βάσεων για ποτήρια και κύπελλα), δίσκοι, διακοσμητικά σκεύη (πιάτα κλπ), γλυκοδοχεία, τάσια λουτρικά¹⁴, τάσια για να πίνουν, επενδύσεις καθρεφτών, καντήλες σπιτιού, κανάτια, θυμιατήρες σπιτιού, φρουτιέρες, κουτάλες σερβιρίσματος, τασάκια, ναργιλέδες αλλά και αδράχτια, ασημένια χαλινάρια και επίσης λάμπες και λυχνάρια.

3.1.5. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΑΡΓΥΡΑ

Η βασική μορφή της ελληνικής αργυροχοΐας είναι η εκκλησιαστική. Η εκκλησία ήταν πάντα ο μεγαλύτερος πελάτης των συντεχνιών. Ίσως

¹⁴ Τα τάσια που χρησιμοποιούσαν για να ξεπλένονται κατά τη διάρκεια του λουτρού.

μάλιστα να υπήρχαν και εργαστήρια χρυσικών που δούλευαν αποκλειστικά για τις εκκλησιαστικές και μοναστηριακές παραγγελίες, οι οποίες συνοψιζόταν σε καλύμματα Ευαγγελίων, δισκοπότηρα, λειψανοθήκες, καντήλια, θυμιατήρια, εξαπτέρυγα, εγκόλπια, επιτραπέζιους σταυρούς, λιβανοθήκες, ποιμαντορικές ράβδους, δίσκους, παναγίαρια, μυροδοχεία και μίτρες.

Η δεύτερη κατηγορία των αργυρών περιλαμβάνει όλα τα αντικείμενα που έχουν σχέση με την εκκλησιαστική λατρεία. Τέτοια αντικείμενα συναντώνται άπειρα στο χώρο της Ηπείρου, στα αμέτρητα μοναστήρια και στις πάμπολλες εκκλησίες της. Αυτά είναι δημιουργήματα μιας παράδοσης που ακολουθεί τα χνάρια της βυζαντινής. Γιατί η εκκλησία με τα σχετικά προνόμια, που πάντα διατήρησε και μετά την Τούρκικη κατάκτηση, και με τα έσοδα και τα κτήματα της, δεν έπαψε ποτέ να είναι πελάτης των ασημιτζήδων.

ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΑ

Ενεπίγραφα είναι μερικές φορές και τα δισκοπότηρα, που άφθονα και αυτά στην Ήπειρο βοηθούν να σχηματιστεί μια εικόνα για την γραμμή που ακολούθησε η εκκλησιαστική αργυροχοΐα στους αιώνες και για το ύψος στο οποίο έφτασε η τέχνη αυτή. Παμπάλαια κομμάτια φουσκωτά, χαρακτά και συρματερά που πάντα ανήκουν στον νεώτερο τύπο ή έστω στον τύπο δισκοπότηρου που επικράτησε δηλαδή αυτόν που δεν έχει λαβές, χρησιμοποιούνται ακόμα σε μονές και εκκλησίες.

ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

Τα καλύμματα (σταχώσεις) ευαγγελίων, φτιαχνόταν σφυρήλατα φουσκωτά ή χαρακτά, ασημένια και άλλοτε επιχρυσωμένα. Με πλούσιο διάκοσμο και πολλές παραστάσεις ή λιτότερα σώζονται πολλά στην Ήπειρο.

Μερικά μάλιστα είναι και ενεπίγραφα και παρέχουν πληροφορίες για τον κατασκευαστή, τον χρόνο κατασκευής τους, την εκκλησία που προορίζονται και τέλος το όνομα εκείνου που πλήρωσε για να γίνουν ενώ τα περισσότερα προέρχονται από δωρεές.

ΣΤΑΥΡΟΙ

Σε χρήση βρίσκονται επίσης ως τώρα και σταυροί, μεγάλοι για λιτανεία ή και μικρότεροι, για ευλογία και αγιασμό, όπως και σταυροί στήθους, ιερών και θυμιατά.

ΛΕΙΨΑΝΟΘΗΚΕΣ

Εξαιρετικής τέχνης λειψανοθήκες, κάποιες από αυτές ενεπίγραφες, αριθμούνται ανάμεσα στα υπολείμματα της εκκλησιαστικής αργυροχοΐας που τόσο άνθισε στην Ήπειρο.

ΚΑΝΤΗΛΙΑ και εκκλησιαστικά εγκόλπια, επενδύσεις εικόνων και εκκλησιαστικές πόρπες, δίσκοι και εξαπτέρυγα έχουν και αυτά τη θέση τους ανάμεσα στα εκκλησιαστικά αργυρά που δημιουργήθηκαν στην Ήπειρο άλλοτε φέροντας την υπογραφή κάποιου φημισμένου Τζιμούρη και άλλοτε ανώνυμα, όπως τόσα έργα της ηπειρωτικής λαϊκής τέχνης.

3.2. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

Στον θεματικό ιστό της αργυροχοϊκής τέχνης των χρόνων της οθωμανικής κυριαρχίας επικρατούν μυθολογικές και θρησκευτικές παραστάσεις, επιγραφές, ρόδακες, ζώα, ανθόκλαδα, καράβια, πουλιά, μορφές ανθρώπων και αγίων, δικέφαλοι αετοί, γοργόνες, καθώς και σύμβολα που υπαινίσσονται εθνικούς οραματισμούς. Τα σύμβολα αυτά εκτός από τη διακοσμητική τους χρήση, λειτουργούν ως αποτρεπτικά του κακού, ως ευδαιμονικά, γονιμικά και συμβολικά στοιχεία. Συχνά ο διάκοσμος συμπληρώνεται με νομίσματα αυθεντικά ή μη.

Στα εκκλησιαστικά σκεύη της ηπειρωτικής αργυροχοΐας συνηθίζονται σκηνές από την Αγία Γραφή, μορφές αγίων, γραμμικά, παραστάσεις πουλιών και ζώων. Στην κοσμική, ανάμεσα σε διάκοσμο γραμμικό, φοιιδωτό, σημειώνεται ιδιαίτερη έξαρση του φυτικού στοιχείου που δημιουργεί ολοκληρωμένα σύνολα, στα οποία αναπλάθεται ο θαυμαστός κόσμος των λουλουδιών. Πουλιά και ζώα μεμονωμένα ή σε

σχηματισμούς, καθώς και διάκοσμος συμβολικός, ιδιαίτερα σε «γαμήλια» κοσμήματα.

Μεταξύ των θεμάτων αυτών, των παραστάσεων στα έργα της αργυροχοΐας ξεχωριστή θέση κατέχει ο δικέφαλος αετός που με τόσο ποικίλες και χαρακτηριστικές μορφές παρουσιάζεται στα έργα των Γιαννιωτών καλλιτεχνών και σε όλη γενικά τη λαϊκή τέχνη.

Ο δικέφαλος αετός, που κατά τους βυζαντινούς χρόνους είχε τόσο μεγάλη σημασία, διατήρησε αυτή του τη θέση και κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας. Οι πολύμορφες απεικονίσεις του μαρτυρούν πόσο στενά συνδεδεμένος είναι ο αετός με την λαϊκή ψυχή. Θεωρείται σαν εθνικό σύμβολο για τους πόθους και τα όνειρα του ελληνισμού. Τόσο μεγάλη ήταν η αγάπη και η προτίμηση του λαού προς τον δικέφαλο αετό, ώστε για τον στολισμό του στήθους και της κεφαλής των γυναικών, προτιμούσαν τα νομίσματα, που έφεραν το δικέφαλο αετό και προ πάντων τα αυστριακά, όπως τα «μεντσίκια», οι «ντούμπλες», τα «τεσσάρια» και άλλα που κατασκευάζονταν αποκλειστικά για αυτή τη χρήση. (Δήμου, 1981)

Όλα γενικά τα θέματα και οι παραστάσεις εφαρμόζονταν, από τους Γιαννιώτες τεχνίτες, με θαυμαστή δεξιοτεχνία και καλαισθησία σε όλα τα εκκλησιαστικά και κοσμικά είδη, που τα πιο αξιόλογα ήταν συνήθως στολισμένα με σμάλτα και πολύτιμα ή μη πετράδια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

«ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ»

4.1. ΟΙ ΣΧΟΛΕΣ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑΣ ΣΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Δεν είναι εύκολο να καταταχθούν οι τεχνίτες, σύγχρονοι και παλιοί, εμπειροτέχνες και σπουδαγμένοι σε σχολές, σε μια κατηγορία.

Υπάρχουν λοιπόν, χονδρικά οι τεχνίτες του χθες και οι τεχνίτες του σήμερα. Ως τεχνίτες του χθες εννοούνται όλοι εκείνοι που δούλεψαν το ασήμι τους περασμένους αιώνες, από την εποχή της κατάληψης της Ηπείρου από τους Τούρκους ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Εκείνοι που δούλεψαν ή μάλλον εκείνοι που διδάχτηκαν, πώς να δουλεύουν ασήμι από τους πρώτους αιώνες του 20^{ου} αιώνα και μετά εννοούνται ως τεχνίτες του σήμερα. Οι πληροφορίες για τον τρόπο εκπαίδευσης των τελευταίων είναι αρκετές και λίγο ως πολύ τεκμηριωμένες ενώ οι ίδιοι κινούνται σε ένα σχετικά γνωστό χρονικό και τοπικό πλαίσιο.

Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία οι πληροφορίες σχετικά με την επιμόρφωση τους, είναι επί το πλείστον αστήρικτες, βασισμένες περισσότερο σε υποθέσεις παρά σε συγκεκριμένες μαρτυρίες ενώ δε γίνεται καμία νύξη για ύπαρξη αργυροχοϊκής σχολής στη περιοχή της Ηπείρου ως το 1930.

Οι συντεχνίες των χρυσικών δεν είχαν ανάγκη να φτιάξουν σχολή, μια και ο κύκλος τους ήταν πάντα κλειστός, το επάγγελμα τους ως επί το πλείστον κληρονομικό και η συνεννόηση με τους ομότεχνους τους των άλλων περιοχών μάλλον ανύπαρκτη. Το κάθε εργαστήρι ή ο κάθε τεχνίτης δούλευε μόνος, ενώ οι σχέσεις καλλιεργούνται μόνο στο επίπεδο των κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Κλεισμένοι λοιπόν στο εργαστήρι τους οι παλιοί τεχνίτες μάθαιναν να δουλεύουν το καλέμι και το σφυρί από τους πατεράδες τους ή τους μαστόρους τους ή κάποτε και μόνοι τους.

Εμπειροτέχνες λοιπόν οι μάστορες του χθες και κάποτε αυτοδίδακτοι, από μικρά παιδιά σε κάποιο εργαστήρι μάθαιναν πρώτα να σκουπίζουν το μαγαζί και έπειτα να στιλβώνουν και όταν μεγάλωναν λίγο, να κολλούν και έπειτα να χρησιμοποιούν κοπίδι και σπιτσούνι.

Και είχε την ίδια μεταχείριση και ο γιος του πρωτομάστορα και ο ορφανός μικρός δουλευτής, ο παραγιός που έλεγαν. Περνούσαν έτσι όλοι από όλες τις δουλειές και μαθήτευαν δίπλα στον έμπειρο αργυροχόο ενώ χρειαζόταν πολλά χρόνια για να μπορέσει κανείς μονάχος του να φτιάξει τέλειο ένα κομμάτι. Γιατί από τη μια μεριά ο καθένας είχε και μια σχετική ειδίκευση και από την άλλη, το σχέδιο, η σύλληψη και η αποτύπωση του και ίσως κάποια μικρά μυστικά που έδιναν μια ιδιαιτερότητα στα δημιουργήματα, ήταν προνόμια μονάχα του πρωτομάστορα, που θα τα αποκάλυπτε μετά από χρόνια στον πιο ικανό, στον πιο εμπνευσμένο και φυσικά στον περισσότερο έμπειρο αλλά και πιο έμπιστο από τους μαστόρους του (που κάποια μέρα θα τον αντικαθιστούσε στη θέση του πρωτομάστορα), για να είναι σίγουρος πως το εργαστήρι του θα μείνει σε καλά χέρια και πως η τεχνική του δε θα γίνει κοινός τόπος, χάνοντας την προσωπική της σφραγίδα.

Οι ασημιτζήδες δούλευαν κλειστά, οικογενειακά. Ένα σπίτι ήταν το εργαστήρι και μια οικογένεια οι δουλευτές, με πατέρα τον πρωτομάστορα. Πραγματικό πατέρα αν ο πρωτομάστορας είχε αγόρια ή δεύτερο πατέρα θετό αν τα παιδιά ήταν παραγιοί που καμία φορά τον αγαπούσαν καλύτερα και από τον πραγματικό τους. Γιατί όποιος έβαζε το παιδί του να γίνει χρυσοκόμος, το έβαζε από μικρό (10 ετών ή και μικρότερο) να μαθητέψει δίπλα στον μάστορα και αν μάλιστα το παιδί ήταν από κάποιο μακρινό χωριό, ο μάστορας το φιλοξενούσε στο σπίτι του. Όλα αυτά αποτελούσαν τις προϋποθέσεις ώστε να αφοσιωθεί ένα παιδί στο εργαστήρι πιο πολύ και από το ίδιο του το σπίτι, και στο αφεντικό του – αν μάλιστα ήταν καλός- περισσότερο από ότι στον ίδιο του τον πατέρα, αν μάλιστα ο πατέρας είχε και άλλα πέντε ή έξι παιδιά να θρέψει, γεγονός που εκείνη την εποχή ήταν πολύ συνηθισμένο.

Όσον αφορά τους τεχνίτες του σήμερα, η πρώτη σχολή αργυροχοΐας λειτούργησε το 1930, σαν παράρτημα του Οικοτροφείου του Γεωργίου Σταύρου. Το Οικοτροφείο αυτό, δημιουργημένο με τις δωρεές του Ηπειρώτη ευεργέτη πρωτολειτούργησε το 1888. Το ίδρυμα αυτό

δεχόταν ορφανά παιδιά από 8 έως 12 ετών που φοιτούσαν αρχικά σε τρία τμήματα : α) ξυλουργών, ξυλογλυπτών, επιπλοποιών β) ραπτικής ανδρικών ενδυμάτων και γ) παπουτσήδων.

Το 1930, λίγο μετά από την άφιξη της Αγγελικής Χατζημιχάλη (1928) στην Ήπειρο και έπειτα από τις συζητήσεις της με τον τότε Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σπυρίδωνα Βλάχο, το οικοτροφείο του Γ. Σταύρου απέκτησε και ένα τέταρτο νέο τμήμα, το όμως ήταν ανεξάρτητο από τα υπόλοιπα τρία , παρόλο που στεγαζόταν στο ίδιο οίκημα.

Εικόνα 17. Μαθητευόμενοι ασημουργοί στην «Τεχνική Σχολή Γεωργίου Σταύρου» των Ιωαννίνων στην δεκαετία του 1930. Αθήνα, Ριζάρειον ίδρυμα.

Το τμήμα αυτό δεχόταν μαθητές όχι κατά αποκλειστικότητα ορφανούς. Εδώ τοποθετούν οι μελετητές τη νεότατη αναγέννηση της τέχνης αυτής στην Ήπειρο. Διότι σε αυτή τη σχολή δεν φοίτησαν μόνο ανήλικοι μαθητές, μα και νεαροί ασημιτζήδες και ακόμα ηλικιωμένοι πασίγνωστοι τεχνίτες. Ένας από αυτούς ήταν ο Μετσοβίτης Κύργος Λάκας, γνωστός τεχνίτης και γόνος μιας παλιάς οικογένειας με μακρά παράδοση στην ασημουργία, 82 χρόνων τότε, ο οποίος φοίτησε ως μαθητής στην νεοσύστατη σχολή και ύστερα έμεινε εκεί σαν δάσκαλος μέχρι το 1936 που απεβίωσε σε βαθιά γεράματα.

Έτσι και ο Αλέκος ο Τζουμάκας, ένας από τους γνωστότερους και καλύτερους τεχνίτες των Ιωαννίνων, όταν ιδρύθηκε η σχολή, νέο παλικάρι τότε και ήδη τεχνίτης του ασημιού, πήγε μαζί με το παλιό του αφεντικό Λάκα στη σχολή και έμεινε τα πέντε πρώτα χρόνια ως μαθητής και έπειτα ως δάσκαλος μέχρι το 1940.

**Εικόνα 18. Κτίριο
ορφανοτροφείου Γεωργίου
Σταύρου.**

Το έργο του Ορφανοτροφείου Γεωργίου Σταύρου εκτιμήθηκε και έτυχε της υποστήριξης φιλόανθρωπων Ηπειρωτών. Η εισαγωγή της διδασκαλίας της ασημουργικής στο ορφανοτροφείο Γεωργίου Σταύρου σκοπό είχε να εφοδιάσει την Ήπειρο με τεχνίτες που θα δημιουργούσαν έργα εφάμιλλα σε τελειότητα με τα παλιά φημισμένα αλλά θεωρούσε και σαν προορισμό της να εμφυσήσει στους τροφίμους και την ενσυνείδητη αγάπη προς την τέχνη αυτή, που ανήκει στο παλιό συντροφικό πνεύμα, καθώς και την ίδρυση της παλιάς και φημισμένης συνεταιριστικής μορφής της συντεχνίας, της οποίας η προσφορά ήταν τόσο οικονομική αλλά και εθνική.

Γενικά οι τρόφιμοι του ορφανοτροφείου πέτυχαν να εφαρμόσουν με επιτυχία όλες τις τεχνοτροπίες της ασημουργικής στα διάφορα είδη σύγχρονων αναγκών και να δώσουν έτσι νέα ζωή στην αργυροχοϊκή τέχνη.

Η φοίτηση στη σχολή ήταν πέντε ως επτά χρόνια, πράγμα που εξαρτιόταν από την ηλικία και τις επιδόσεις του μαθητή. Τα μαθήματα, εκτός από εκείνα που αφορούσαν την τεχνική του ασημιού, ήταν τα ίδια με των εξατάξιων δημοτικών σχολείων. Αποκτούσε λοιπόν ο μικρός τεχνίτης και μια στοιχειώδη μόρφωση, την οποία δεν είχαν οι εμπειροτέχνες που από μικροί μαθήτευαν σε ένα μάστορα. Συγχρόνως με τα μαθήματα ο σπουδαστής στις ελεύθερες ώρες του διδασκόταν στην πράξη, κοντά σε κάποιο μάστορα, αυτά που μάθαινε θεωρητικά στη σχολή. Για αυτή του την απασχόληση έπαιρνε τον μισθό του μαθητευόμενου.

Δεν είναι γνωστό πόσους μαθητές φιλοξενούσε στο σύνολο του το τμήμα αργυροχοΐας και πόσους νέους δεχόταν κάθε χρόνο, αλλά στο άρθρο

της Αγγελικής Χατζημιχάλη «Ελλάς, Λαϊκή Τέχνη» της μεγάλης ελληνικής εγκυκλοπαίδειας αναφέρεται πως στα 1934 η σχολή φιλοξενούσε 46 τροφίμους. (Μουσειδου, 1983)

Το 1940 η σχολή έκλεισε όπως και το οικοτροφείο του Γ. Σταύρου και για 19 χρόνια ώσπου να δημιουργηθεί η νέα σχολή αργυροχοΐας στα Γιάννενα, στον τομέα αυτό της εκπαίδευσης υπάρχει ένα κενό. Βέβαια οι τεχνίτες - εκτός από τα χρόνια του πολέμου, της κατοχής και του εμφυλίου, όπου υπάρχει πλήρης ανακοπή εργασίας - συνέχισαν να εργάζονται και να μούν τους βοηθούς τους στα μυστικά της τέχνης.

Το 1959 ιδρύθηκε η δεύτερη σχολή αργυροχοΐας στην πόλη των Ιωαννίνων, που διοικητικά υπαγόταν στο Υπουργείο Εργασίας, ενώ το 1975 περίπου πέρασε στη δικαιοδοσία του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.). Η σχολή αυτή λειτούργησε με τη βοήθεια, σε έντυπο υλικό και σε υποτροφίες του Εθνικού Οργανισμού Ελληνικής Χειροτεχνίας (Ε.Ο.Ε.Χ.). Η φοίτηση στη σχολή ήταν τετραετής ενώ μετά την υπαγωγή της στον Ο.Α.Ε.Δ. έγινε τριετής.

Η σχολή διέθετε και οικοτροφείο ενώ ανήκε στις σχολές της κατώτερης εκπαίδευσης και δεχόταν περίπου 20 μαθητές την κάθε χρονιά. Το ανώτατο επιτρεπτό όριο ηλικίας των μαθητών ήταν το εικοστό έτος, δέσμευση που καταργήθηκε το 1980. Οι μαθητές παλιότερα για να εγγραφούν στη σχολή, έπρεπε να έχουν αποφοιτήσει το λιγότερο από το εξατάξιο δημοτικό σχολείο ενώ τα τελευταία χρόνια η σχολή δεχόταν μόνο τελειόφοιτους τριτάξιου γυμνασίου.

Η επιλογή των μαθητών γινόταν με γραπτές εξετάσεις, κάθε Σεπτέμβριο και αφού ο μαθητής κατέθετε αίτηση στη γραμματεία της σχολής. Μέρος στις γραπτές εξετάσεις έπαιρναν μόνο όσοι είχαν υποβάλλει τέτοιες αιτήσεις και είχαν γίνει δεκτές από τη σχολή.

Ο μαθητής που εισαγόταν είχε την υποχρέωση να εργάζεται τις πρωινές ώρες σαν βοηθός σε κάποιο εργαστήριο ασημοουργίας. Ο αριστούχος μαθητής, αμέσως μετά την αποφοίτηση του μπορούσε να πάρει κάποια υποτροφία για το εξωτερικό σε χώρες όπως τη Γαλλία ή την Ιταλία.

Τέτοιες υποτροφίες δίνονταν μια ή δυο φορές το χρόνο, από τον Ε.Ο.Ε.Χ.

Τα μαθήματα ήταν βραδινά, για να δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να εργάζονται στα εργαστήρια, που λειτουργούν το πρωί. Καθημερινά οι μαθητές είχαν τρεις ώρες υποχρεωτική παρακολούθηση μαθημάτων ενώ τα μαθήματα χωριζόταν σε βασικά και ειδικά (τα σχετικά με την αργυροχρυσοχοΐα).

Από το 1965 και μετά γίνεται μια ριζική ανανέωση στη σχολή, με την πρόσληψη νέων καθηγητών, το πλείστον σπουδαγμένων στην Ιταλία που επιφέρουν αλλαγές στα ως τότε ισχύοντα προγράμματα καθώς και γενικότερες μεταβολές. Ξεφεύγει πια η διδασκαλία αυτής της τέχνης από το καθαρά εμπειρικό επίπεδο και τοποθετείται σε πιο σωστές βάσεις θεωρητικής και συγχρόνως πρακτικής κατάρτισης.

Η λειτουργία της σχολής από το 1980 και μετά δεν υπήρξε ομαλή. Το 1981 δεν εγγράφηκαν πρωτοετείς και το 1983 είχε μείνει εν ενεργεία μόνο το τμήμα των τριτοετών που θα αποφοιτούσαν. Ορισμένοι καθηγητές παραιτήθηκαν. Η ανωμαλία της λειτουργίας της σχολής αποδόθηκε σε έλλειψη μαθητών ή και άλλους λόγους.

Βέβαια η ύπαρξη της σχολής στα Γιάννινα, στα χρόνια που αυτή λειτούργησε (1959-1980), δε σημαίνει πως έπαψαν να υπάρχουν εμπειροτέχνες ή αυτοδίδακτοι τεχνίτες και μάλιστα πολύ καλοί. Άλλωστε δεν ήταν δυνατό μια σχολή με τόσο λίγες θέσεις να καλύψει τις ανάγκες όλης της Ηπείρου. Στη δεκαετία του 80' λειτουργούσαν στην πόλη γύρω στα 300 εργαστήρια με τουλάχιστον τρία ή τέσσερα άτομα προσωπικό το καθένα.

Βέβαια αργυροχόοι δεν είναι μόνο εκείνοι που διαθέτουν εργαστήριο. Στην Ήπειρο είναι εξαιρετικά ανεπτυγμένη και η οικοτεχνία. Μαζί λοιπόν με τους σπουδαγμένους στην Ιταλία υπάρχουν και οι εμπειροτέχνες και οι αυτοδίδακτοι και εκείνοι που δεν έχουν καν εργαστήρι, οι λαϊκοί τεχνίτες που ανώνυμα και σιωπηλά στα σπίτια τους συνεχίζουν την παράδοση των τεχνιτών του χθες.

Σήμερα δεν υπάρχει καμία σχολή αργυροχοΐας στην πόλη των Ιωαννίνων ενώ το ένα ΙΕΚ που είχε αυτή την κατεύθυνση σπουδών έπαψε να λειτουργεί πριν κάποια χρόνια. Οι τεχνίτες που αγαπούν και εξασκούν το επάγγελμα του αργυροχόου, ομόφωνα κάνουν λόγο για την ανάγκη να δημιουργηθεί κάποιο τμήμα στην περιοχή ούτως ώστε να μη χαθεί η τέχνη τους και η παράδοση τόσων χρόνων αλλά να διατηρηθεί και να εξελιχθεί σύμφωνα με τις ανάγκες και τα πρότυπα της εποχής.

Τα τελευταία χρόνια με πρωτοβουλία του Συλλόγου Αργυροχρυσοχόων και Ωρολογοποιών Ηπείρου, γίνεται μια προσπάθεια για την ίδρυση και λειτουργία στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων μιας «Σχολής Σχεδιασμού και Κατασκευής κοσμήματος και διακοσμητικών αντικειμένων». Όλοι οι φορείς των Ιωαννίνων την έχουν αγκαλιάσει αλλά παρόλο που οι συνθήκες είναι ώριμες δεν υπάρχει κάποια πρόβλεψη για να στηριχθεί η προσπάθεια αυτή από το Υπουργείο Παιδείας και από την Πολιτεία.

Φωτεινό παράδειγμα αποτελεί σε αυτή την περίπτωση το .Τ.Ε.Ε Στεμνίτσας (παλαιότερα Παραδοσιακή Σχολή Αργυροχρυσοχοΐας) που λειτουργεί από τη δεκαετία του '70 και προσφέρει στον ελλαδικό χώρο τεχνίτες, συνεχιστές της παράδοσης της περιοχής

. Οι μαθητές διδάσκονται τις τεχνικές της αργυροχρυσοχοΐας και επιπλέον συμμετέχουν με έργα τους σε εκθέσεις του αντικειμένου (Ελληνικού Κέντρου Αργυροχρυσοχοΐας, Μουσείου Λαλαούνη κλπ) Έτσι, παίρνουν τα απαραίτητα εφόδια ούτως ώστε μετά την αποφοίτηση τους να φτιάξουν το δικό τους εργαστήριο αργυροχρυσοχοΐας , να προσληφθούν σε επιχειρήσεις του κλάδου, να συμμετάσχουν στις εξετάσεις εισαγωγής των ΤΕΙ και της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών ή να διδάξουν στην Τεχνική Εκπαίδευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

«ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ»

5.1 ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ. Α.Ε.

Μια συντονισμένη κίνηση προς την κατεύθυνση της οργανωμένης προσπάθειας του κλάδου των Ιωαννίνων ξεκίνησε με το Κέντρο Παραδοσιακής Βιοτεχνίας Ιωαννίνων ή ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ.

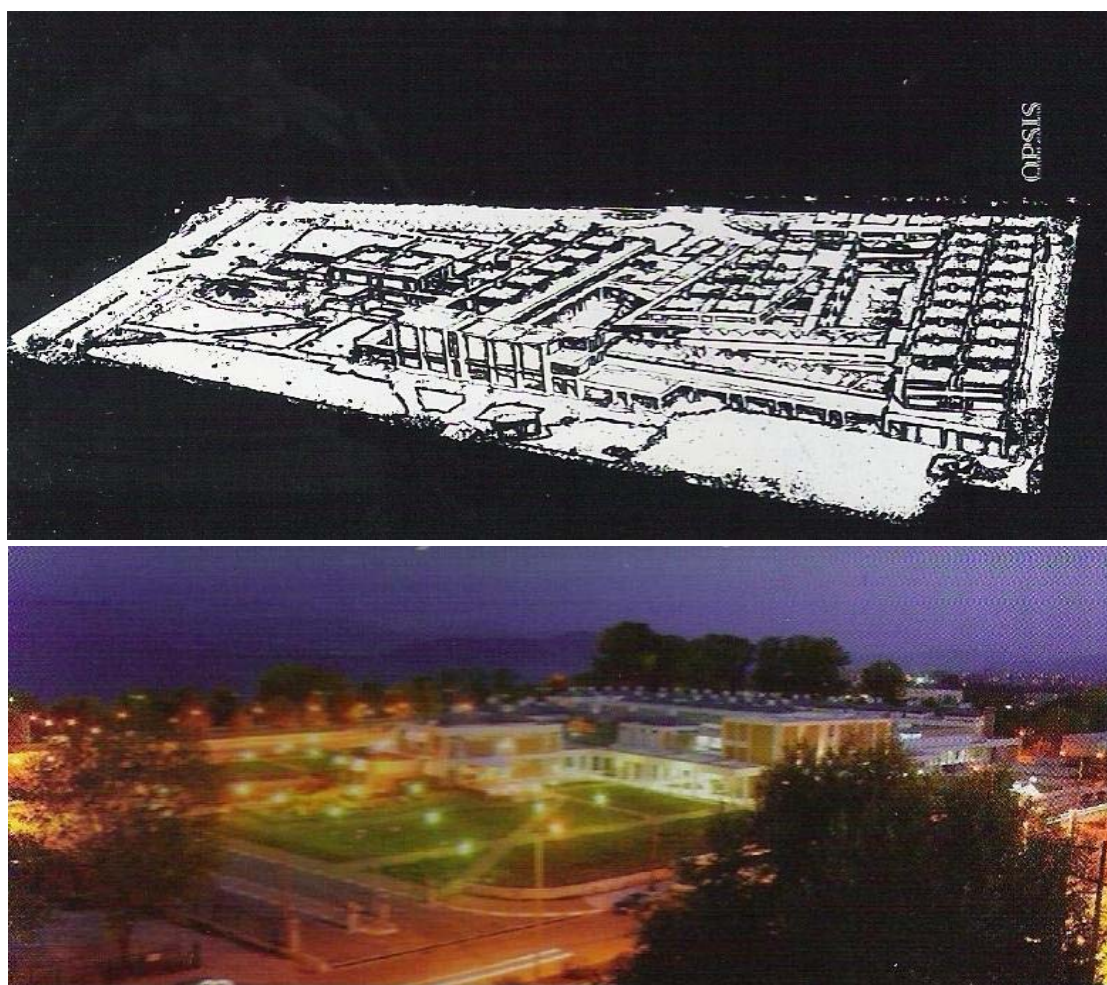
Στη δεκαετία του 1970 έγιναν οι πρώτες μελέτες για αυτό το κέντρο, το οποίο τότε υπολογιζόταν ότι θα συγκέντρωνε το δυναμικό της αργυροχοΐας και ξυλογλυπτικής των Ιωαννίνων και το οποίο θα στεγαζόταν σε κάποια κεντρική τοποθεσία της πόλης. Οι καθυστερήσεις ήταν πολλές, το έργο χρονοβόρο και η υλοποίηση του είχε μεγάλο κόστος. Με τα χρόνια που πέρασαν η τέχνη της ξυλογλυπτικής εξέλειψε από την περιοχή και οι προσπάθειες τελικά συνεχίστηκαν μόνο για τον κλάδο της παραδοσιακής αργυροχοΐας.

Η επίσκεψη των ευρωπαίων υπουργών στην πόλη των Ιωαννίνων το 1986, η οποία πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προβολή των εργαστηρίων παραδοσιακής αργυροχοΐας με αυτή την αφορμή, συνέβαλαν στο να χρηματοδοτηθεί τελικά αυτό το έργο από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρά τη χρηματοδότηση όμως το ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ χρειάστηκε 18 χρόνια για να πάρει τελική μορφή και υπόσταση. Μόλις το 2004 άνοιξε τις πόρτες του για να υποδεχτεί τους ασημουργούς, οι οποίοι θα στεγαζόταν σε αυτό.

Το κέντρο αυτό ιδρύθηκε για να προσφέρει στους τεχνίτες το φυσικό, παραγωγικό πεδίο, αλλά και προϋποθέσεις ολοκληρωμένης και οργανωμένης παροχής υπηρεσιών. Η ανάγκη για κάποια πιο αποτελεσματική τακτική συνεργασίας και συλλογικής δράσης των επιχειρήσεων αργυροχοΐας είχε γίνει νωρίς ορατή.

Το ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ βρίσκεται ακόμη στην αρχή της πορείας του. Οι συνθήκες όμως δεν είναι ώριμες ακόμη, η οργάνωση ελλιπής και η συμβολή της πολιτείας ανεπαρκής ενώ το κτίριο, το οποίο εγκαινιάστηκε μόλις πριν 3 χρόνια παρουσιάζει ήδη προβλήματα και χρειάζεται επισκευή.

Επιβάλλεται για την προώθηση του κλάδου και την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αντιπρόσωποι του, να λειτουργήσει πιο ορθά με σκοπό να προσφέρει τις πληρέστερες υπηρεσίες στους τεχνίτες που έχουν εγκατασταθεί σε αυτό και ακόμη και σε αυτούς που δε μπόρεσαν ή δε θέλησαν να εγκατασταθούν.

Εικόνα 19. Το κτιριακό συγκρότημα του ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ

Πρόκειται για ένα οικοδόμημα, το οποίο έχει τις προδιαγραφές να στεγάσει 70 εργαστήρια. Σήμερα, μόνο 36 εργαστήρια αργυροχοΐας λειτουργούν κάτω από τη στέγη του, ενώ αναμένεται το επόμενο διάστημα να εγκατασταθούν ακόμη 8 σε αυτό. Ο χώρος αποτελείται από 10.061 τ. μ , δίπλα στη λίμνη των Ιωαννίνων, στον οποίο λειτουργούν εργαστήρια αργυροχοΐας, μουσείο, αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων, εστιατόριο, καφετέρια και

πρατήριο πώλησης των προϊόντων που παράγονται εκεί. Το ΚΕ.ΠΑ.ΒΙ μπορεί κανείς να το επισκεφθεί προκειμένου να συζητήσει με τους τεχνίτες και να δει από κοντά πως κατασκευάζονται τα τόσο αξιόλογα αργυρά αντικείμενα και να αγοράσει κάποιο από αυτά αν επιθυμεί.

5.2. ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΑΣΗΜΟΥΡΓΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

« Η Γιαννιώτικη Τέχνη» είναι το επίσημα αναγνωρισμένο Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων. Διοικείται από εκλεγμένο διοικητικό συμβούλιο και απαριθμεί περίπου 90 μέλη - παραδοσιακά εργαστήρια ασημουργίας της πόλης των Ιωαννίνων. Τα εργαστήρια αυτά παράγουν χειροποίητα έργα τέχνης με παραδοσιακές τεχνικές, όπως είναι:

- τα περίφημα σκαλιστά σκεύη
- τα σκαλιστά εκκλησιαστικά αντικείμενα, όπως καντήλια και εικόνες
- τα χυτά αντικείμενα, όπως κουτάλια γλυκού και σερβίτσια
- τα χυτά φωτιστικά
- τα συρματερά ή φιλιγκράν κοσμήματα και σκεύη, που κατασκευάζονται εξολοκλήρου από σύρμα στριμμένο σε σχέδια, όλο με το χέρι
- τα γνωστά Βυζαντινά και Αρχαϊκά κοσμήματα

5.3 ΑΛΛΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ

Η **ΠΟΒΑΚΩ** είναι το δευτεροβάθμιο συνδικαλιστικό όργανο του κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας με 42 μέλη συλλόγους από όλη την Ελλάδα. Ως συνδικαλιστικό όργανο έχει δραστηριοποιηθεί για τη συσπείρωση του κλάδου, διοργάνωσε 2 εκθέσεις, την «Κόσμημα» στη Θεσσαλονίκη και τη «Χρυσός – Ασήμι» στην Αθήνα, ενώ η επιτυχία της σε φορολογικά ζητήματα αποδεικνύει ότι συνδικαλιστικά κινείται δυναμικά για τα αιτήματα του κλάδου. Έχει, δε εκπροσώπηση στην ομοσπονδία ΓΣΕΒΕ, η οποία εκφράζει

όλους τους επαγγελματιοβιοτεχνες με 11 αργυροχρυσοχόους στο διοικητικό της συμβούλιο¹⁵.

Σημαντική είναι και η συμβολή του ΕΛΚΑ.. Το ΕΛΚΑ κάνει την εμφάνιση του το 1989 μετά από πρωτοβουλία του ΕΟΜΜΕΧ και του κλάδου αργυροχρυσοχοΐας. Μέτοχοι του είναι ο ΕΟΜΜΕΧ με ποσοστό 65,95% και σύλλογοι της χώρας οι οποίοι μοιράζονται το υπόλοιπο ποσοστό. Προκειμένου να συμβάλλει στην προώθηση και ανάπτυξη του ελληνικού σχεδιασμού κοσμημάτων με στόχο τη δημιουργία ελληνικής «σχολής» σχεδιασμού και τη σύνδεση των ελλήνων σχεδιαστών με τους παραγωγούς το ΕΛΚΑ καθιέρωσε το θεσμό του διαγωνισμού σχεδίου κοσμήματος. Οι υπηρεσίες που παρέχει είναι :

- Η παροχή του σήματος ποιότητας.
- Η διοργάνωση της έκθεσης Χρυσός – Ασήμι.
- Η υλοποίηση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων.
- Η λειτουργία Εργαστηρίου ποιοτικού ελέγχου για αναλύσεις κραμάτων πολύτιμων μετάλλων.
- Η λειτουργία Εργαστηρίου Ελευθέρων Σπουδών Γεμμολογίας Γλυπτογραφίας Διαμαντολογίας.
- Η υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα.

Στα πλαίσια του ΕΠΙΑΝ του υπουργείου ανάπτυξης, υλοποιήθηκε έργο με τίτλο «Ενέργειες κατάρτισης εργαζομένων σε ΜΜΕ και ΠΜΕ του κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας» το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ελληνικό Δημόσιο.

¹⁵ Κατάσταση 2002.

Σκοπός του έργου ήταν η κατάρτιση και η μεταφορά τεχνογνωσίας σε επιχειρηματίες, στελέχη, εργαζομένους και αυτοαπασχολούμενους του κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας με στόχο την αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων υψηλών προσόντων στις επιχειρήσεις, τη βελτίωση της ικανότητας των επιχειρήσεων στην ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των στελεχών της διοίκησης ώστε να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες ανάγκες της σύγχρονης αγοράς.

Το έργο ήταν πανελλαδικής εμβέλειας, δεδομένου ότι υλοποιήθηκαν 22 επιδοτούμενα προγράμματα κατάρτισης σε διάφορες περιοχές της χώρας (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Ιωάννινα, Ηράκλειο, Ρόδος, Ρέθυμνο και Λάρισα) όπου δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις του κλάδου.

Τα θέματα που αναπτύχθηκαν ήταν:

- Γεμμολογία
- Βασικές τάσεις στο design προϊόντων αργυροχρυσοχοΐας. Παράγοντες που καθορίζουν τη μόδα- Πρόγνωση μόδας.
- Νέες μορφές Marketing και τεχνικές προώθησης πωλήσεων
- Νέος μηχανολογικός εξοπλισμός στην παραγωγική διαδικασία του κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας. Δυνατότητες- Λειτουργία- Συντήρηση.
- Σχεδιασμός νέων προϊόντων μέσω H/Y- Jewelcad
- Εισαγωγή στην Πληροφορική- Σύγχρονες μορφές οργάνωσης MME του κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας

Υπάρχουν και διάφορα άλλα σωματεία ή σύλλογοι του γενικότερου κλάδου της αργυροχρυσοχοΐας όπως ο Σύλλογος Αργυροχρυσοχόων και Ωρολογοποιών και ο Σύλλογος Βιοτεχνών Αργυροχρυσοχόων στους οποίους όμως δε μπορεί να γίνει ιδιαίτερη αναφορά λόγω ελλিপών στοιχείων και πληροφοριών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

«ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ»

6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται η επιτόπια έρευνα που έγινε στην πόλη των Ιωαννίνων με σκοπό την αποτύπωση του προφίλ των επαγγελματιών αργυροχρυσοχόων. Το ερωτηματολόγιο απευθυνόταν σε ανθρώπους που ασχολούνται με την τέχνη της αργυροχρυσοχοΐας και δραστηριοποιούνται γύρω από το χώρο αυτό ως κύρια βιοποριστική τους εργασία. Γίνεται αναλυτική αναφορά σε όλες τις παραμέτρους του συγκεκριμένου κλάδου και όλων όσων σχετίζονται μ' αυτόν όπως, η ανταγωνιστικότητα, οι συνθήκες που επικρατούν, η μορφή των επιχειρήσεων και η βιωσιμότητά τους.

Η συλλογή των στοιχείων διήρκεσε από 15-11-2006 έως 15-3-2007 και ολοκληρώθηκε σε δύο φάσεις.

Κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων οι επαγγελματίες αργυροχρυσοχόοι εμφάνισαν μια κάποια επιφυλακτικότητα απέναντι στην ερευνήτρια, παρόλα αυτά, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, όλοι οι ερωτώμενοι απάντησαν στις ερωτήσεις που τους τέθηκαν, και εκδήλωσαν κάποιο ενδιαφέρον για να μάθουν τα τελικά αποτελέσματα, καθώς αγωνιούν για το μέλλον του επαγγέλματός τους.

6.2.ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Συλλογή στοιχείων

Το πρώτο στάδιο ήταν ο προσδιορισμός του προς μελέτη πληθυσμού με αποκλειστική βάση το επάγγελμά τους.

Η έρευνα ήταν κατευθυνόμενη. Το δεύτερο στάδιο ήταν η επιλογή του δείγματος που έπρεπε να ληφθεί για τη συγκεκριμένη έρευνα. Ειδικότερα, το δείγμα αυτό αναφέρεται σε μια ομάδα ερωτώμενων που αποτελείται από επαγγελματίες - βιοτέχνες που ενεργοποιούνται στο χώρο της αργυροχρυσοχοΐας.

Το τρίτο στάδιο στην έρευνα αποτέλεσε η συλλογή των στοιχείων μέσω της συμπλήρωσης ερωτηματολογίων από τους επαγγελματίες-βιοτέχνες της περιοχής των Ιωαννίνων. Το σύνολο των ερωτηθέντων οριοθετήθηκε στα 60 άτομα. Το δείγμα ελήφθη από το γενικό πληθυσμό των επαγγελματιών - βιοτεχνών του νομού Ιωαννίνων (90-60) και αποτελεί το 30%.

Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο αρχικά, περιελάμβανε, δημογραφικά στοιχεία και στη συνέχεια ειδικότερα θέματα με αναφορά στον κλάδο της αργυροχρυσοχοΐας, τις επιχειρήσεις του κλάδου και τις προοπτικές τους. Το πλήρες ερωτηματολόγιο παρατίθεται στο Παράρτημα Ι.

Ανάλυση των αποτελεσμάτων

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο Statgraphics plus και συγκεκριμένα μέθοδοι περιγραφικής στατιστικής όπως:

- ✓ Ο μέσος όρος, η διακύμανση, το μέγιστο και το ελάχιστο, για κάθε μεταβλητή.
- ✓ Εύρεση συχνοτήτων, σχετικών και αθροιστικών για κάθε κατηγορία μεταβλητής στο δείγμα.
- ✓ Γραφικές παραστάσεις, ραβδογράμματα και κυκλικά διαγράμματα συχνοτήτων (πίτες), πίνακες διπλής εισόδου για όλες τις μεταβλητές.

Διερεύνηση των συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών

Με σκοπό να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών των ερωτώμενων πραγματοποιήθηκαν οι ακόλουθες ενέργειες:

- Παρουσιάστηκε το αντικείμενο της έρευνας.
- Έγινε ο στατιστικός έλεγχος.
- Έγινε έλεγχος της μηδενικής υπόθεσης (H_0).
- Έγινε έλεγχος της εναλλακτικής υπόθεσης (H_1).
- Βρέθηκε η τιμή της στατιστικής χ^2 καθώς και η πιθανότητα P-value της τιμής αυτής.

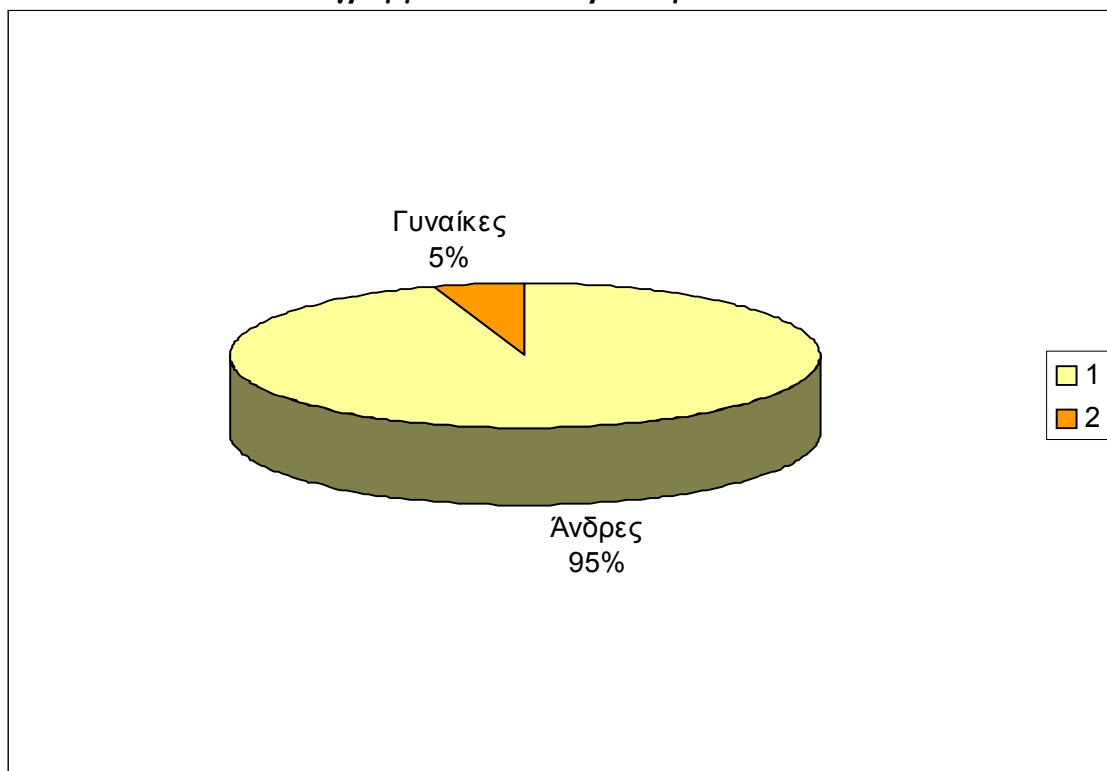
6.3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ανάλυση αποτελεσμάτων των ερωτηματολογίων

Φύλο ερωτώμενων.

Στο σύνολο των 60 ατόμων που αποτέλεσαν το δείγμα αυτής της έρευνας η συντριπτική πλειοψηφία δηλαδή το 95% αφορά άνδρες. Το υπόλοιπο 5% είναι γυναίκες. Φαίνεται πως το επάγγελμα του αργυροχόου παραμένει παραδοσιακά ανδροκρατούμενο, παρόλο που η σωματική δύναμη που απαιτείτο για κάποιες από τις εργασίες αντικαταστήθηκε πλέον από τη χρήση των σύγχρονων μηχανημάτων.

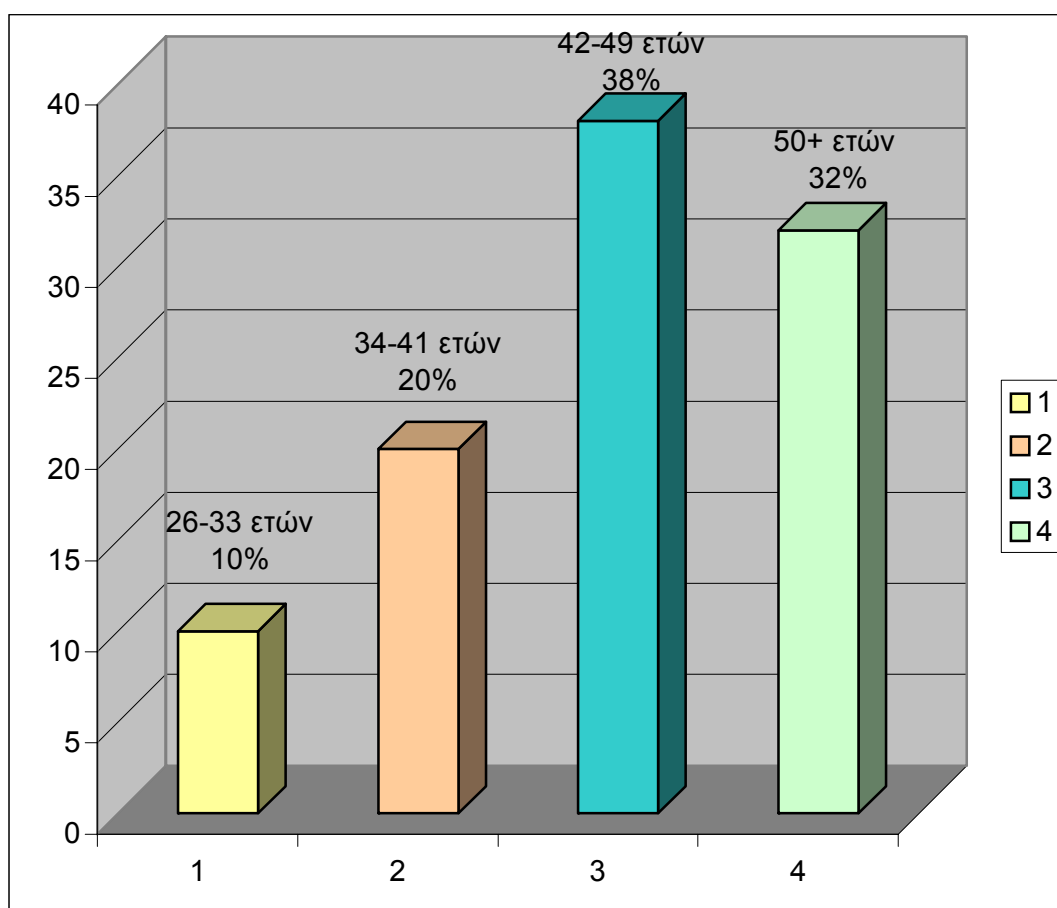
Διάγραμμα 1: Φύλο ερωτώμενων

Ηλικία.

Οι επικρατέστερες ηλικίες του δείγματος με ποσοστό 38% κυμαίνονται μεταξύ 42-49 ετών. Ακολουθούν με ποσοστό 32% οι ηλικίες από 50 ετών και άνω, ενώ οι ηλικίες μεταξύ 34-41 ετών καταλαμβάνουν το 20% του ποσοστού ενώ μόλις το 10% του ποσοστού αφορά στις νεότερες ηλικίες, 26-33 ετών. Είναι φανερό ότι το μεγάλο μέρος του δυναμικού της αργυροχοΐας αποτελείται από τις μεγαλύτερες ηλικίες ενώ οι νέοι που μπαίνουν στο επάγγελμα είναι μειοψηφία.

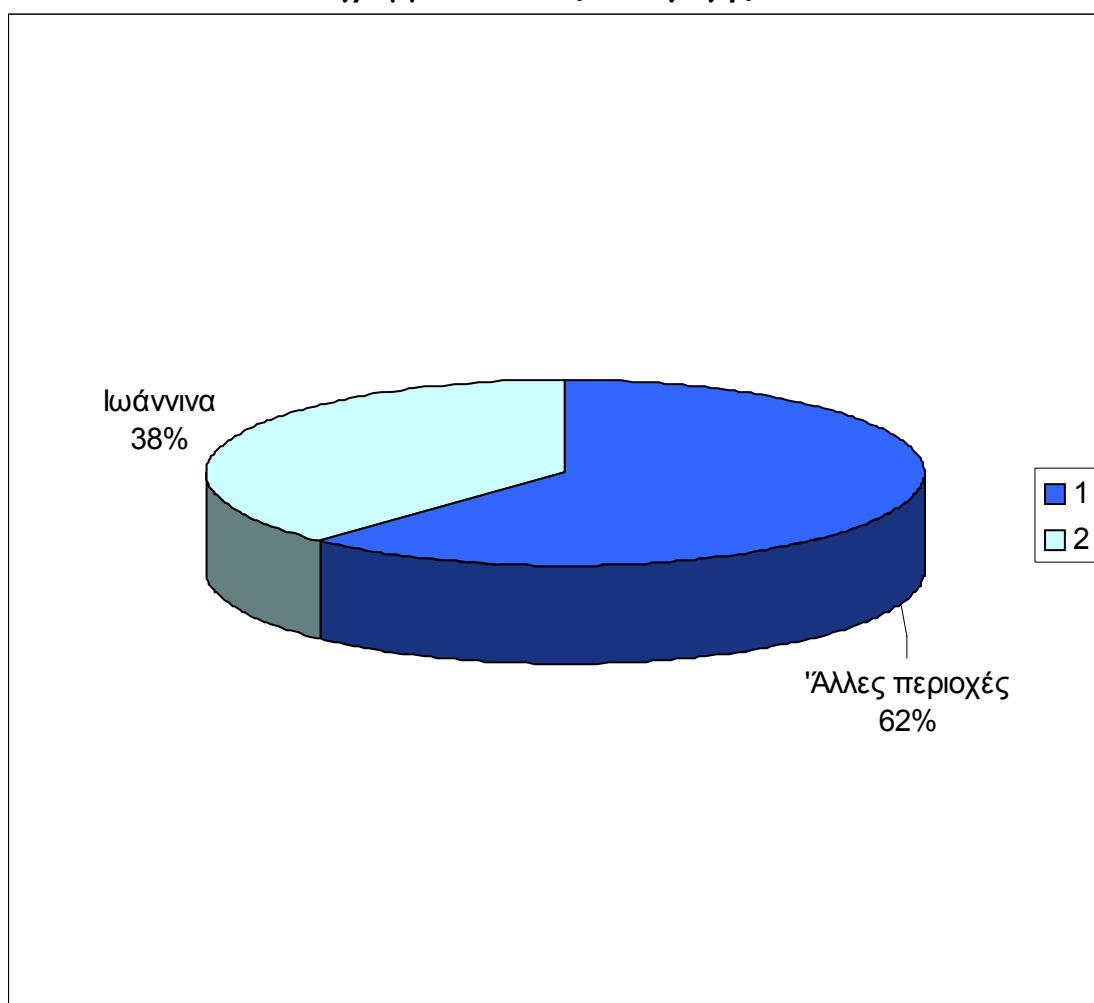
Διάγραμμα 2: Ηλικία ερωτώμενων

Τόπος καταγωγής.

Αναφορικά με τον τόπο καταγωγής των ερωτώμενων το 38% δήλωσαν πως κατάγονται από τα Ιωάννινα ενώ το υπόλοιπο αρκετά μεγάλο ποσοστό που φτάνει το 62% κατάγεται από άλλες περιοχές που αφορούν κυρίως σε κοντινές περιοχές – χωριά των Ιωαννίνων και γενικότερα της Ηπείρου. Οι περιοχές αυτές δεν ήταν δυνατό να καταγράψουν στο διάγραμμα όπως αναφέρθηκαν από τους ερωτώμενους καθώς ήταν διαφορετικές για τον καθένα για αυτό και ομαδοποιήθηκαν ως άλλες περιοχές εκτός Ιωαννίνων.

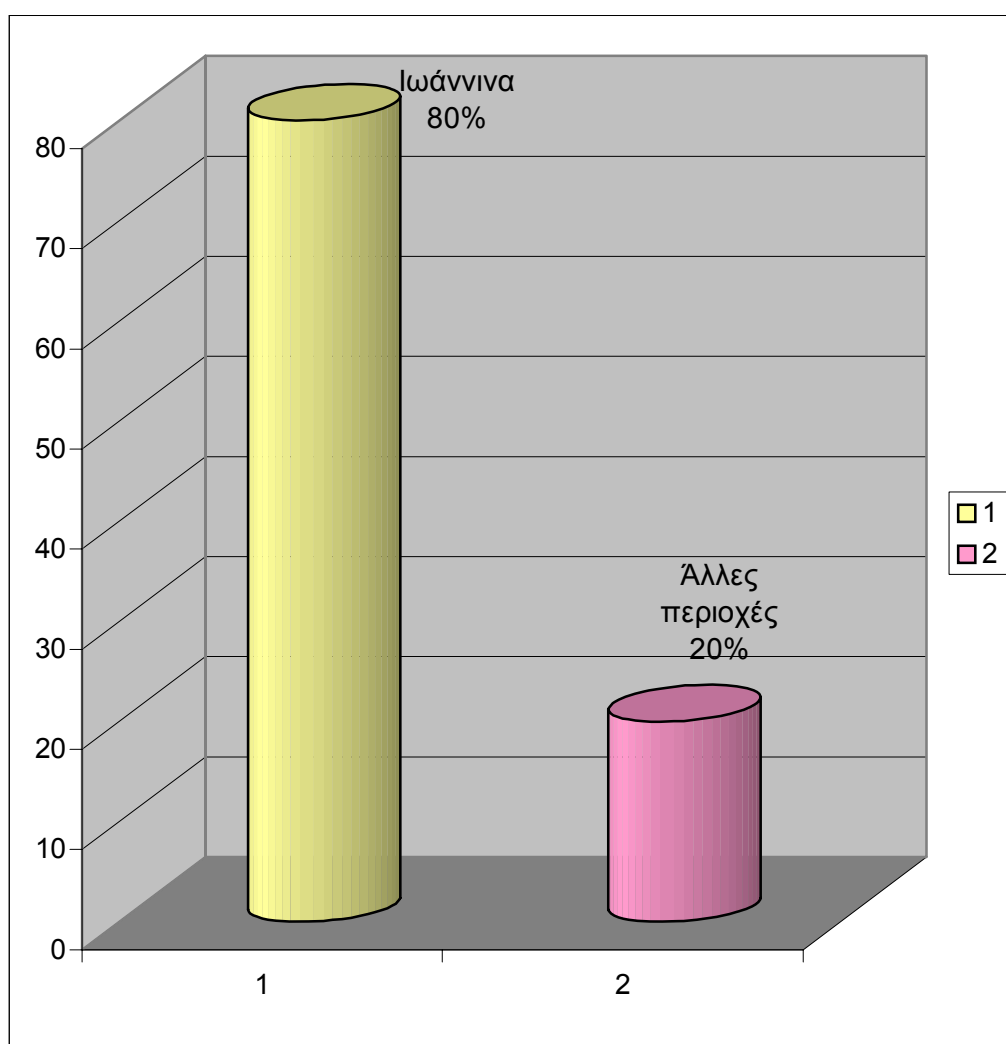
Διάγραμμα 3: Τόπος καταγωγής

Τόπος διαμονής.

Η επόμενη ερώτηση την οποία κλήθηκαν οι αργυροχόοι των Ιωαννίνων να απαντήσουν, αφορούσε στον τόπο που διαμένουν. Το επικρατέστερο ποσοστό του 80% δήλωσε πως διαμένει στην πόλη των Ιωαννίνων ενώ το υπόλοιπο 20% σε άλλες περιοχές. Αυτές οι περιοχές και πάλι αφορούσαν σε τριγύρω χωριά που ήταν διαφορετικά για τον καθένα ώστε να καταγραφούν για την κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Έτσι ομαδοποιήθηκαν ως άλλες περιοχές.

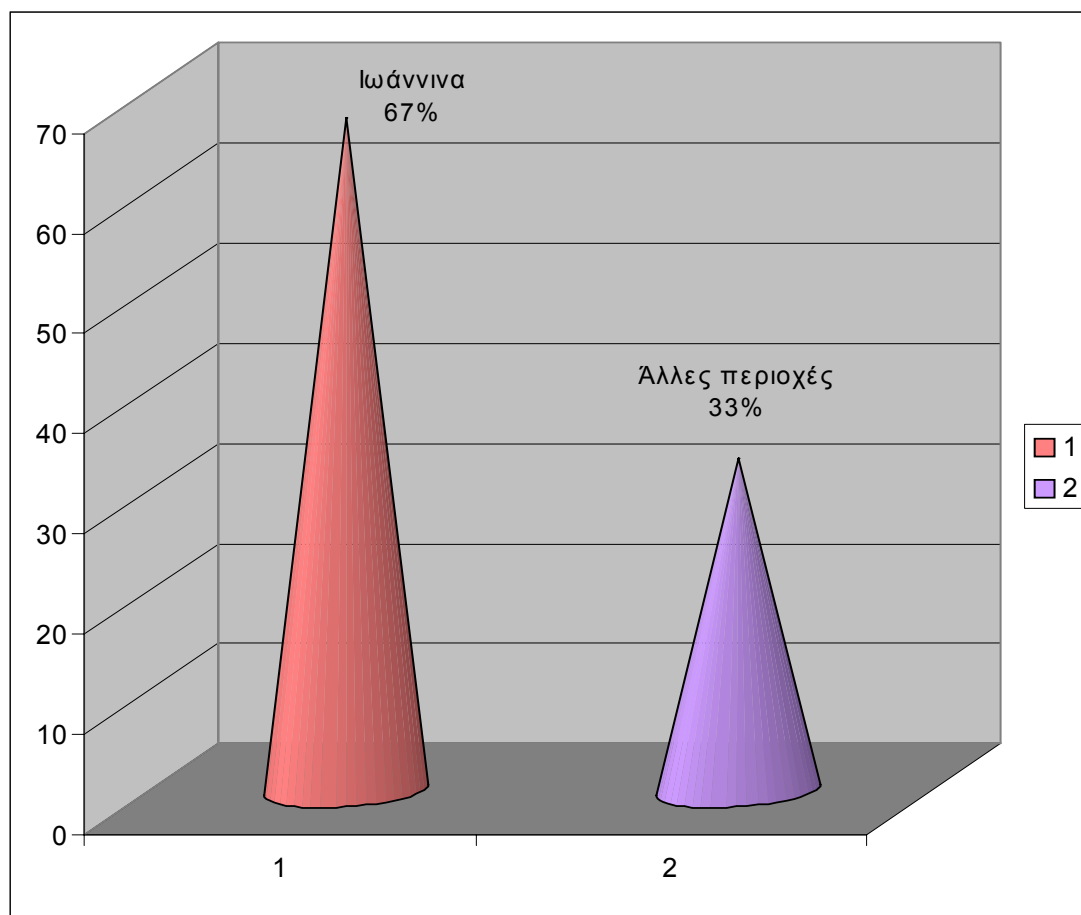
Διάγραμμα 4: τόπος διαμονής

Έδρα εταιρείας.

Ο μεγαλύτερος αριθμός των επιχειρήσεων που μελετήθηκαν έχουν την έδρα τους στην πόλη των Ιωαννίνων. Αυτές αφορούν ένα ποσοστό 67% και βρίσκονται κυρίως στα κεντρικότερα σημεία της πόλης. Το υπόλοιπο 33% των επιχειρήσεων εδρεύει σε περιοχές γύρω από την πόλη κάποιες από τις οποίες έλκουν τον τουρισμό, όπως είναι για παράδειγμα το Πέραμα Ιωαννίνων με τουριστικό προορισμό το σπήλαιο Περάματος.

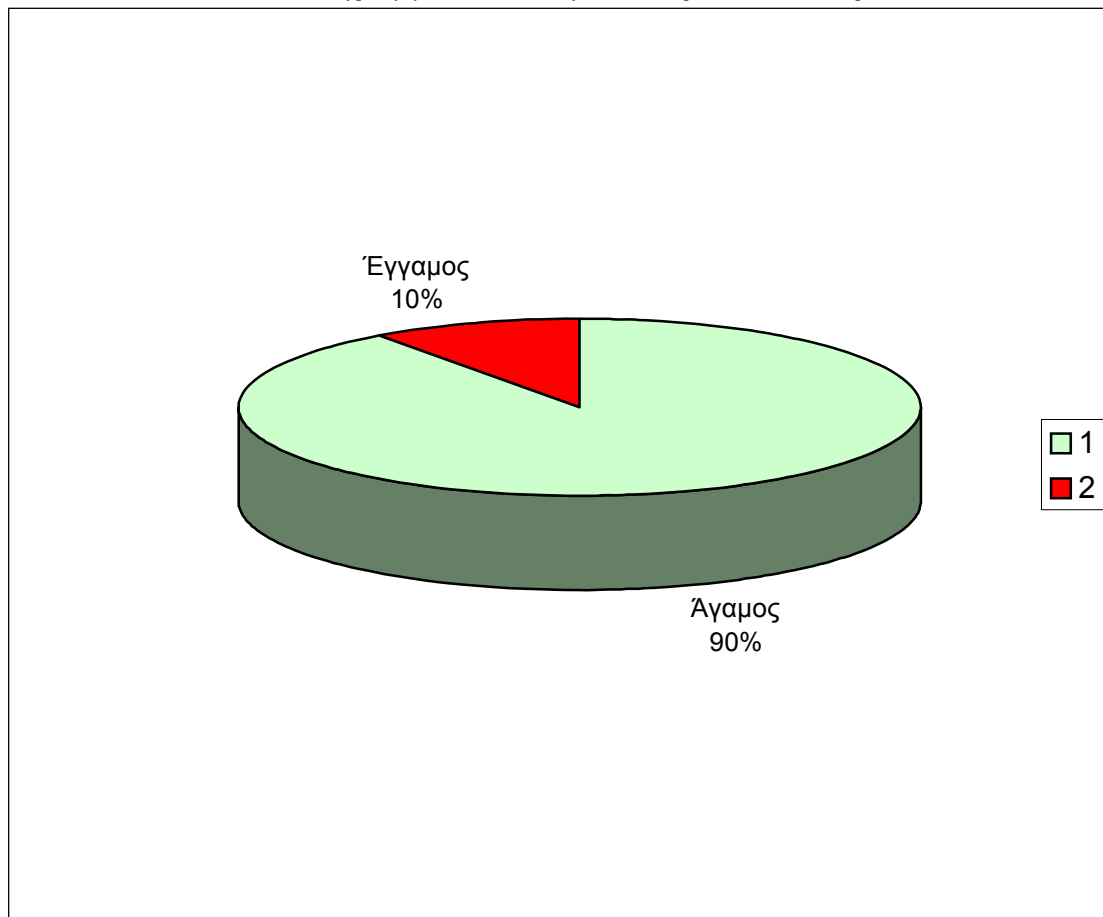
Διάγραμμα 5: Έδρα εταιρείας

Οικογενειακή κατάσταση.

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων σε ποσοστό 90% δηλώνουν πως είναι έγγαμοι. Το υπόλοιπο 10% φωτογραφίζει τους άγαμους του δείγματος που μελετήθηκε. Αυτό το μικρό ποσοστό αφορά κυρίως στους νεότερους ανθρώπους που ακολούθησαν το επάγγελμα και βρίσκονται ακόμη στην αρχή της πορείας τους.

Διάγραμμα 6: Οικογενειακή κατάσταση

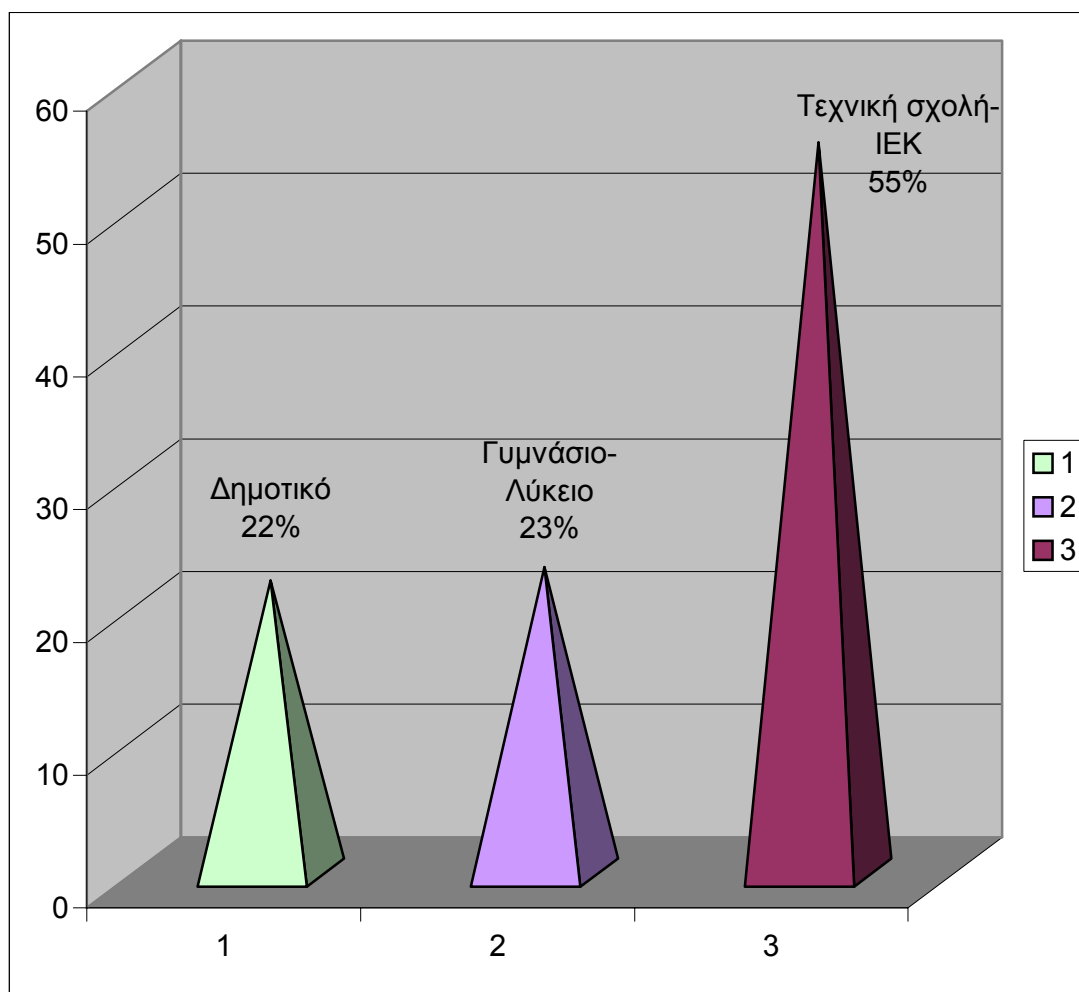

Μορφωτικό επίπεδο.

Αναφορικά με την ερώτηση που απευθύνθηκε στους επαγγελματίες του κλάδου αργυροχοΐας γύρω από την εκπαίδευση τους, δόθηκαν οι ακόλουθες απαντήσεις.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων, 55% δηλώνουν πως είχαν τελειώσει την Τεχνική Σχολή Αργυροχρυσοχοΐας, το 23% του δείγματός δηλώνει πως ολοκλήρωσαν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και οι υπόλοιποι σε ποσοστό 22% δήλωσαν πως έχουν πάρει μόνο στοιχειώδεις γνώσεις.

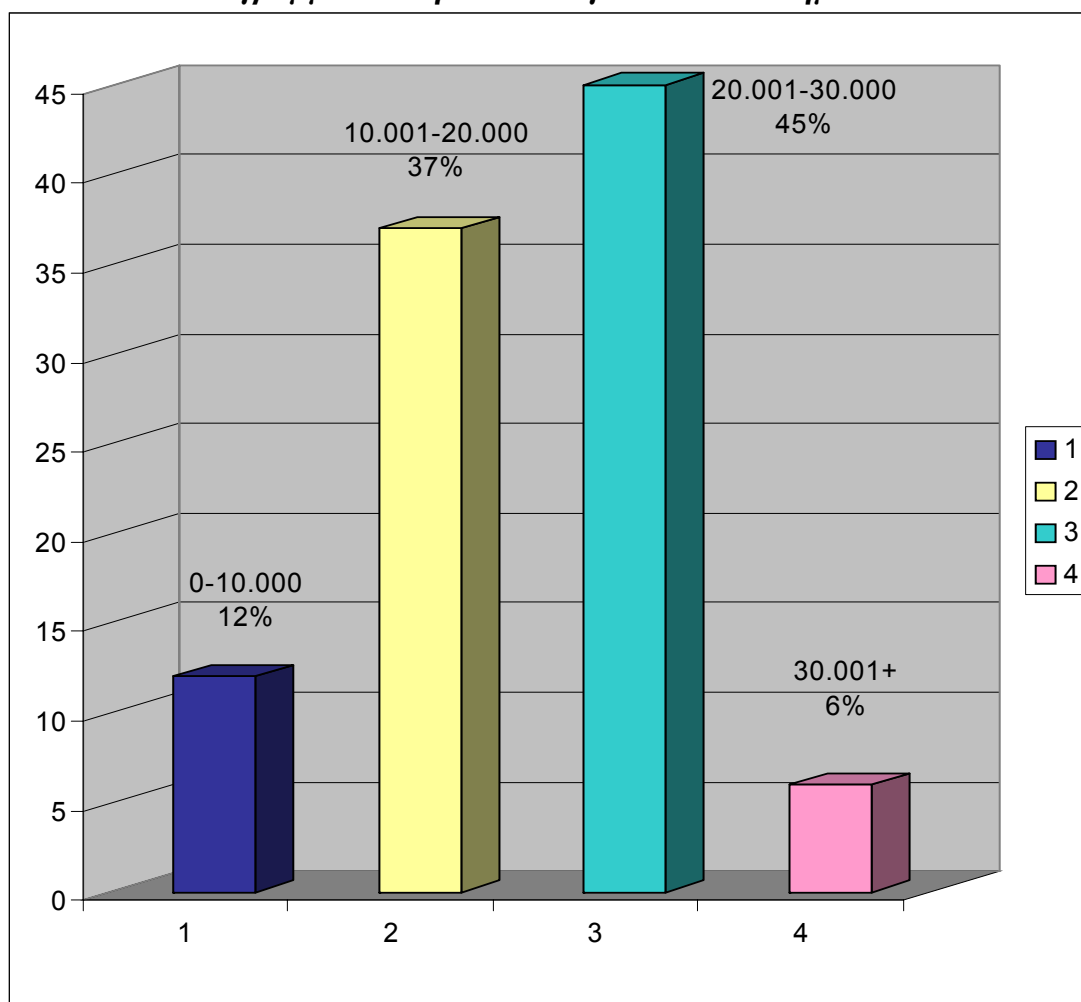
Διάγραμμα7: Μορφωτικό επίπεδο

Ετήσιο εισόδημα-οικονομική κατάσταση.

Σε ποσοστό 12% οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι το ετήσιο εισόδημά τους κυμαίνεται μεταξύ 0€ - 10.000€. Ακολουθούν με 37% εκείνοι που κερδίζουν 10.001€ - 20.000€ και με 45% εκείνοι που τα εισοδήματά τους αγγίζουν τα 20.001€ - 30.000€. Τέλος, με ποσοστό μόλις 6% εμφανίζονται στην έρευνα όσοι κερδίζουν από 30.001€ και πάνω.

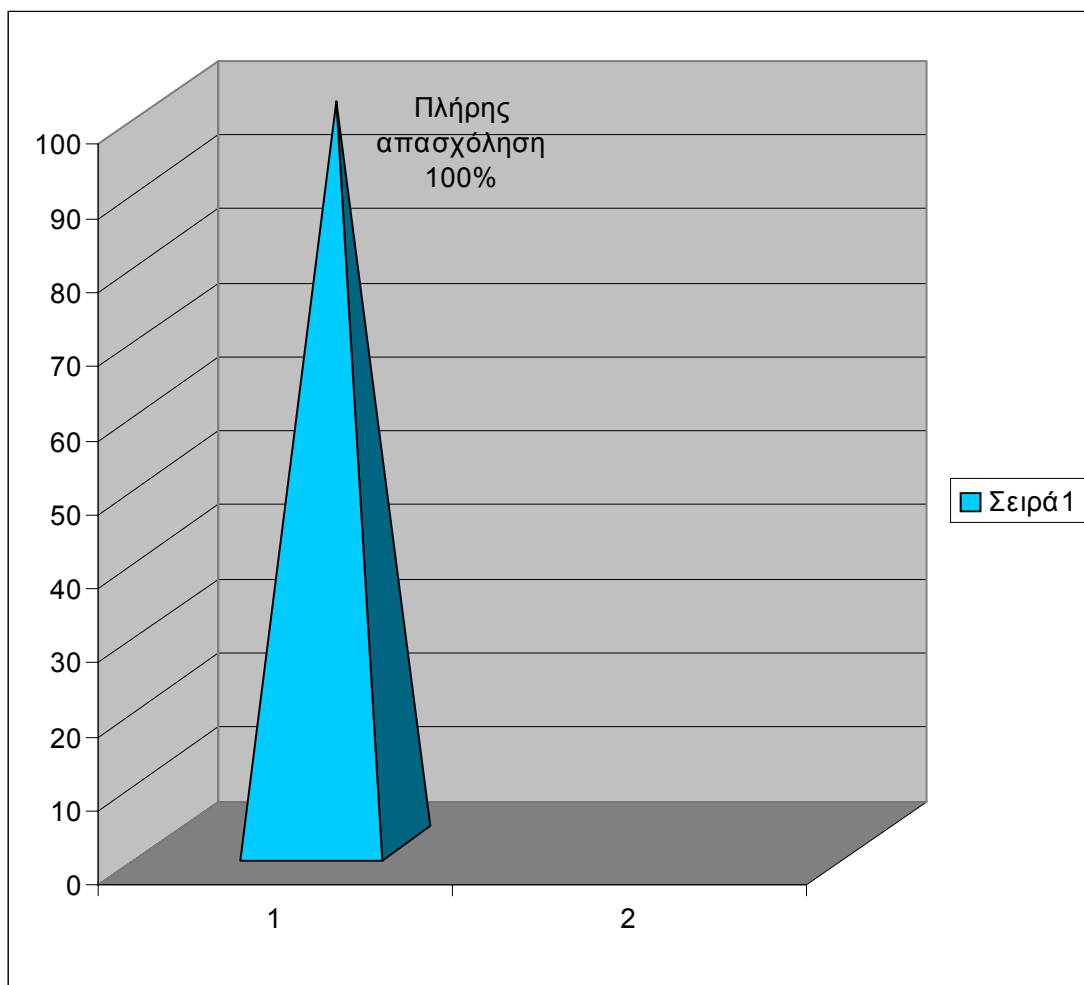
Διάγραμμα 8: Μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα

Είδος απασχόλησης. Πλήρης ή μερική.

Η επόμενη ερώτηση που τέθηκε αναφερόταν στο εάν οι αργυροχόοι του δείγματος απασχολούνται πλήρως ή μερικώς στο επάγγελμα αυτό. Εδώ όλοι οι ερωτηθέντες δηλαδή, το 100% των ερωτηθέντων δήλωσαν ότι η αργυροχοία αποτελεί την κύρια απασχόληση τους.

Διάγραμμα 9: Είδος απασχόλησης

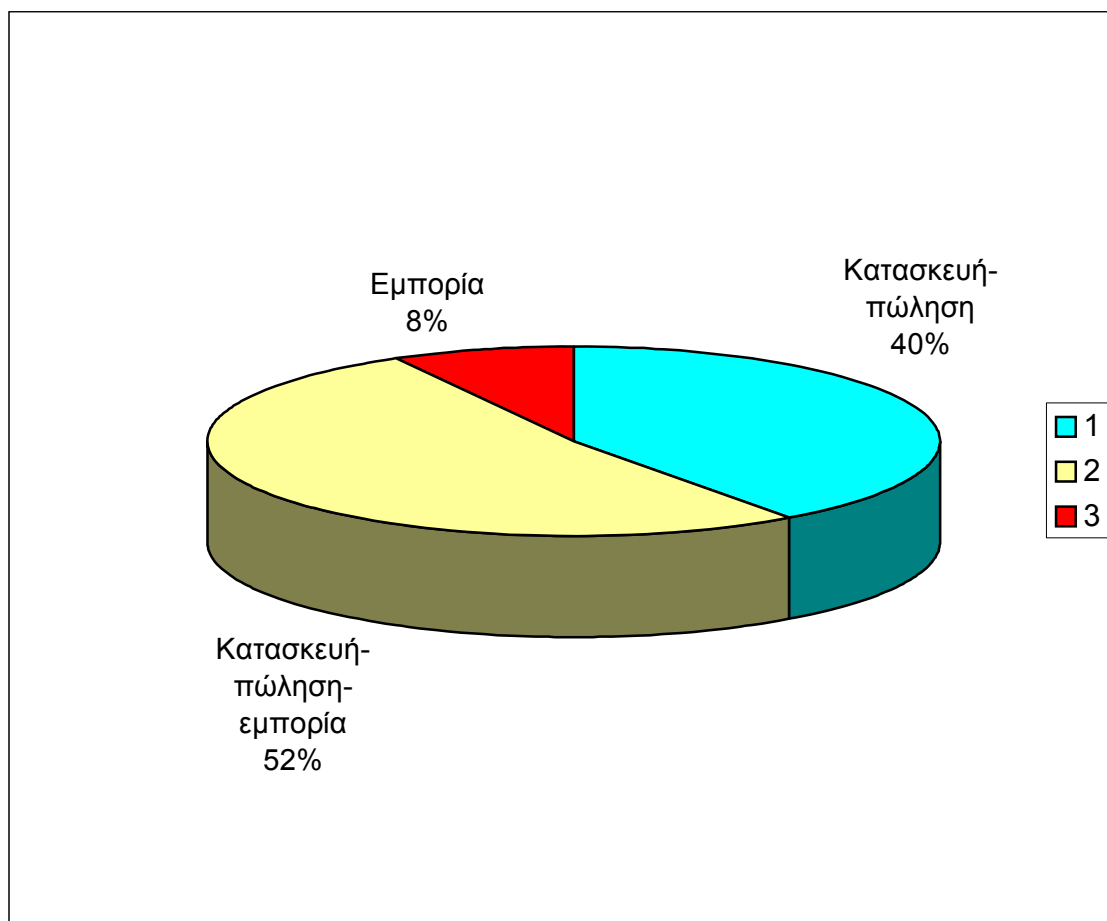

Τομείς αργυροχοΐας.

Σε ερώτηση σχετικά με τους τομείς στους οποίους ασχολείται ο καθένας, μόνο το 8% απάντησε ότι ασχολείται αποκλειστικά σε έναν τομέα, δηλαδή αυτόν της εμπορίας. Όλες οι υπόλοιπες απαντήσεις αφορούσαν σε δυο ή και τρεις τομείς.

Έτσι το αρκετά μεγάλο ποσοστό του 52% απάντησε πως απασχολείται στους τομείς της κατασκευής, της πώλησης και εμπορίας, ενώ το 40% στους τομείς της κατασκευής και της πώλησης.

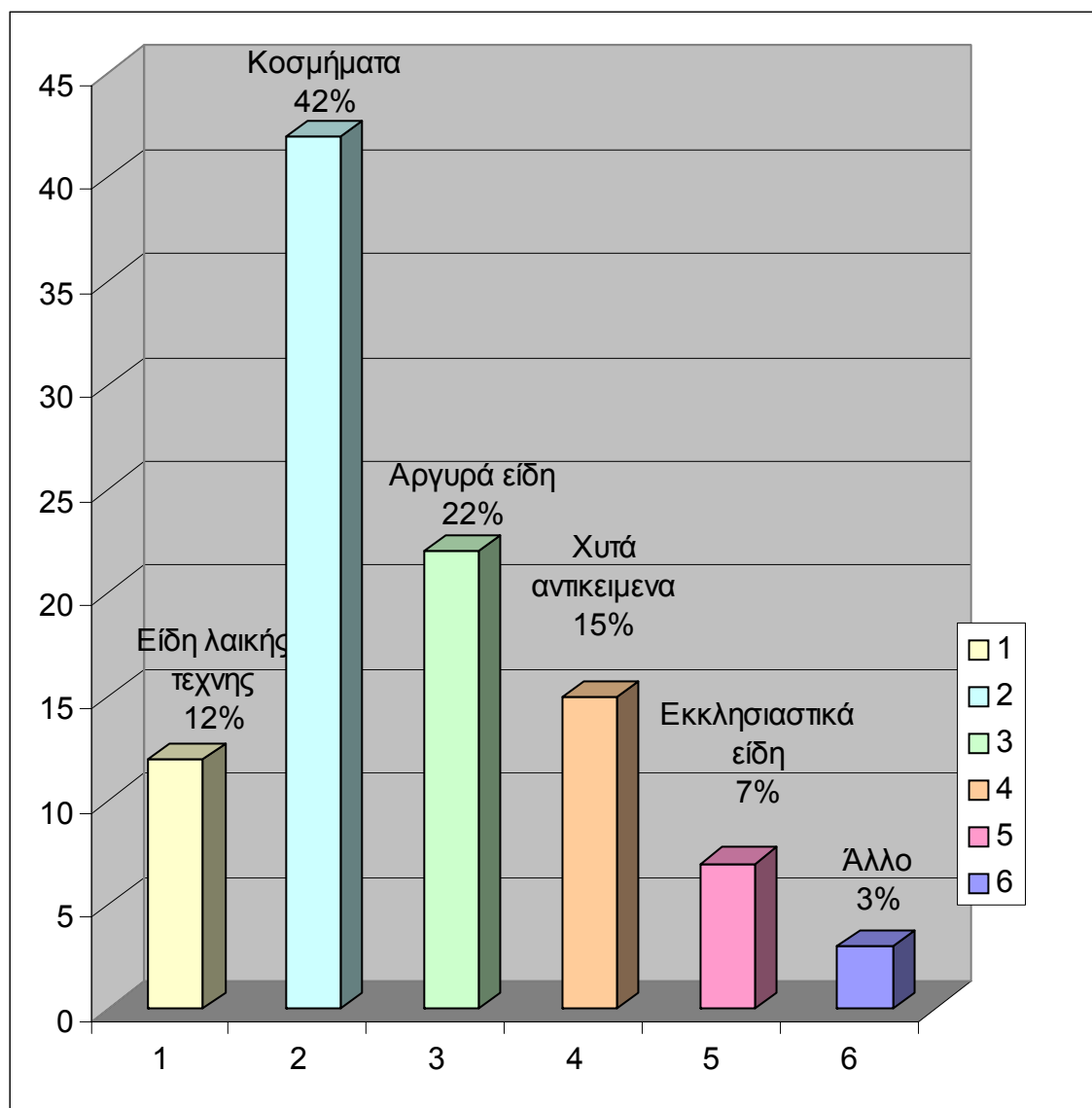
Διάγραμμα 10: τομείς αργυροχοΐας

Ειδίκευση σε είδη αργυροχρυσοχοΐας.

Στη συνέχεια, στην ερώτηση κατά πόσο ειδικεύονται σε κάποιο είδος αργυροχρυσοχοΐας το 12% απάντησε πως ειδικεύεται στα είδη λαϊκής τέχνης, το 42% ειδικεύεται στα κοσμήματα, το 22% ειδικεύεται στα αργυρά σκεύη, το 15% στα χυτά αντικείμενα, το 7% στα εκκλησιαστικά είδη και το υπόλοιπο 3% ειδικεύετε σε άλλους τομείς.

Διάγραμμα 11: Ειδίκευση σε είδη αργυροχρυσοχοΐας

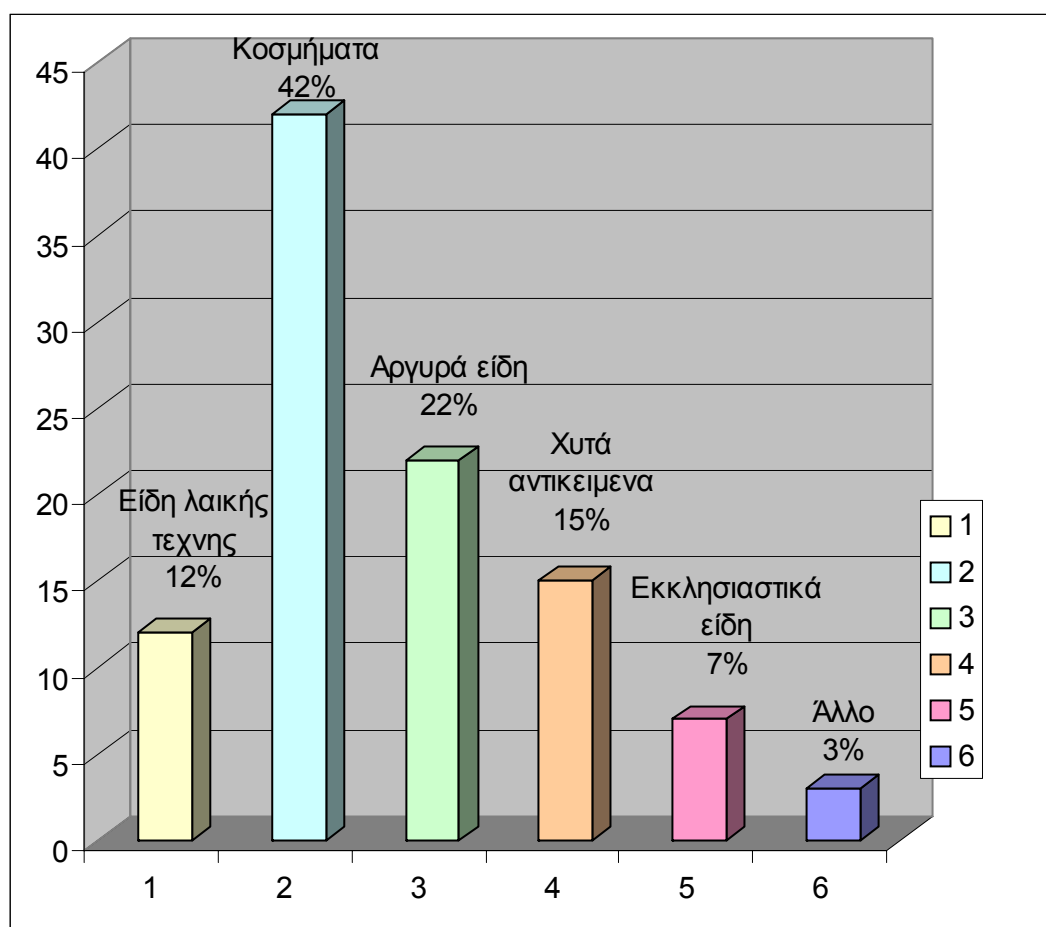

Ποια προϊόντα προτιμούν οι αγοραστές.

Στην ερώτηση ποια προϊόντα προτιμούν οι αγοραστές, οι ερωτώμενοι έδωσαν ακριβώς τις ίδιες απαντήσεις με την προηγούμενη ερώτησή μας. Το 12% δηλαδή απάντησε πως ειδικεύεται στα είδη λαϊκής τέχνης, το 42% ειδικεύεται στα κοσμήματα, το 22% ειδικεύεται στα αργυρά σκεύη, το 15% στα χυτά αντικείμενα, το 7% στα εκκλησιαστικά είδη και το υπόλοιπο 3% ειδικεύεται σε άλλους τομείς.

Οι συγκεκριμένες απαντήσεις δικαιολογούν το γεγονός ότι οι αργυροχρυσόχοι προσανατολίζουν το προϊόν της δουλειά τους στις προτιμήσεις των καταναλωτών.

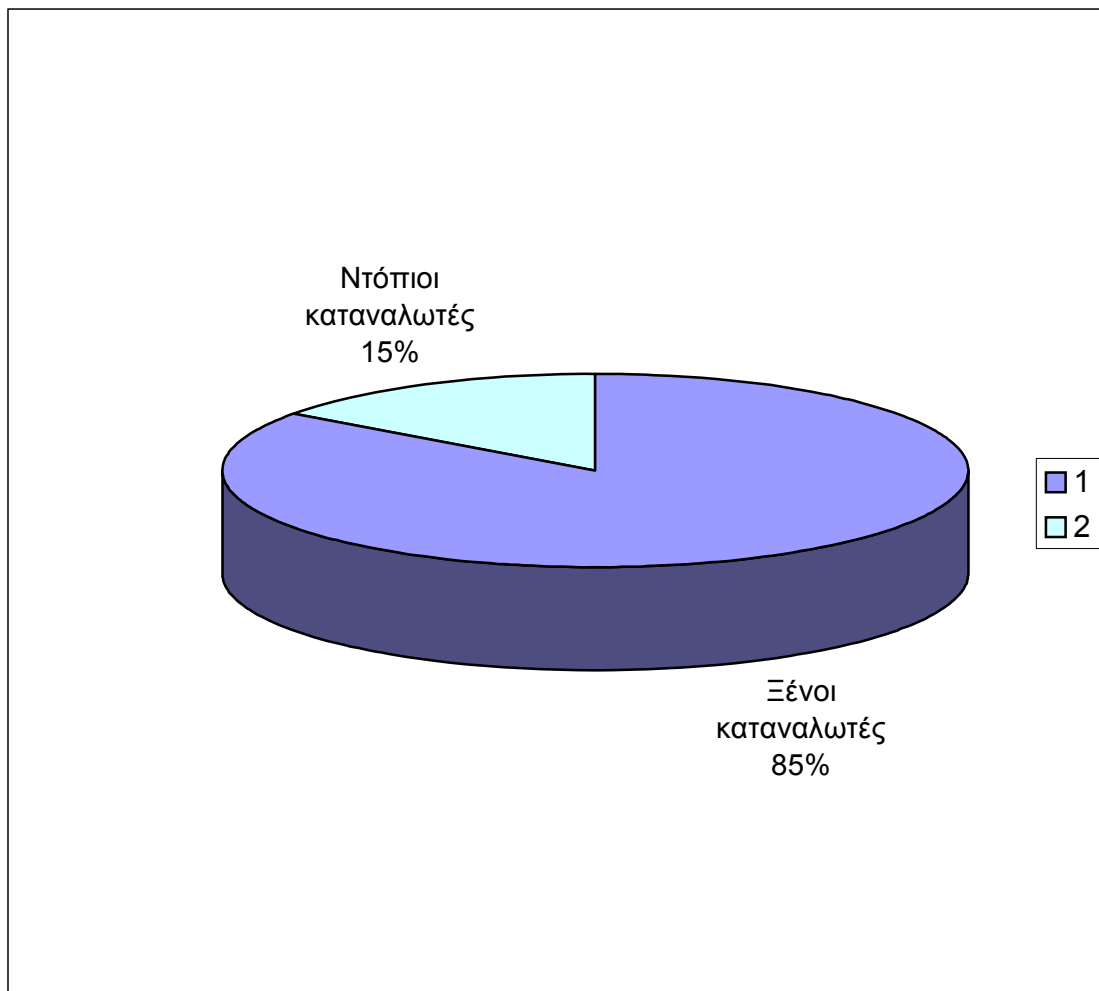
Διάγραμμα 12: Προϊόντα που προτιμούν οι αγοραστές

Αγοραστικό κοινό.

Επίσης, το σύνολο των ερωτηθέντων του δείγματός απαντά πως το αγοραστικό κοινό των προϊόντων τους είναι κυρίως ξένοι καταναλωτές (85%, έλληνες και ξένοι) που είτε επισκέπτονται την περιοχή ως τουρίστες είτε τα προμηθεύονται μέσω των εξαγωγών και 15% είναι ντόπιοι, εννοώντας κυρίως τους κάτοικους της περιοχής των Ιωαννίνων.

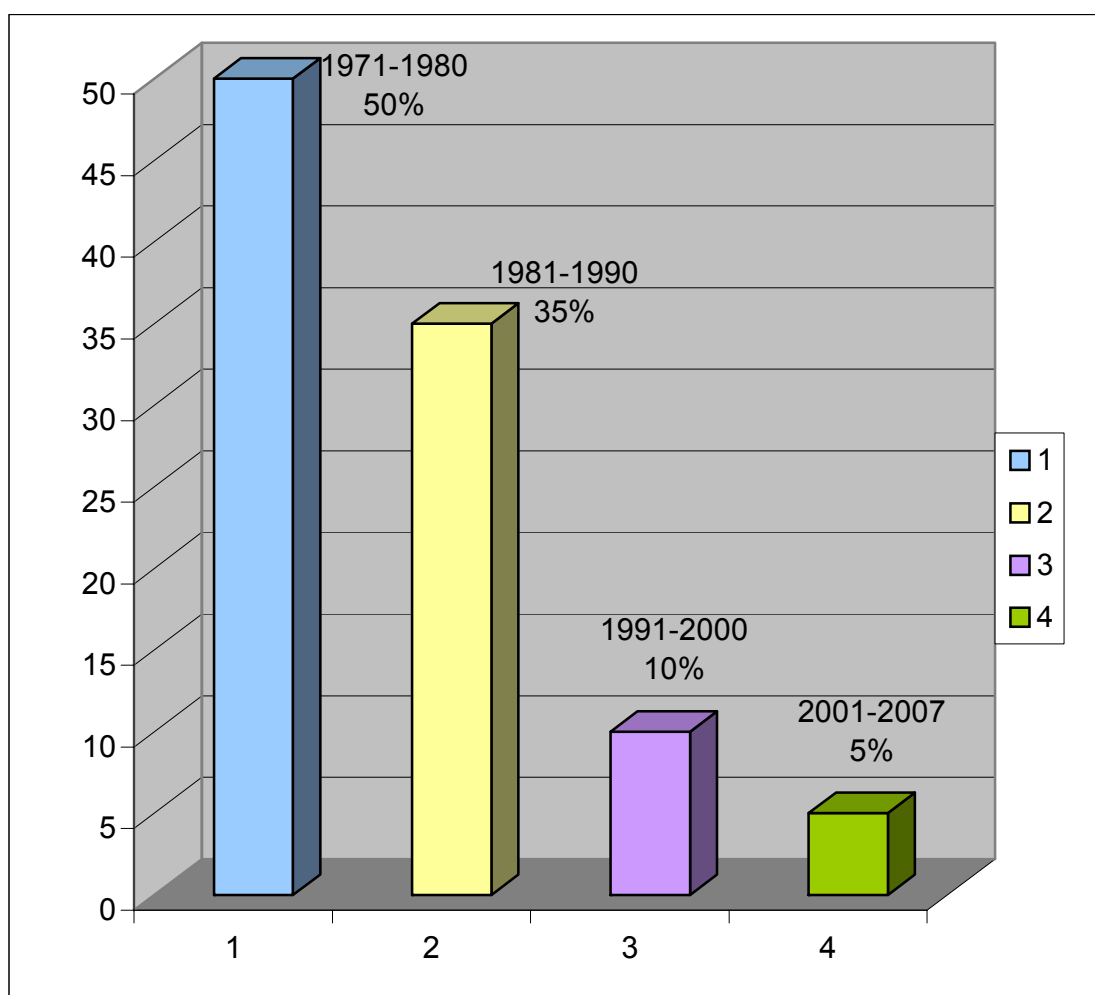
Διάγραμμα 13: Προφίλ αγοραστών.

Έτος ίδρυσης επιχειρήσεων.

Η έρευνα δείχνει πως το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αργυροχοΐας, που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην περιοχή των Ιωαννίνων, δηλαδή το 50% , ιδρύθηκε μεταξύ των ετών 1971 και 1980. Την περίοδο 1981 – 1990 ιδρύθηκε το 35% των επιχειρήσεων και ακολουθούν η περίοδος 1991 – 2000 όπου έλαβε χώρα η ίδρυση του 10,5% των επιχειρήσεων, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό του 5% πραγματοποίησαν την είσοδο τους στην αγορά την τελευταία επταετία.

Διάγραμμα14: Έτος ιδρύσεως επιχειρήσεων

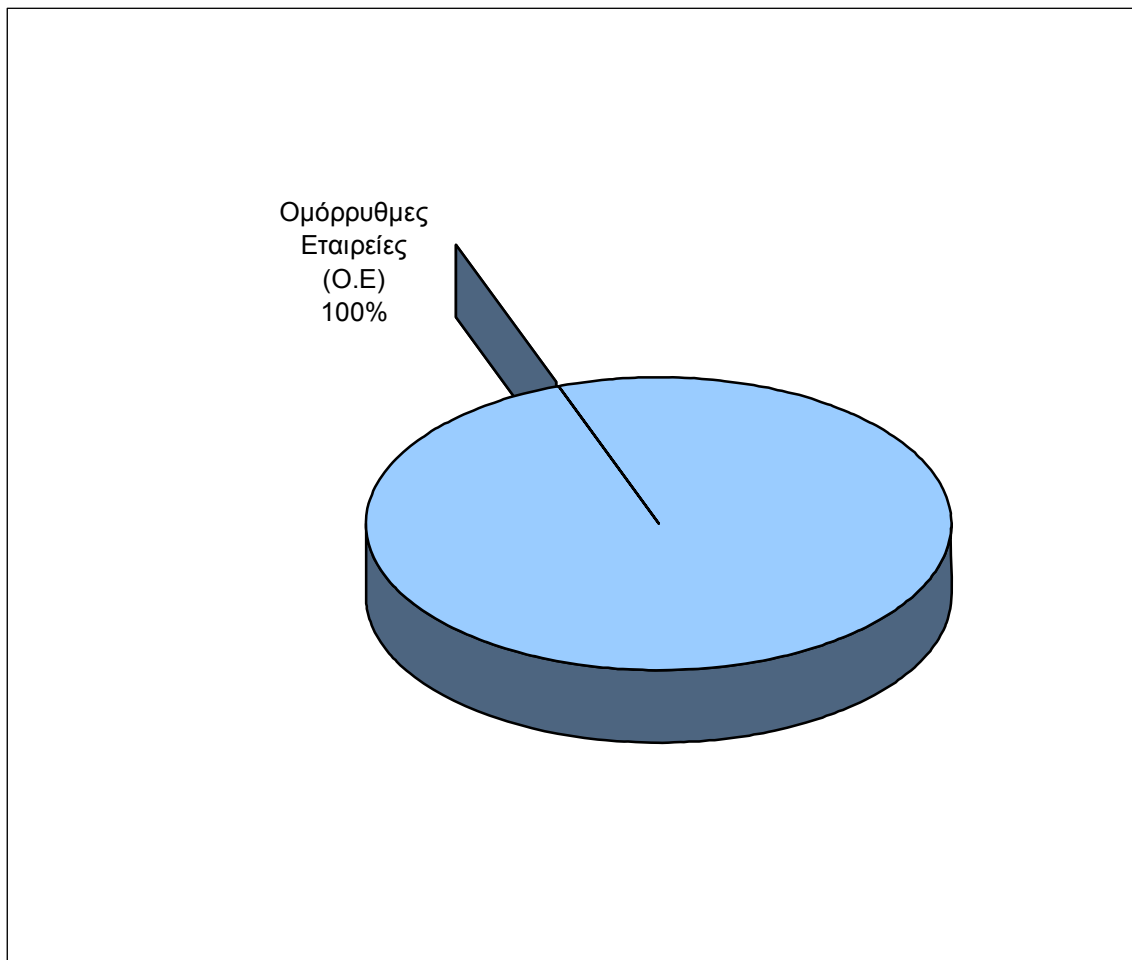

Νομική μορφή επιχειρήσεων.

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων συνεπάγεται πως στο σύνολο τους οι επιχειρήσεις που μελετήθηκαν στην έρευνα αυτή είναι Ομόρρυθμες Εταιρείες (Ο.Ε).

Το 100% του δείγματος όρισε τη νομική μορφή της εταιρείας τους ως ομόρρυθμη εταιρεία.

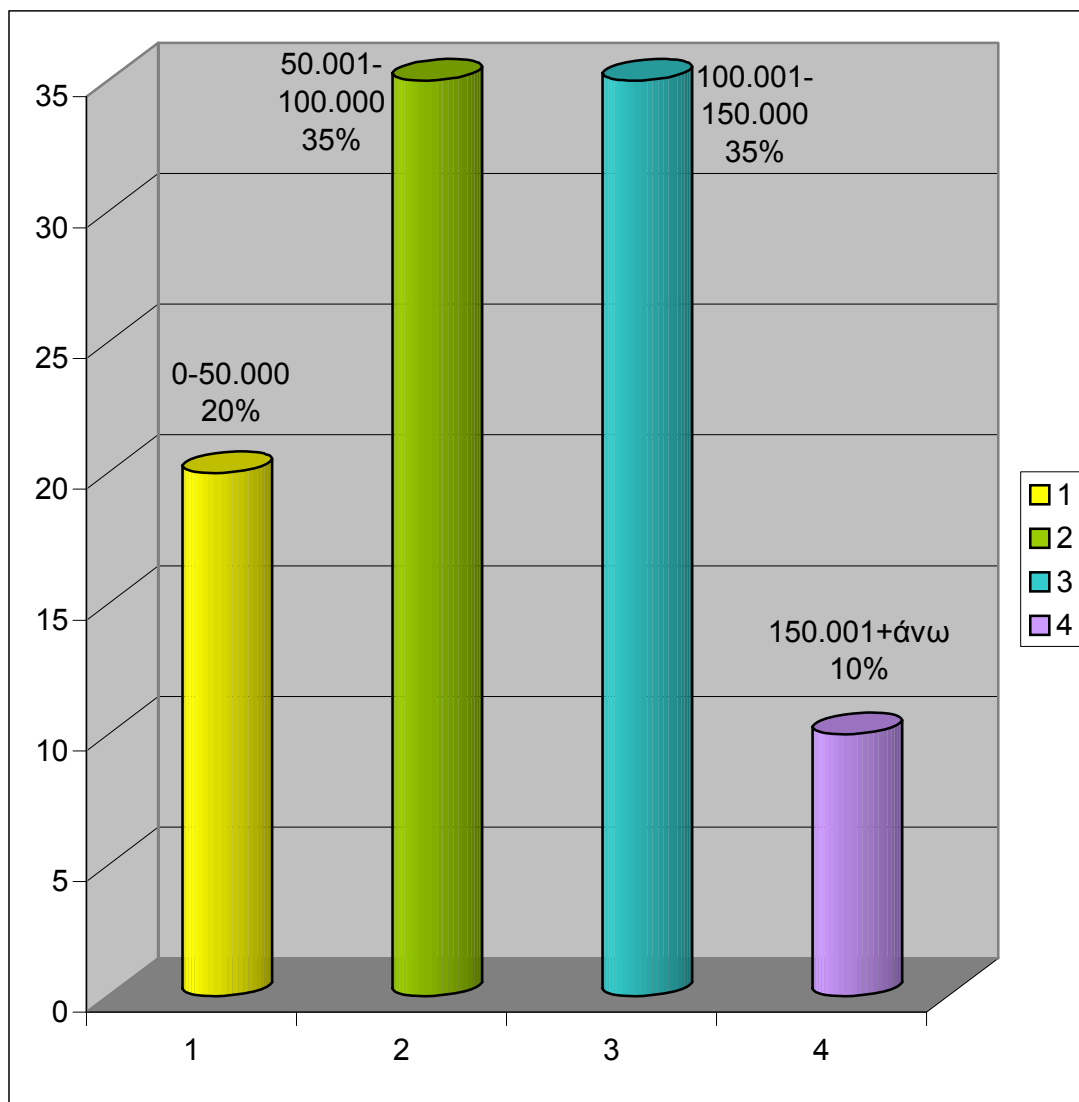
Διάγραμμα 15: Νομική μορφή επιχειρήσεων.

Ετήσιος τζίρος επιχειρήσεων.

Σε ποσοστό 20% οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι ο ετήσιος τζίρος της επιχείρησής τους κυμαίνεται μεταξύ 0- 50.000€. Ακολουθούν με 35% εκείνες οι επιχειρήσεις που ο τζίρος τους κυμαίνεται μεταξύ 50.001€ - 100.000€ ετησίως, ενώ με το ίδιο ποσοστό, δηλαδή 35% των επιχειρήσεων έχουν ετήσιο τζίρο 100.001-150.000. Τέλος ένα 10% έχει τζίρο από 150.001€ και άνω.

Διάγραμμα 16: Ετήσιος τζίρος επιχειρήσεων

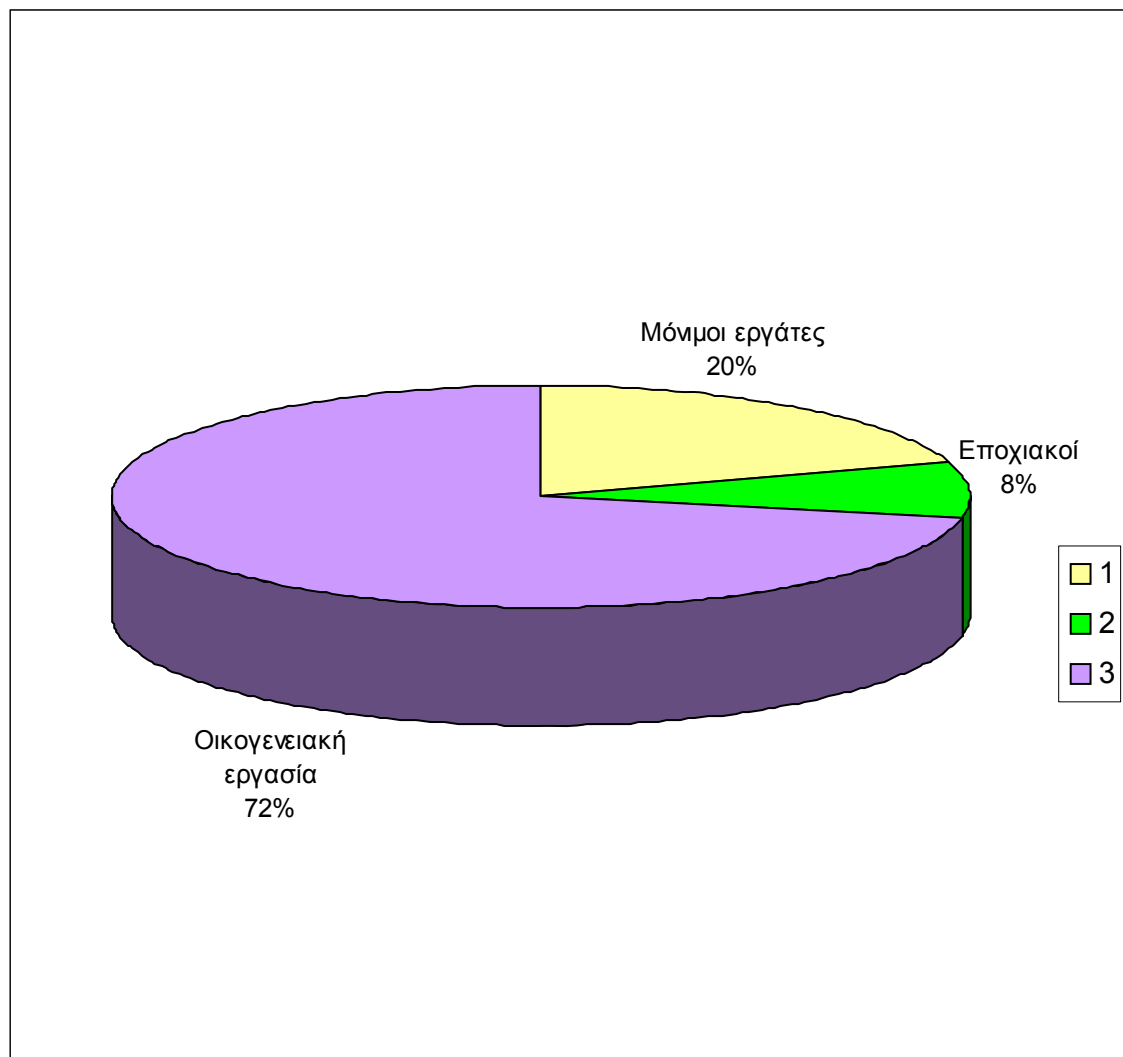

Τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης.

Στην ερώτηση που σχετίζεται με το είδος της εργασίας των ατόμων που απασχολεί η επιχείρηση, το 72% δηλώνει πως η επιχείρηση στηρίζεται αποκλειστικά στην οικογενειακή εργασία.

Ένα 20% απασχολεί στην επιχείρηση μόνιμους εργάτες ενώ το 8% απασχολεί εποχιακούς εργάτες και αυτό στις περιόδους αιχμής του τουρισμού όπως τις γιορτές των Χριστουγέννων, το Πάσχα και το καλοκαίρι.

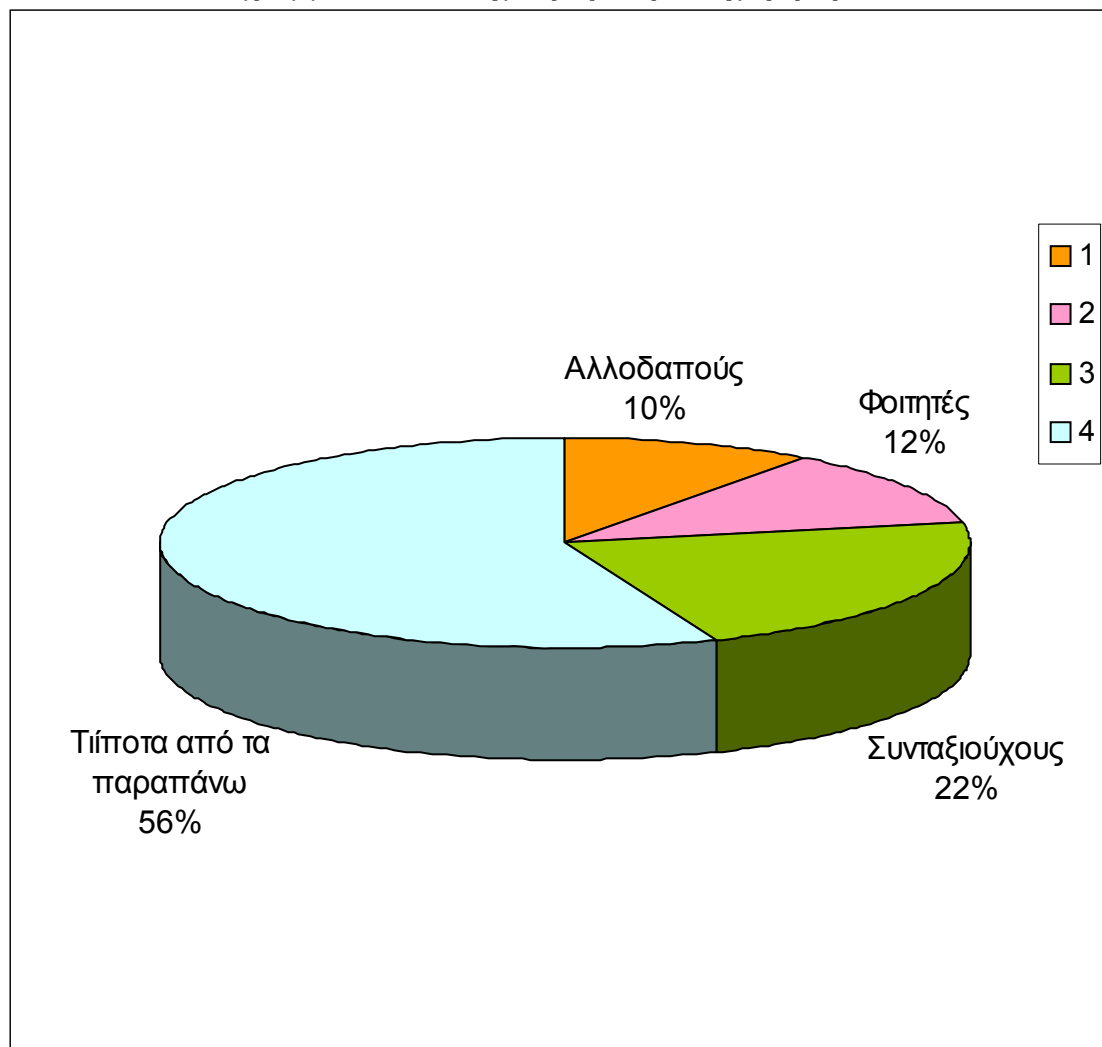
Διάγραμμα 17: Τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης

Απασχόληση στην επιχείρηση.

Σε ερώτηση που αφορά στο αν η επιχείρηση απασχολεί αλλοδαπούς, συνταξιούχους ή φοιτητές, το 22% των ερωτηθέντων δηλώνουν πως η επιχείρηση τους απασχολεί συνταξιούχους, το 12% υποστηρίζουν πως απασχολούν φοιτητές και ένα 10% απασχολεί αλλοδαπούς, ενώ το υπόλοιπο 56% δεν συνεργάζεται με κανένα από τα παραπάνω είδη υπαλλήλων.

Διάγραμμα 18: Απασχόληση στην επιχείρηση

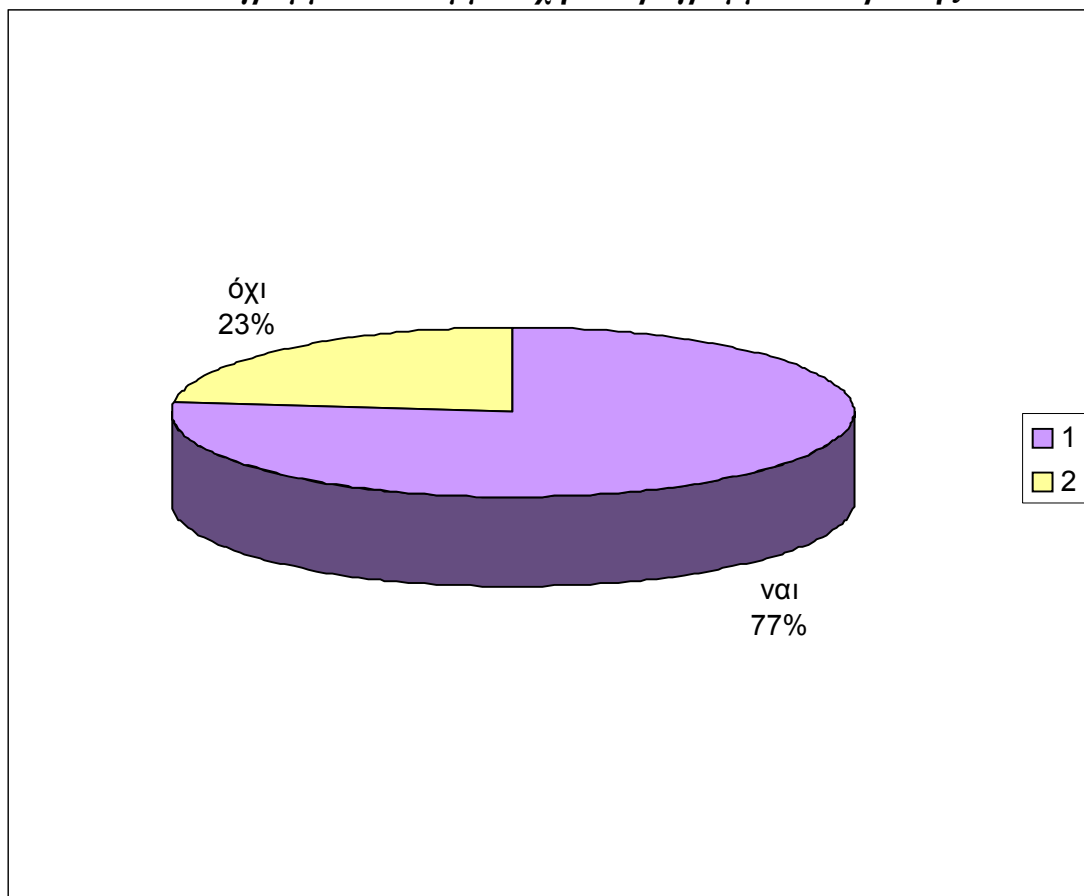

Συμμετοχή σε πρόγραμμα κατάρτισης.

Στην επόμενη ερώτηση οι αργυροχόοι των Ιωαννίνων κλήθηκαν να απαντήσουν στο αν έχουν συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης. Το 77% των ερωτηθέντων απάντησε πως έχει συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα, ενώ το 23% από τους ερωτηθέντες δήλωσε πως δεν έχει πάρει μέρος.

Τα άτομα που απάντησαν θετικά παρακολούθησαν κάποια προγράμματα του ΕΛΚΑ (Ελληνικό Κέντρο Αργυροχρυσοχοΐας) και του ΕΟΜΜΕΧ κυρίως γύρω από την τεχνική και το marketing των προϊόντων τους.

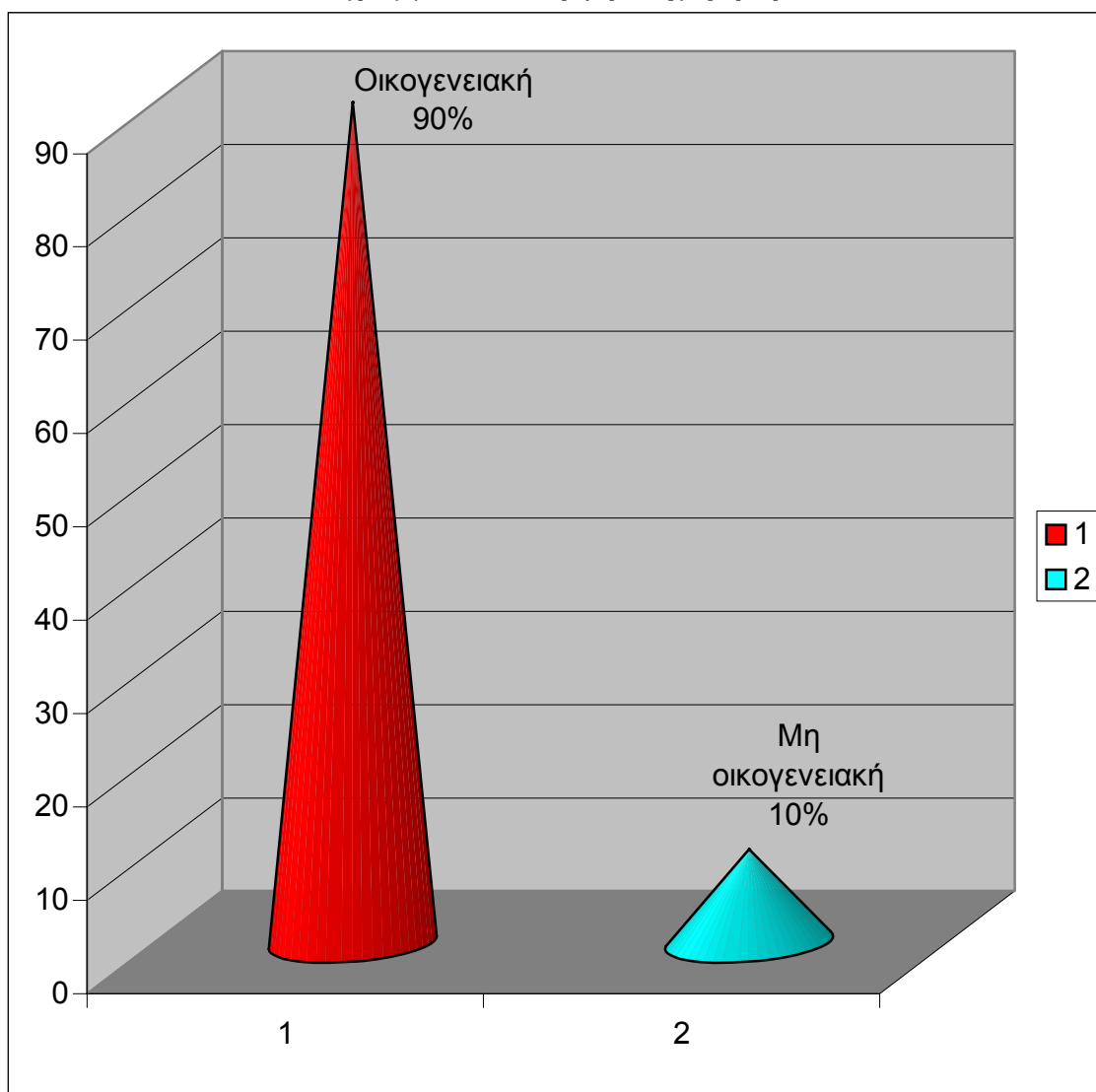
Διάγραμμα 19: Συμμετοχή σε πρόγραμμα κατάρτισης

Μορφή επιχείρησης.

Στην ερώτηση που αφορούσε στην οικογενειακή ή όχι μορφή της επιχείρησης το μεγαλύτερο ποσοστό (90%) των αργυροχόων απάντησαν θετικά δηλώνοντας ότι η επιχείρηση τους είναι οικογενειακή, ενώ το υπόλοιπο 10% απάντησαν αρνητικά, πως δεν πρόκειται δηλαδή για οικογενειακή επιχείρηση.

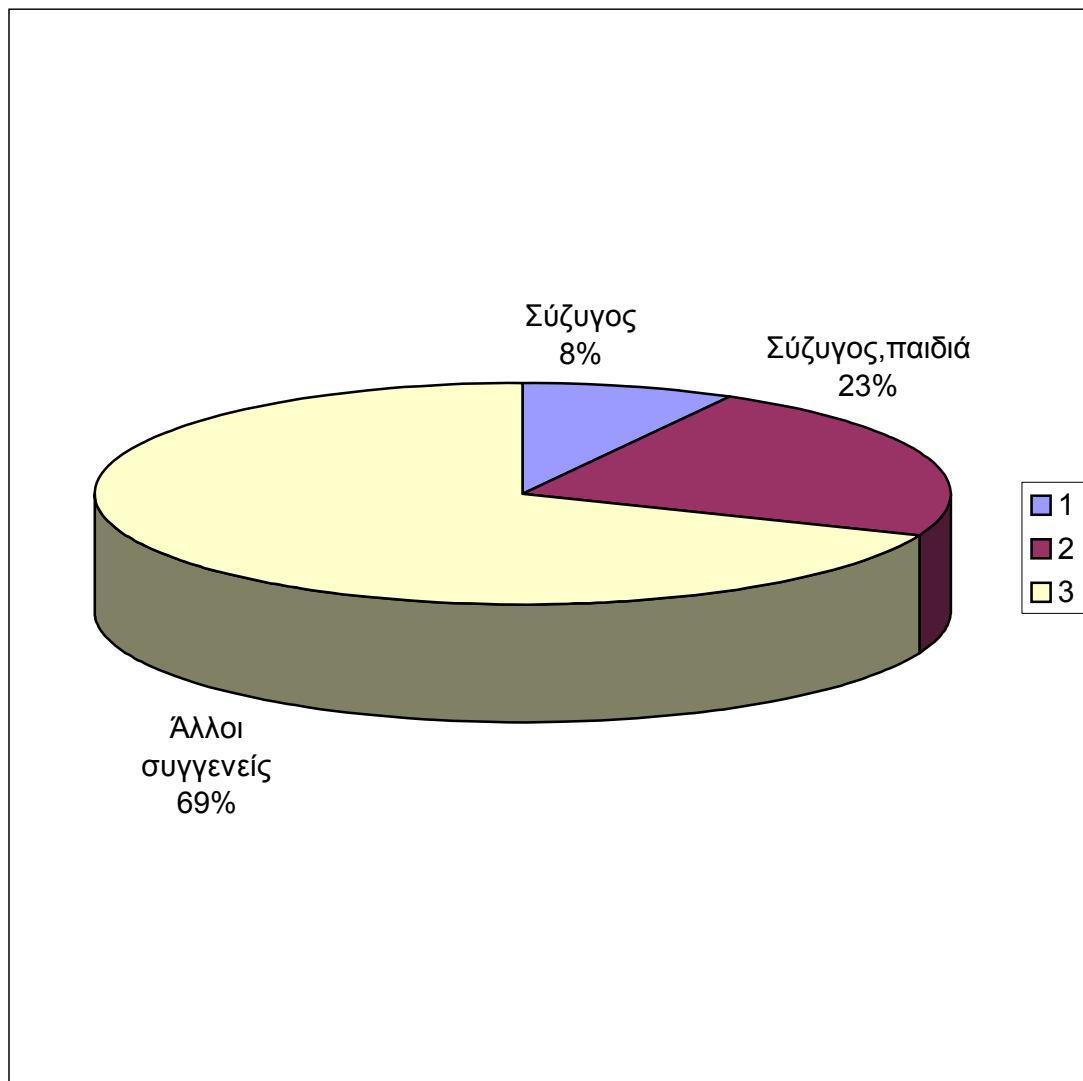
Διάγραμμα 20: Μορφή επιχείρησης

Μέλη της οικογένειας στην επιχείρηση.

Στην ερώτηση για το ποια μέλη της οικογένειας τους απασχολούνται στην επιχείρηση το 8% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι μόνο η σύζυγος απασχολείται στην επιχείρηση, το 23% δήλωσαν ότι απασχολούνται η σύζυγος και τα παιδιά τους ενώ το 69% δήλωσαν ότι απασχολείται η σύζυγος τα παιδιά αλλά και άλλοι συγγενείς τους επίσης.

Διάγραμμα 21: Μέλη της οικογένειας που απασχολούνται

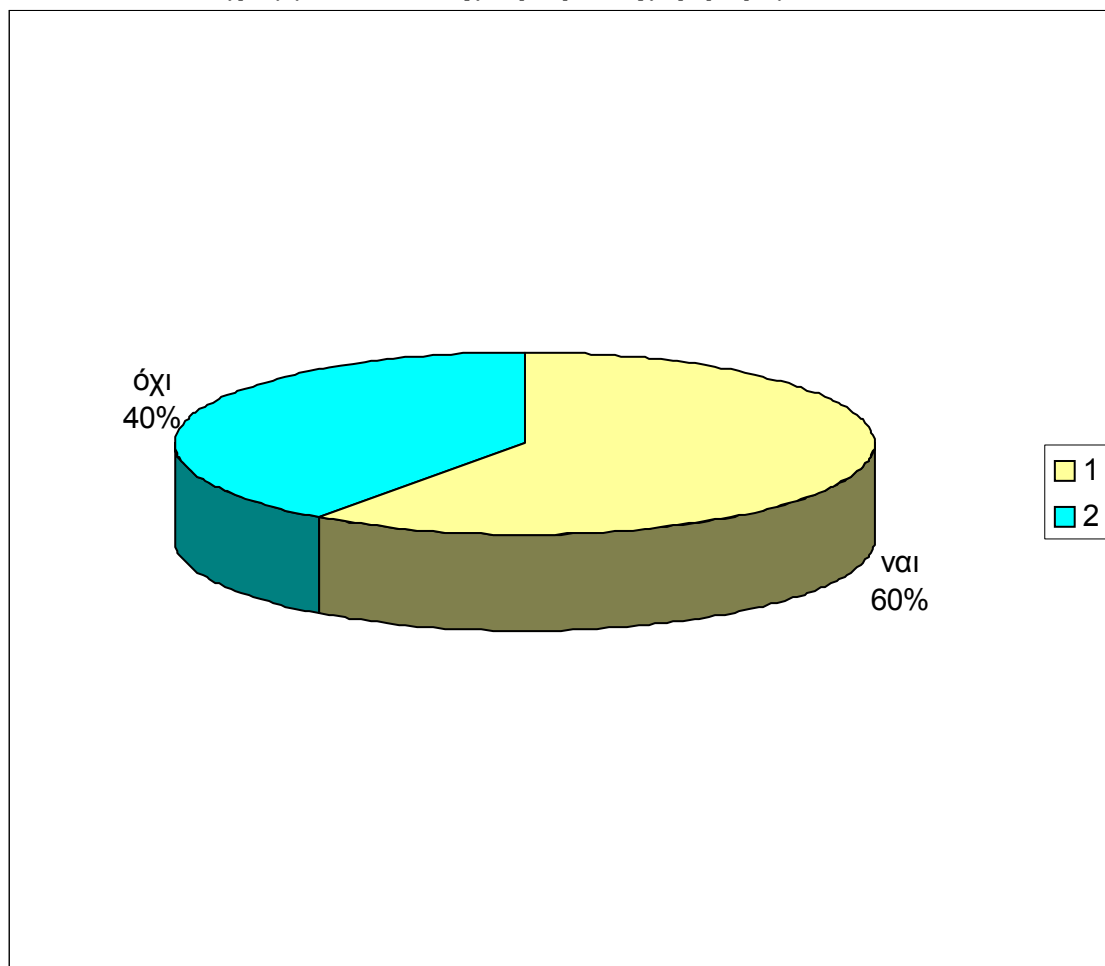

Συνέχιση της επιχείρησης μέσω των παιδιών.

Οι αργυροχόοι των Ιωαννίνων κλήθηκαν μέσω του ερωτηματολογίου να απαντήσουν και στην ερώτηση για το αν τα παιδιά τους σκοπεύουν στο μέλλον να ασχοληθούν με την επιχείρηση της οικογένειας.

Το 40% λοιπόν απάντησε πως τα παιδιά της οικογένειας ενδιαφέρονται να ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση των γονέων τους ενώ το 60% δήλωσαν πως δεν υπάρχει προοπτική τα παιδιά τους να συνεχίσουν την οικογενειακή εκμετάλλευση.

Διάγραμμα 22: Συνέχιση της επιχείρησης μέσω των παιδιών

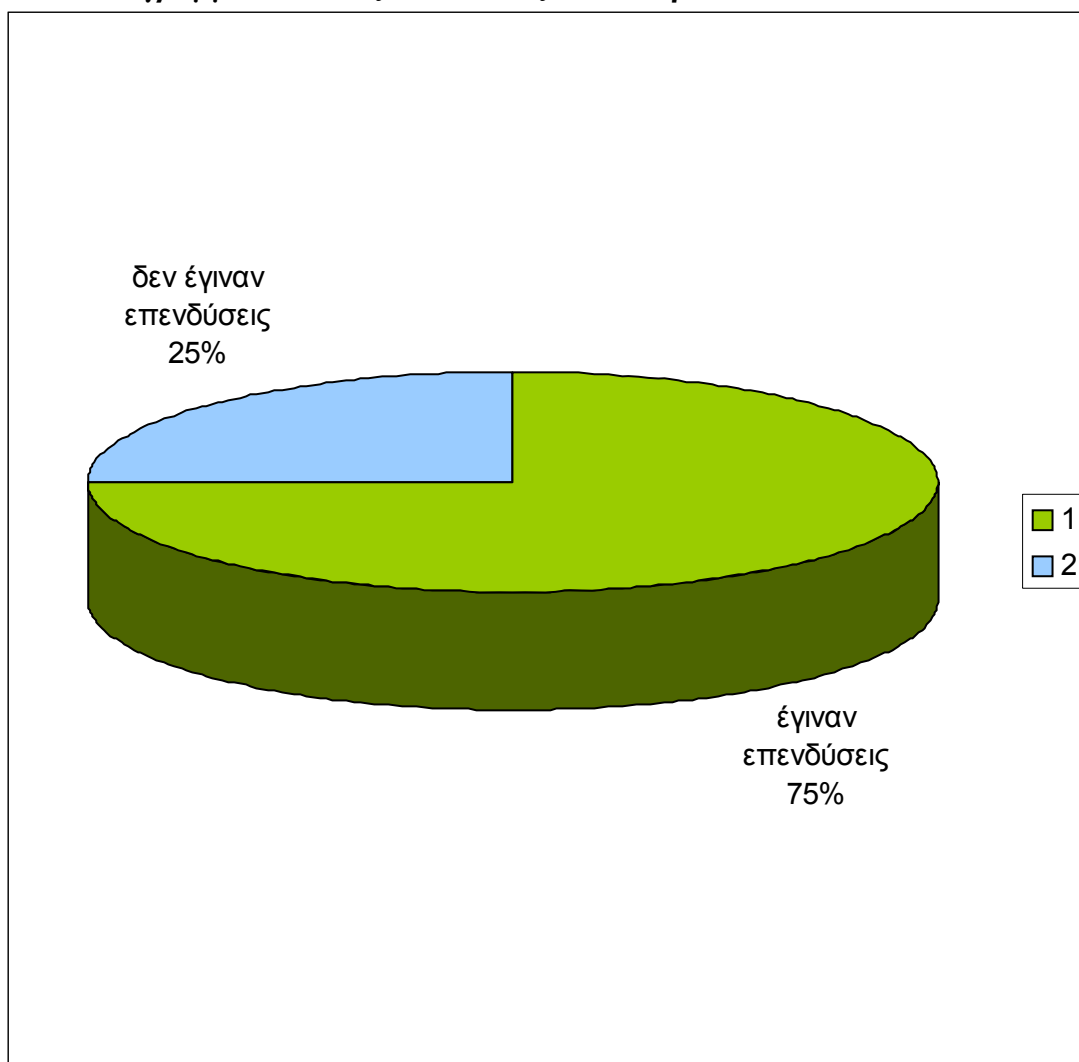

Πραγματοποίηση νέων επενδύσεων κατά την τελευταία 5ετία.

Συνέχεια της παραπάνω ερώτησης είναι και αυτή που κάνει λόγο για την πραγματοποίηση νέων επενδύσεων τα τελευταία πέντε χρόνια .

Όπου το 75% των ερωτηθέντων δήλωσε πως προχώρησε σε κάποιο είδος επενδύσεων την τελευταία πενταετία και μόλις το 25% απάντησε πως έγιναν νέες επενδύσεις την τελευταία πενταετία.

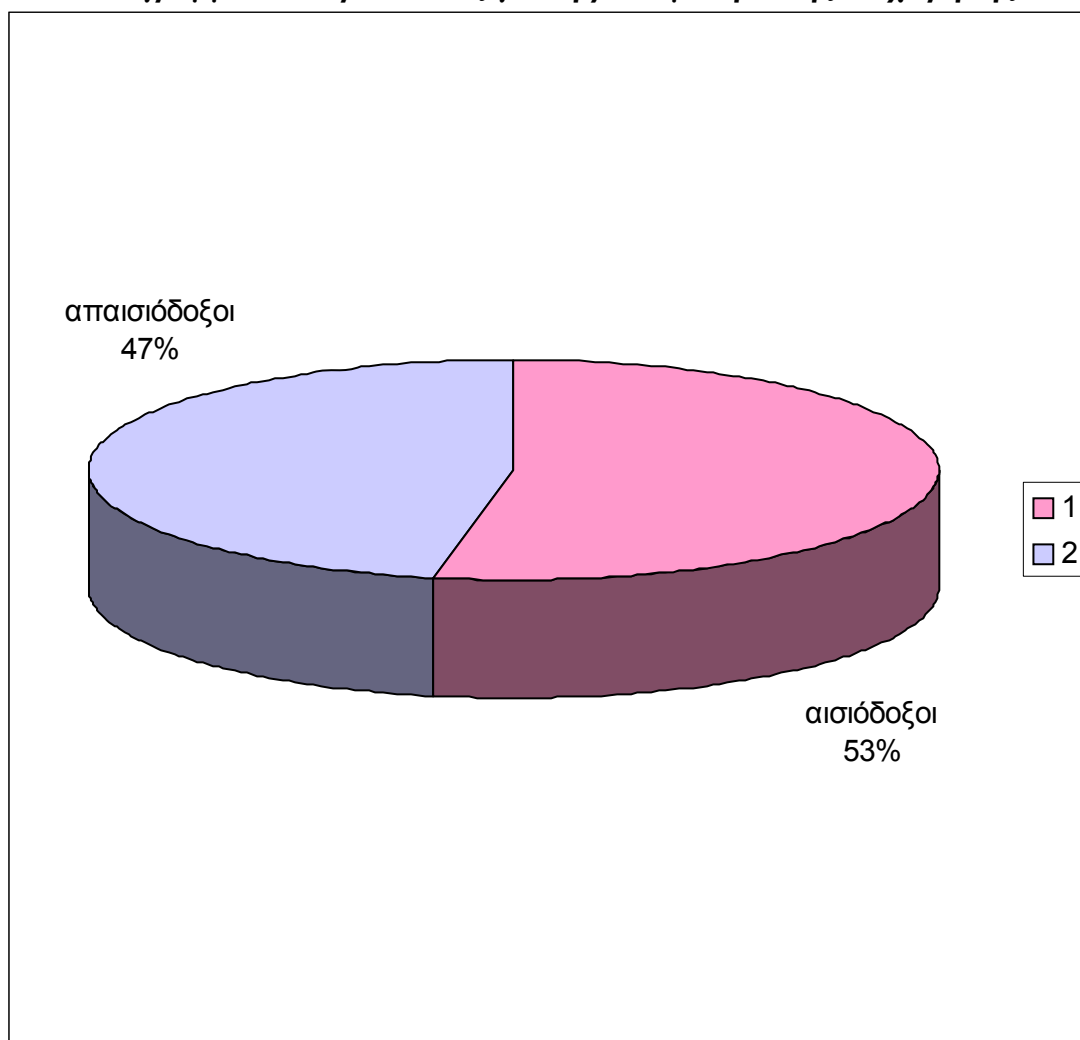
Διάγραμμα 20: Νέες επενδύσεις κατά την τελευταία 5ετία.

Προσδοκίες για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Ακολουθώντας στην καίρια ερώτηση για την έρευνα αυτή περί βιωσιμότητας των επιχειρήσεων το 52% των ερωτηθέντων είναι αισιόδοξο και προφανώς ικανοποιημένο από την μέχρι τώρα κατάσταση, αντίθετα το 48%, ποσοστό σημαντικό, εμφανίζεται απογοητευμένο και απαντά αρνητικά ως προς τις προσδοκίες του περί βιωσιμότητας της επιχείρησης του.

Διάγραμμα 21: Προσδοκίες για τη βιωσιμότητα της επιχείρησης

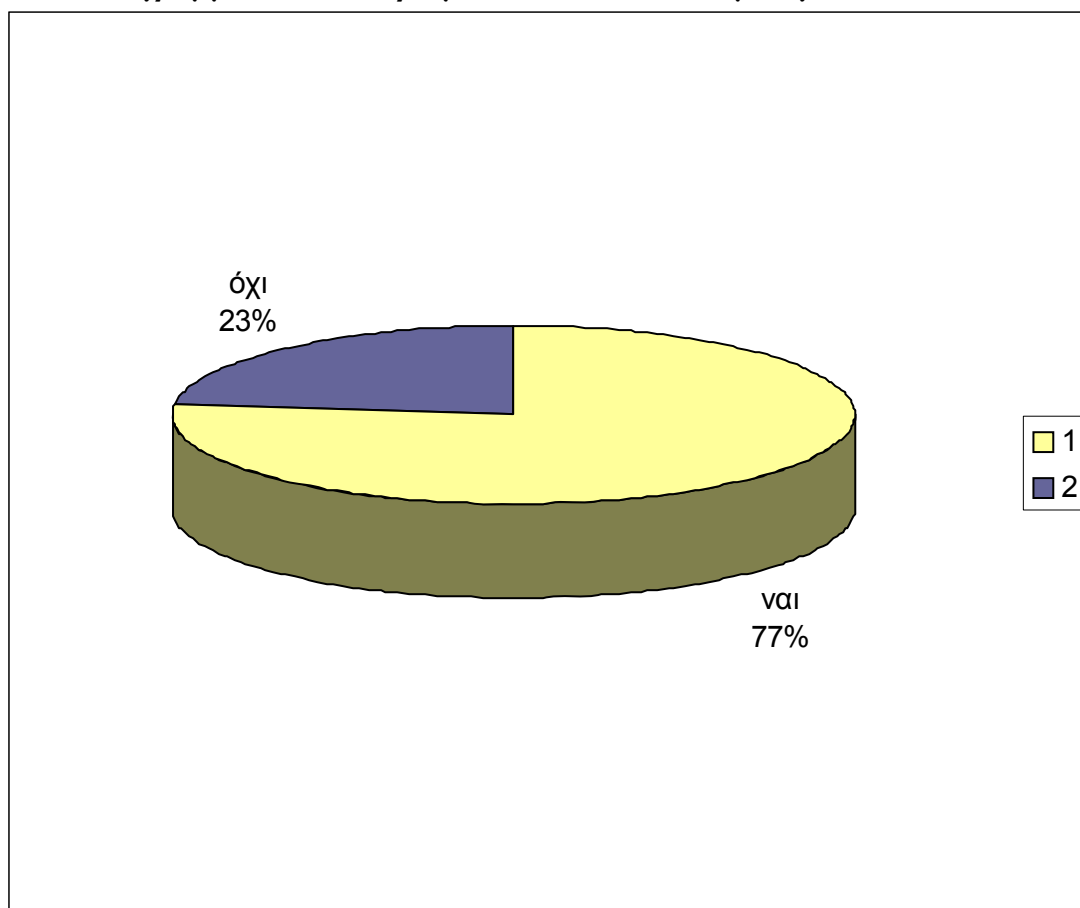

Ο τουρισμός ευνόησε το επάγγελμα των αργυροχρυσοχόων.

Η επόμενη και τελευταία ερώτηση αφορά στο ρόλο που έπαιξε ο τουρισμός στην ως τώρα πορεία των επιχειρήσεων της αργυροχοΐας στην περιοχή των Ιωαννίνων .

Το 23% των ερωτηθέντων πιστεύει πως το επάγγελμα τους δεν ευνοήθηκε από τον τουρισμό, ενώ το 77% εμφανίζεται πιο αισιόδοξο και δηλώνει πως η αργυροχοΐα στον τόπο τους ευνοήθηκε από τον τουρισμό.

Διάγραμμα 22: Ο τουρισμός ως ευνοϊκός άνεμος για τον κλάδο

6.4. Συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών του ερωτηματολογίου που απευθυνόταν σε επαγγελματίες αργυροχρυσοκόους του νομού Ιωαννίνων.

Συσχέτιση 1

Σχέση ερώτησης 1 με ερώτηση 2.

Με βάση την αρχική ερώτηση 1 (φύλο) και 2 (ηλικία) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση 2 ως εξής:

- μια κατηγορία, οι ηλικίες 26 - 33 ετών και 34 - 41 ετών και
- δεύτερη κατηγορία, οι ηλικίες 42 - 49 ετών και 50 ετών + άνω.

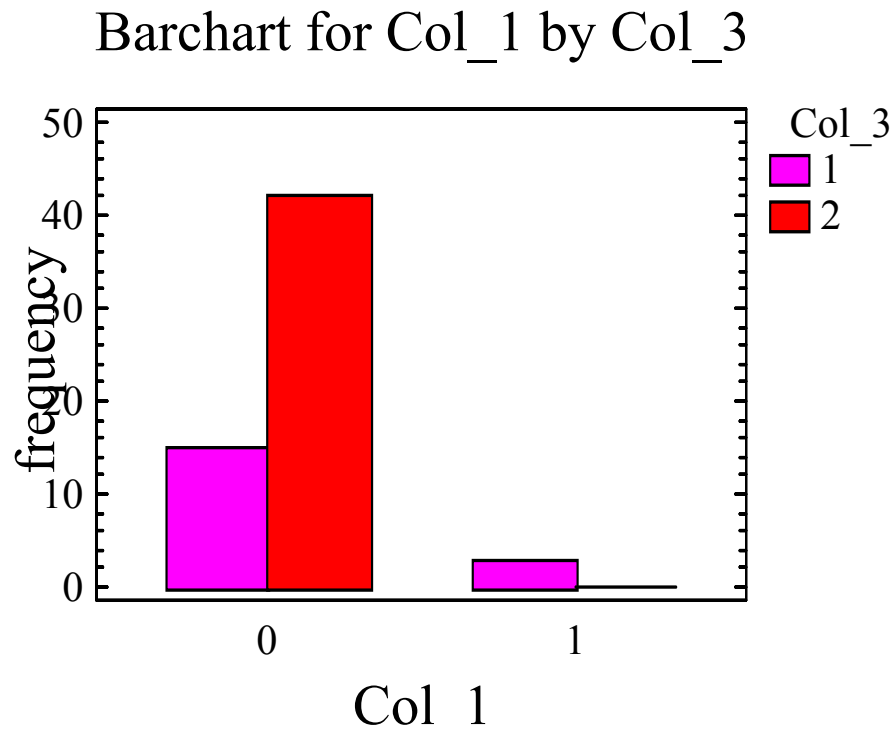
Πίνακας διπλής εισόδου 1.2: φύλο / ηλικία

	26-41 ΕΤΩΝ %	42-50 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Άνδρες	15 25,00	42 70,00	57 95,00
Γυναίκες	3 5,00	0 0,00	3 5,00
Σύνολο	8 30,00	42 70,00	60 100,00

X ²	P-VALUE
4,28	0,0238457

Διάγραμμα 1.2: : φύλο / ηλικία.

Q1: 1- άνδρες , 2- γυναίκες , **Q2:** 1- 26-41 ετών , 2- 42-50 ετών και άνω.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο το φύλο των επαγγελματιών αργυροχόων σχετίζεται με την ηλικία τους.

Επειδή έχει γίνει σύμπτωση στην ερώτηση 2 και σε ένα από τα κελιά του πίνακα συνάφειας υπάρχουν μηδενικά εξετάζεται το **Fisher's exact test** και γίνεται αναφορά στο **Two-tailed P-value** που είναι $0,0238457 < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας, δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Από τον έλεγχο αυτό βγαίνει το συμπέρασμα ότι το μεγαλύτερο μέρος του δυναμικού της αργυροχοΐας είναι άνδρες άνω των 42 ετών. Το επάγγελμα έχει παραμείνει παραδοσιακά ανδρική υπόθεση ενώ οι νέοι άνθρωποι που μπαίνουν στον κλάδο και που θα μπορούσαν να δώσουν άλλο αέρα στην τέχνη της αργυροχοΐας είναι σχετικά λίγοι.

Συσχέτιση 2

Σχέση ερώτησης 13 με ερώτηση 25.

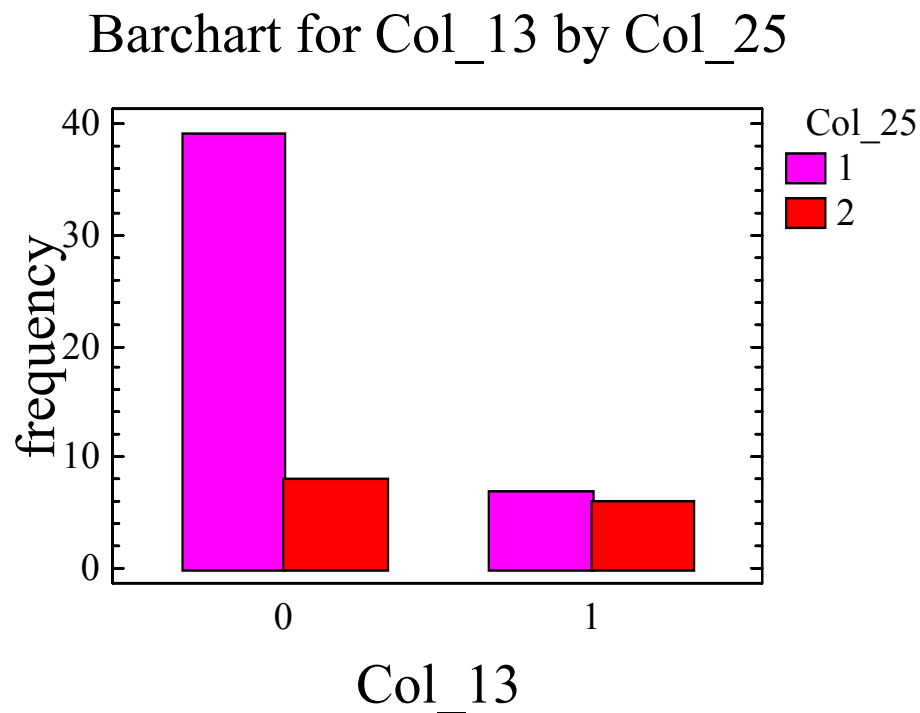
Πίνακας διπλής εισόδου 1.1: αγοραστικό κοινό / εύνοια από τον τουρισμό.

	ΕΥΝΟΪΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ %	ΜΗ ΕΥΝΟΪΚΟΣ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Ξένοι αγοραστές	39 65,00	8 13,33	47 78,33
Ντόπιοι αγοραστές	7 11,67	6 10,00	13 21,67
Σύνολο	46 76,67	14 23,33	60 100,00

χ^2	P-VALUE
4,83	0,0279

Διάγραμμα 1.1: αγοραστικό κοινό / εύνοια από τον τουρισμό.

Q13: 1- ξένοι αγοραστές , 2- ντόπιοι αγοραστές , **Q25:** 1- ευνοϊκός τουρισμός , 2- μη ευνοϊκός.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο το είδος του αγοραστικού κοινού σχετίζεται με την εύνοια του τουρισμού ή όχι.

Το P-value είναι $0,0279 < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας , δηλαδή οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Από τα αποτελέσματα της συσχέτισης συμπεραίνεται ότι ο κλάδος της αργυροχοΐας στα Ιωάννινα στηρίζεται πολύ από τον τουρισμό και αφορά κυρίως ξένους αγοραστές.

Συσχέτιση 3

Σχέση ερώτησης 17 με ερώτηση 20

Με βάση την αρχική ερώτηση 17 (τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης) και 20 (μορφή επιχείρησης) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση 17 ως εξής:

- μια κατηγορία οι μόνιμοι και οι εποχιακοί εργάτες
- δεύτερη κατηγορία η οικογενειακή εργασία

Πίνακας διπλής εισόδου 1.3: τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης / μορφή επιχείρησης

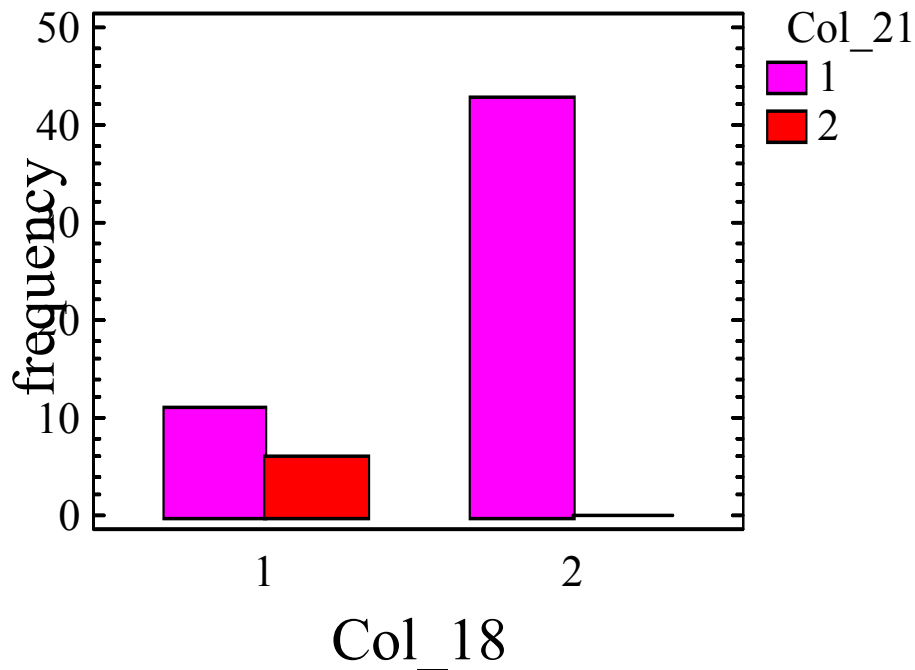
	ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ %	ΜΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Μόνιμοι εργάτες & εποχιακοί	11 18,33	6 10,00	17 28,33
Οικογενειακή εργασία	43 71,67	0 0,00	43 71,67
Σύνολο	54 90,00	6 10,00	60 100,00

X ²	P-VALUE
13,17	0,000247204

Διάγραμμα 1.3 : τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης / μορφή επιχείρησης

Q17: 1- μόνιμοι εργάτες και εποχιακοί, 2- οικογενειακή εργασία , **Q20:** 1- οικογενειακή επιχείρηση , 2- μη οικογενειακή.

Barchart for Col_18 by Col_21

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο ο τρόπος λειτουργίας της επιχείρησης σχετίζεται με την μορφή της επιχείρησης

Επειδή έχει γίνει σύμπτυξη της ερώτησης 17 και σε ένα από τα κελιά του πίνακα συνάφειας υπάρχουν μηδενικά εξετάζεται το **Fisher's exact test** και γίνεται αναφορά στο **Two-tailed P-value** που είναι $0,000247204 < 0,05$.

Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Από τη συσχέτιση των δυο αυτών μεταβλητών φωτογραφίζεται ξεκάθαρα η οικογενειακή μορφή της πλειοψηφίας των επιχειρήσεων οι οποίες στηρίζονται μόνο από οικογενειακή εργασία.

Συσχέτιση 4

Σχέση ερώτησης 8 με ερώτηση 25.

Με βάση την αρχική ερώτηση 8 (οικονομική κατάσταση- ετήσιο εισόδημα) και 25 (εύνοια τουρισμού) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση 8 ως εξής:

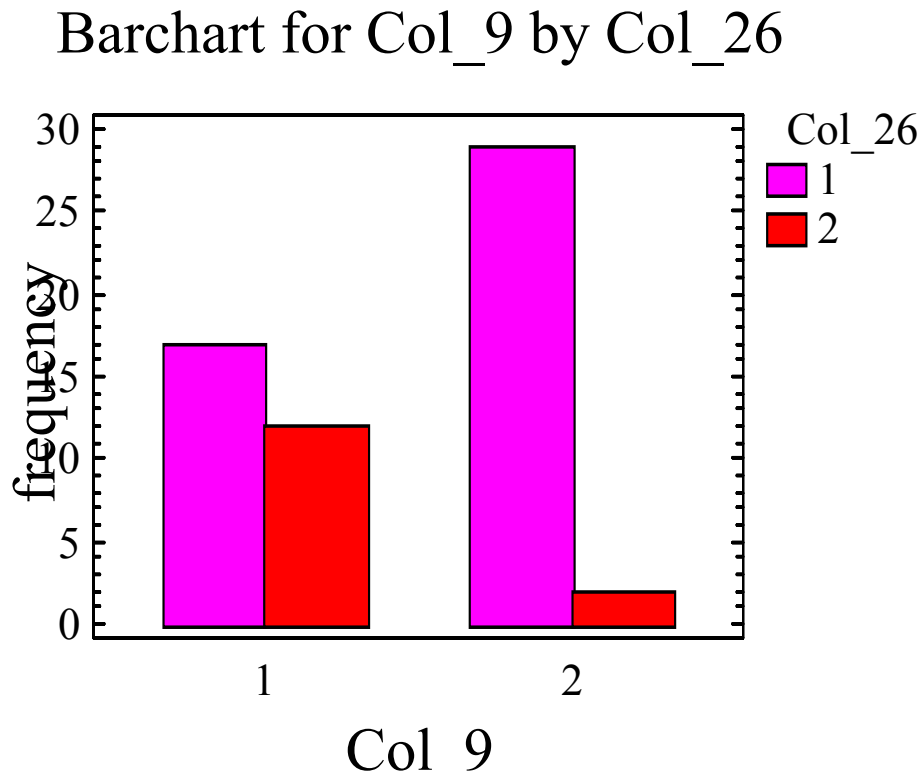
- μια κατηγορία τα εισοδήματα 0- 10.000 € και 10.001-20.000 €
- δεύτερη κατηγορία τα εισοδήματα 20.001-30.000 € και 30.001€ και άνω

Πίνακας διπλής εισόδου 1.4: οικονομική κατάσταση-ετήσιο εισόδημα/ εύνοια τουρισμού

	ΕΥΝΟΙΑ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ %	ΜΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ %	ΕΥΝΟΙΑ ΣΥΝΟΛΟ %
0-20.000 €	17 28,33	12 20,00	29 48,33
20.001 € και άνω	29 48,33	2 3,33	31 51,67
Σύνολο	46 76,67	14 23,33	60 100,00

X ²	P-VALUE
8,36	0,0038

Διάγραμμα 1.4: οικονομική κατάσταση-ετήσιο εισόδημα/ εύνοια τουρισμού
Q 8: 1- 0-20.000€ , 2- 20.001€ και άνω , **Q25:** 1- ευνοϊκός τουρισμός , 2- μη ευνοϊκός.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο η οικονομική κατάσταση - το ετήσιο εισόδημα των επαγγελματιών του κλάδου αργυροχοΐας σχετίζεται με την εύνοια του τουρισμού ή όχι .

Το P-value (with Yates' correction) είναι $0,0038 < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας, δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Η συσχέτιση αυτή επιτρέπει τη διεξαγωγή του συμπεράσματος ότι οι επιχειρήσεις που έχουν καλύτερη οικονομική κατάσταση, δηλαδή από 20.000 € και άνω ετησίως έχουν ευνοηθεί από τον τουρισμό.

Συσχέτιση 5

Σχέση ερώτησης 21 με ερώτηση 22

Με βάση την αρχική ερώτηση 21 (μέλη της οικογένειας που απασχολούνται στην επιχείρηση) και 22 (συνέχιση της επιχείρησης μέσω των παιδιών) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση 21 ως εξής:

- μια κατηγορία- η σύζυγος και η σύζυγος και τα παιδιά
- δεύτερη κατηγορία – άλλοι συγγενείς

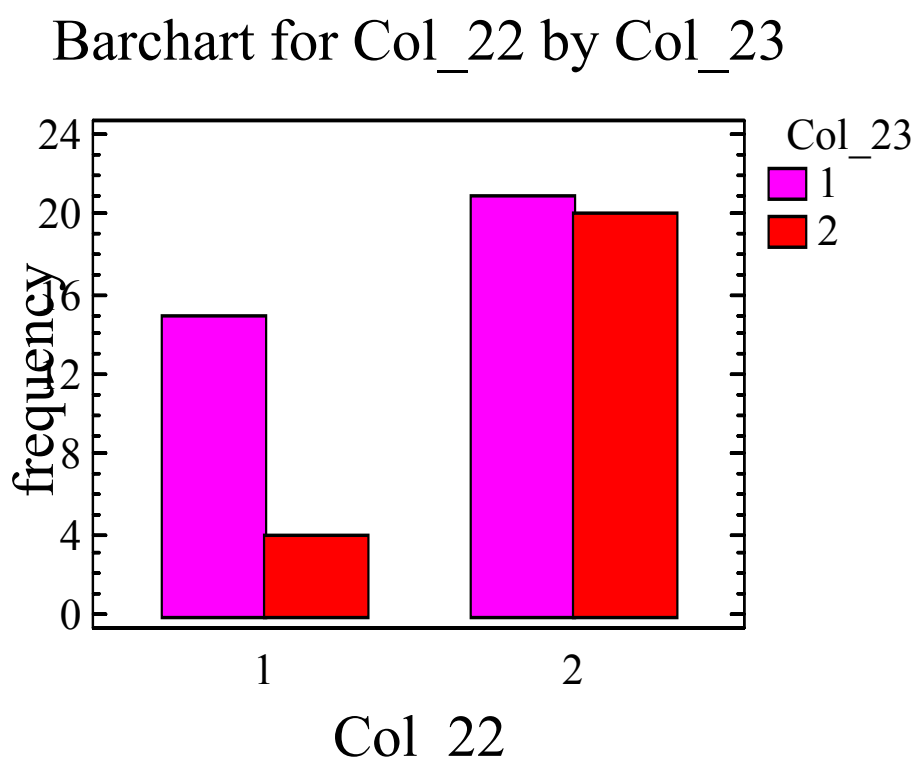
Πίνακας διπλής εισόδου 1.5: ποια μέλη της οικογένειας απασχολούνται στην επιχείρηση/ τα παιδιά θα ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση.

	ΝΑΙ %	ΌΧΙ %	ΣΥΝΟΛΟ %
Σύζυγος & παιδιά	15 25,00	4 6,67	19 31,67
Άλλοι συγγενείς	21 35,00	20 33,33	41 68,33
Σύνολο	36 60,00	24 40,00	60 100,00

X ²	P-VALUE
4,16	0,0414

Διάγραμμα 1.5 : ποια μέλη της οικογένειας απασχολούνται στην επιχείρηση/ τα παιδιά θα ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση.

Q21: 1- σύζυγος και παιδιά , 2- άλλοι συγγενείς , **Q22:** 1- τα παιδιά θα ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση , 2- δε θα ασχοληθούν.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο το ποια μέλη της οικογένειας απασχολούνται στην επιχείρηση σχετίζεται με το αν τα παιδιά της οικογένειας θα ασχοληθούν στο μέλλον με την επιχείρηση.

Το P-value είναι $0,0414 < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας, δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Συμπεραίνεται ότι όταν η επιχείρηση είναι πιο στενά οικογενειακή, δηλαδή απασχολούνται σε αυτήν η σύζυγος και τα παιδιά, αυτά θα συνεχίσουν και την επιχείρηση ενώ όταν η επιχείρηση στηρίζεται από την εργασία άλλων συγγενών τα παιδιά δεν θα ασχοληθούν με το επάγγελμα.

Συσχέτιση 6

Σχέση ερώτησης 2 με ερώτηση 7.

Με βάση τις αρχικές ερωτήσεις 2 (ηλικία) και 7 (μορφωτικό επίπεδο) δε μπορούσε να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα γιατί κάποια κελιά ήταν <5 και το test δε θα ήταν αξιόπιστο, οπότε έγινε συγχώνευση των αποτελεσμάτων για τις απαντήσεις στην ερώτηση 2 ως εξής:

- μια κατηγορία οι ηλικίες 26-33 ετών και 34-41 ετών
- δεύτερη κατηγορία οι ηλικίες 42-49 ετών και 50 ετών και άνω

και για τις απαντήσεις στην ερώτηση 7 ως εξής:

- μια κατηγορία οι απόφοιτοι δημοτικού, γυμνασίου, λυκείου
- δεύτερη κατηγορία οι απόφοιτοι τεχνικών σχολών και ΙΕΚ

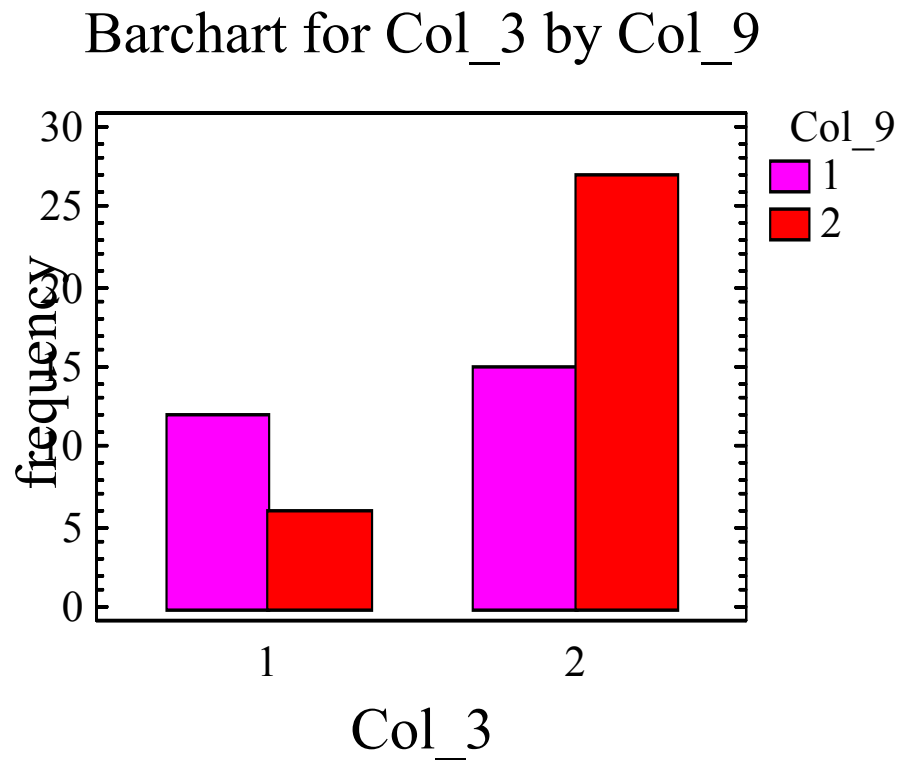
Πίνακας διπλής εισόδου 1.6: ηλικία / μορφωτικό επίπεδο

	ΔΗΜΟΤΙΚΟ- ΓΥΜΝΑΣΙΟ, ΛΥΚΕΙΟ %	ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ, ΙΕΚ %	ΣΥΝΟΛΟ %
26-41 ετών	12 20,00	6 10,00	18 30,00
42-50 ετών +άνω	15 25,00	27 45,00	42 70,00
Σύνολο	27 45,00	33 55,00	60 100,00

X ²	P-VALUE
4,88	0,0272

Διάγραμμα 1.6 : ηλικία / μορφωτικό επίπεδο

Q2: 1- 26-41 ετών , 2- 42-50 ετών και άνω , **Q7:** 1- δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο , 2- τεχνική σχολή, ΙΕΚ.

Στο συγκεκριμένο έλεγχο υπόθεσης εξετάζεται κατά πόσο η ηλικία των επαγγελματιών αργυροχόων του δείγματος σχετίζεται με το μορφωτικό τους επίπεδο.

Το P-value είναι $0,0272 < 0,05$. Το αποτέλεσμα αυτό επιτρέπει να απορριφθεί η υπόθεση ανεξαρτησίας, δηλαδή, οι μεταβλητές συσχετίζονται σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

Προκύπτει το συμπέρασμα ότι η πλειονότητα των επαγγελματιών αργυροχόων της πόλης είναι ηλικιωμένοι άνω των 42 ετών που έχουν αποφοιτήσει από τεχνική σχολή από όπου έλαβαν ενδεχομένως και τη συγκεκριμένη ειδίκευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

«ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ»

7.1. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της αργυροχοΐας δεν είναι εύκολο να εξακριβωθεί, καθώς τα περισσότερα στοιχεία παρουσιάζουν την αργυροχοΐα σε συνδυασμό είτε με την χρυσοχοΐα ως ενιαίο κλάδο, αυτόν της αργυροχρυσοχοΐας είτε σαν μέρος του κλάδου της λαϊκής τέχνης γενικότερα.

Παρόλα αυτά βάσει των στοιχείων του Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Ιωαννίνων οι επιχειρήσεις που βρίσκονται εγγεγραμμένες στους καταλόγους του με αντικείμενο τον κλάδο της ασημουργίας ανέρχονται στις 56.

Στο γενικότερο κλάδο της λαϊκής τέχνης δραστηριοποιούνται ακόμη 57 επιχειρήσεις. Άλλες 5 επιχειρήσεις δραστηριοποιούνται στον γενικότερο κλάδο της αργυροχρυσοχοΐας ενώ ακόμη 14 ασχολούνται με την κατασκευή και πώληση κοσμημάτων. Ενώ αυτές οι συνολικά 76 επιχειρήσεις άμεσα δεν έχουν την επωνυμία της ασημουργίας, έμμεσα ή σε ένα βαθμό όμως η δουλειά τους μάλλον συνδέεται με την επεξεργασία ή την πώληση του ασημιού.

Όπως όμως αναφέρει το ίδιο το Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων, σήμερα στα Ιωάννινα υπάρχουν περίπου 90 εργαστήρια, τα οποία εξακολουθούν να παράγουν χειροποίητα έργα τέχνης με παραδοσιακές τεχνικές αργυροχοΐας και των οποίων οι ιδιοκτήτες είναι μέλη του σωματείου.

Το 1975 στον τομέα της ασημουργίας στην πόλη των Ιωαννίνων απασχολούνταν περίπου 5.000 άτομα. Τα πρώτα 2 χρόνια της δεκαετίας του 80' σημειώθηκε έξοδος πολλών επαγγελματιών από τον κλάδο λόγω της μεγάλης ανόδου που σημείωσε η τιμή του ασημιού εκείνη την εποχή ενώ λίγο αργότερα ο κλάδος επανέκαμψε, ώσπου το 1990 φάνηκε η πρώτη μεγάλη κρίση. Σήμερα, σύμφωνα με τη συνέντευξη που έγινε με τον πρόεδρο του Κέντρου Παραδοσιακής Βιοτεχνίας, κ. Χορέβα, οι επιχειρήσεις που παραμένουν ακόμη ενεργές στο χώρο κυμαίνονται στις 100-150.

7.2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ

Με πηγή άντλησης σχετικών πληροφοριών και πάλι το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ιωαννίνων και το Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων αλλά και τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας εξάγεται το συμπέρασμα ότι ο μεγαλύτερος αριθμός των εργαστηρίων και καταστημάτων αργυροχοΐας συγκεντρώνονται στο κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων. Έπειτα ακολουθούν όλες οι τριγύρω περιοχές όπως το Νησί των Ιωαννίνων, το Πέραμα, η Ελεούσα, η Ανατολή και κάποια κοντινά χωριά

7.3. ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Στις επιχειρήσεις αργυροχοΐας των Ιωαννίνων κυριαρχεί στο μεγαλύτερο ποσοστό το μικρό μέγεθος από άποψη κεφαλαίων και απασχόλησης. Πρόκειται για μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις που έχουν τη νομική μορφή της ατομικής επιχείρησης ή ομόρρυθμης εταιρείας με τη συνήθη απασχόληση ανά επιχείρηση να ανέρχεται σε 1-5 άτομα μαζί με τον ιδιοκτήτη και εκ των υπόλοιπων συχνά 1 και περισσότερα άτομα είναι μέλη της οικογένειας. Υπάρχουν βέβαια και κάποια οργανωμένα εργαστήρια με 10 ή και περισσότερα άτομα προσωπικό με σύγχρονα μηχανήματα και εξοπλισμό αλλά αυτά είναι πολύ λίγα.

7.4. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ

Η συντριπτική πλειοψηφία, δηλαδή το 80-90% τόσο των παραγωγικών όσο των εμπορικών επιχειρήσεων απασχολεί προσωπικό αποτελούμενο από 1-5 άτομα, με έναν μέσο όρο δηλαδή της τάξεως των τριών ατόμων ανά επιχείρηση. Υπάρχουν όμως και οργανωμένα εργαστήρια- επιχειρήσεις με απασχολούμενο προσωπικό 10 και περισσότερων ατόμων, λίγα όμως στον αριθμό, τα οποία αποτελούν την μειοψηφία.

7.5. ΖΗΤΗΣΗ

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των εκπροσώπων του κλάδου, η ζήτηση για τα προϊόντα της αργυροχοΐας είναι σχετικά μειωμένη. Οι βασικοί λόγοι για ότι το σύνολο του κλάδου, πλην των μεγάλων βιομηχανιών οι οποίες κατά βάση είναι εξαγωγικού χαρακτήρα, τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει εμφανή κάμψη, είναι:

- η συμπίεση του εισοδήματος των καταναλωτών, και
- ο έντονος ανταγωνιστικός χαρακτήρας που έχει αποκτήσει ο κλάδος.

Ο εγχώριος αλλά και διεθνής ανταγωνισμός, ο οποίος αν και αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα και όχι το σύνολο των τοπικά παραγόμενων παραδοσιακών προϊόντων, είναι οξύς και δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην ανταγωνιστικότητα και στη βιωσιμότητα του κλάδου.

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης των προϊόντων της αργυροχρυσοχοΐας γενικώς και συνεπώς και της αργυροχοΐας της περιοχής των Ιωαννίνων είναι οι εξής:

- Το διαθέσιμο εισόδημα
- Η ιστορία, η παράδοση και η τεχνική κατασκευής των προϊόντων
- Η ποιότητα
- Ο τουρισμός
- Το (υψηλό ή όχι) βιοτικό επίπεδο της χώρας
- Το υφιστάμενο φορολογικό καθεστώς
- Οι τάσεις της μόδας
- Η προώθηση των προϊόντων
- Το δίκτυο διανομής και διάθεσης των προϊόντων
- Οι εισαγωγές προϊόντων αργυροχοΐας κ.α.

Η παρατεταμένη λιτότητα και η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των χαμηλότερων εισοδηματικά τάξεων, αποτελούν ισχυρό εμπόδιο στο να προσεγγίσουν οι τάξεις αυτές και τελικά να αγοράσουν κυρίως είδη

πολυτελείας όπως αυτά της χρυσοχοΐας, των οποίων οι τιμές παραμένουν υψηλές. Επιπλέον συρρικνώθηκε το ενδιαφέρον που επικρατούσε για αυτά από την άποψη της επένδυσης.

Η μείωση όμως του εισοδήματος δεν αναιρεί την επιθυμία για καλλωπισμό και στολισμό όπως και την ανάγκη για είδη διακόσμησης και θρησκευτικής χρήσης. Έτσι η εκπλήρωση αυτών των αναγκών υλοποιείται καταφεύγοντας σε φθηνότερα είδη όπως αυτά της αργυροχοΐας.

Έπειτα η ιστορία, η παράδοση και οι τεχνικές κατασκευής αποτελούν σημαντικά πλεονεκτήματα των προϊόντων αργυροχοΐας σε όλες σχεδόν τις αγορές, οπότε είναι στοιχεία που επηρεάζουν θετικά τη ζήτηση τους και πρέπει να ενισχύεται η προβολή τους.

Η ποιότητα είναι από τα στοιχεία που ο καταναλωτής προσέχει και πλέον την αναζητά όλο και περισσότερο αν και σε πολλές χώρες η ποιότητα των προϊόντων ακόμη δεν υποβάλλεται σε έλεγχο.

Αυτοί οι τρεις παράγοντες ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση της ζήτησης και υποβαθμίζουν τη αξία της τιμής. Συνάμα υποβιβάζουν τα βιομηχανοποιημένα προϊόντα που παρουσιάζουν υψηλότερο ρυθμό παραγωγής. Οι δυο τελευταίοι ιδιαίτερα φαίνεται ότι είναι τομείς στους οποίους μπορεί να επικεντρωθεί το ενδιαφέρον των παραγωγών και κατασκευαστών αργυροχόων.

Στον τομέα του τουρισμού βασίζεται ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των πωλήσεων καθώς απορροφά πάνω από το 50% της παραγωγής των αργυροχοϊκών εργαστηρίων και καταστημάτων. Ενδεχόμενη πτώση του τουρισμού συνεπάγεται και μείωση των πωλήσεων του κλάδου της αργυροχοΐας.

Έπειτα, η αγορά αργυροχοϊκών ειδών δεν αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό της καταναλωτικής συμπεριφοράς των οικονομικά εύρωστων τάξεων από επηρεασμό των τάσεων της μόδας, καθώς ανήκουν μάλλον στο «ειδικό» κοινό που προσεγγίζεται από συγκεκριμένες επιχειρήσεις με καθιερωμένο υφος προϊόντων.

Από την άλλη η φορολογική πολιτική που εφαρμόζεται ενδεχομένως σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το κόστος ενός αργυροχοϊκού είδους είναι υψηλό, οδήγησε πολλές επιχειρήσεις στην εσωστρέφεια.

Επίσης η ελλιπής προώθηση, διανομή και διάθεση των προϊόντων λόγω του υψηλού κόστους που συνεπιφέρουν, επηρεάζουν αρνητικά τη ζήτηση των προϊόντων της αργυροχοΐας.

Και όσον αφορά τις εισαγωγές από άλλες χώρες, αυξανόμενη απειλή αποτελούν για την ελληνική αργυροχρυσοχοΐα γενικώς οι ανεξέλεγκτες και λαθραίες εισαγωγές από την Ιταλία, την Τουρκία και την Άπω Ανατολή, αλλά και από κάποιες ευρωπαϊκές χώρες μετά την κατάργηση των τελωνειακών ελέγχων. (Λεμπέση,2007)

7.6. ΜΟΡΦΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Λόγω του ότι ο κλάδος απαρτίζεται κυρίως από μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις δεν υπάρχει ιδιαίτερα έντονος ανταγωνισμός στην αγορά. Ο ανταγωνισμός μεταξύ των αργυροχοϊκών εργαστηρίων της πόλης έγκειται κυρίως στην ποιότητα και τα σχέδια των προϊόντων, στις τιμές πώλησης και στις προσωπικές επαφές.

Άλλωστε οι αργυροχόοι των Ιωαννίνων συνειδητοποιώντας τα πλεονεκτήματα που έχουν όταν είναι ενωμένοι δημιούργησαν και το Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων αλλά και μόχθησαν για την υλοποίηση του Κέντρου Παραδοσιακής Βιοτεχνίας, το ΚΕΠΑΒΙ για το οποίο έγινε ιδιαίτερη αναφορά παραπάνω.

7.6.1. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ

Η ποιότητα παίζει καθοριστικό ρόλο, καθώς και οι πελάτες την απαιτούν αλλά και οι τεχνίτες, που σέβονται την τέχνη τους της δίνουν πολύ μεγάλη σημασία. Το ίδιο ισχύει και για τα σχέδια των προϊόντων τα οποία δίνουν την ιδιαίτερη προσωπικότητα στη Γιαννιώτικη αργυροχοΐα.

7.6.2. ΤΙΜΕΣ ΠΩΛΗΣΗΣ

Ο ανταγωνισμός μέσω των τιμών αναμένεται να κινείται στα ίδια επίπεδα καθώς πρόκειται για προϊόντα με υψηλή ελαστικότητα, γεγονός που δεν ισχύει λόγω του ποσοστού κέρδους που προσπαθούν να αποκομίσουν οι επιχειρήσεις και οι πιστώσεις προς τους πελάτες που βασικά αποτελούν μείωση των τιμών.

7.6.3. ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΑΦΕΣ

Οι προσωπικές επαφές αποτελούν σημαντική μεταβλητή για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις του κλάδου. Σε αυτές τις επιχειρήσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μη επώνυμα προϊόντα όταν η πώληση λαμβάνει χώρα σε επίπεδο λιανοπωλητών και όχι τελικών καταναλωτών, η ικανότητα του ιδιοκτήτη να κάνει δημόσιες σχέσεις, επαφές και προσωπικές πωλήσεις καθώς και η καλή φήμη που μπορεί να έχει αποκτήσει η επιχείρηση, δημιουργεί προσωπική σταθερή πελατεία.

7.6.4. ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Η διαφήμιση όπως και σε κάθε επιχειρησιακό κλάδο έτσι και για την αργυροχοΐα αποτελεί ισχυρό μέσο ανταγωνισμού, αν και δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στον συγκεκριμένο τομέα. Ελάχιστες επιχειρήσεις διαφημίζονται κυρίως στα τοπικά μέσα.

7.7. ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΓΟΡΑΣ

7.7.1. ΤΙΜΕΣ ΠΩΛΗΣΗΣ

Οι τιμές πώλησης των αργυρών ειδών καθορίζονται από το κόστος των πρώτων υλών, που αποτελεί παράμετρο του κόστους παραγωγής και το οποίο προσδιορίζεται από τη χρησιμοποιούμενη τεχνική και τεχνολογία ανά εργαστήριο, άρα δεν υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση όσον αφορά τις τιμές πώλησης ανά εργαστήριο ή επιχείρηση εφόσον οι παράμετροι

κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα για τον μεγαλύτερο αριθμό των επιχειρήσεων του κλάδου.

7.7.2.ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Ενώ η διαφήμιση δεν είναι ανεπτυγμένη στον κλάδο, τα τελευταία χρόνια λιγοστές επιχειρήσεις κάνουν προσπάθειες προβολής τους για την προώθηση των προϊόντων τους. Κάποιες από αυτές διαφημίζονται κυρίως μέσω καταχωρήσεων στον κλαδικό και τοπικό τύπο, στο ραδιόφωνο και στα τοπικά κανάλια, αλλά και μέσω internet.

7.7.3. ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ

Οι πωλήσεις των προϊόντων της αργυροχοΐας στα Ιωάννινα παρουσιάζουν κάποια εποχικότητα, η οποία συνδέεται με την τουριστική κίνηση της περιοχής.

7.7.4. ΔΙΚΤΥΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΜΗΣ

Τα δίκτυα διάθεσης και διανομής των αργυροχοϊκών προϊόντων είναι σε γενικές γραμμές τα ακόλουθα:

- **Οι χονδρέμποροι**, οι οποίοι διακινούν και διανέμουν την παραγωγή των εργαστηρίων στους λιανοπωλητές. Αναλαμβάνουν δηλαδή την μεταπώληση των προϊόντων που αγοράζουν, συνήθως με πίστωση, σε καταστήματα λιανικής, λόγω αδυναμίας και έλλειψης ιδίου δικτύου πωλητών των εργαστηρίων και
- **Τα ιδιόκτητα καταστήματα λιανικής** που είναι και η τάση που κυριαρχεί στην περιοχή των Ιωαννίνων. Ο μεγαλύτερος αριθμός των αργυροχόων της πόλης έχουν στην ιδιοκτησία τους κατάστημα λιανικής, μέσω του οποίου διαθέτουν το σύνολο ή μέρος των προϊόντων τους στους τελικούς καταναλωτές. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των καταστημάτων συγκεντρώνονται γύρω από το κάστρο των Ιωαννίνων και στην οδό Αβέρωφ που λέγεται και «ο δρόμος των αργυροχρυσόχων»

Εικόνα 20. Κατάστημα αργυροχοΐας στο κέντρο των Ιωαννίνων.

7.8. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ, ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΚΑΙ ΞΕΝΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Καθώς δεν υπάρχουν πηγές για την πορεία τις αργυροχοΐας ως αυτόνομου κλάδου και παρουσιάζεται σε όλες τις αναφορές σε συνδυασμό με την χρυσοχοΐα όλα τα παρακάτω στοιχεία αφορούν στην αργυροχρυσοχοΐα γενικά.

7.8.1. ΞΕΝΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΕΣ

Η ελληνική αργυροχοΐα έχει να αντιμετωπίσει σε παγκόσμιο επίπεδο πολύ ισχυρούς ανταγωνιστές που έχουν καταξιωθεί και έχουν καταφέρει να κατακτήσουν τις διεθνείς αγορές.

Η **Ιταλία** είναι η πρώτη χώρα στην παραγωγή κοσμήματος στον κόσμο, με παραγωγή 10 έως 15 φορές μεγαλύτερη της δικής μας. Έχει αναπτύξει ισχυρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που δεν είναι εύκολο να αντιμετωπιστούν και έχει ήδη καταφέρει να κατακτήσει τις κυριότερες αγορές του κόσμου, Η.Π.Α, Γερμανία, Χονγκ-Κονγκ, Ελβετία, αραβικές χώρες. Οι επιχειρήσεις της είναι άριστα οργανωμένες με σύγχρονη τεχνολογία και ισχυρά

κεφάλαια. Ο κλάδος της αργυροχρυσοχοΐας αποτελεί ζωντανό μέρος της ιταλικής οικονομίας με σημαντική συμβολή στο εθνικό εισόδημα της χώρας και με εισαγωγές αυστηρά περιορισμένες σε διεθνώς αναγνωρισμένα και επώνυμα προϊόντα ξένων οίκων. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια και η Ιταλία είδε τις εξαγωγές τις στον κλάδο της αργυροχοΐας να μειώνονται.

Η **Τουρκία** είναι μια ανερχόμενη δύναμη στον κλάδο της αργυροχρυσοχοΐας. Στη δεκαετία του 90' αύξησε εντυπωσιακά την παραγωγή της και με μια πολιτική συσσώρευσης κεφαλαίων σε ορισμένες επιχειρήσεις ικανές να πετύχουν στη διεθνή αγορά ακολουθεί σταθερά πρόγραμμα διεξόδου στις σύγχρονες αγορές των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.

Κατά τη διετία 1996- 97 η **βρετανική αγορά** πολύτιμων κοσμημάτων αναπτύχθηκε και χαρακτηριστικό αυτής της αγοράς είναι η αυξανόμενη δυναμικότητα των λευκών μετάλλων. Εκτιμάται ότι σε σύνολο 2.000 παραγωγικών επιχειρήσεων, οι ανεξάρτητοι βιοτέχνες και τα εργαστήρια που αναλαμβάνουν εργασίες για λογαριασμό μεγάλων εταιρειών στον κλάδο αντιπροσωπεύουν το 52%. Μια τέτοια διάρθρωση σημαίνει πολλά μικρά εργαστήρια και λιγότερες μεγάλες εταιρείες και αν μη τι άλλο περιορισμένο αριθμό επώνυμων προϊόντων. Επίσης οι αγγλικές εξαγωγές παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια συνεχή άνοδο με κυριότερες χώρες προορισμού τους την Σιγκαπούρη, την Ελβετία, το Χονγκ-Κονγκ, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τη Γαλλία.

7.8.2. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Τα τελευταία χρόνια η ελληνική αγορά κατακλύζεται από εισαγωγές κοσμημάτων, οι οποίες αυξάνονται ραγδαία συν το χρόνο ενώ σημαντικός αριθμός αυτών είναι παράνομες και λαθραίες που πλήττουν σημαντικά και απειλούν να εκτοπίσουν το ελληνικό κόσμημα. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν κυρίως από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ειδικότερα την Ιταλία, τη Γερμανία, το Ηνωμένο Βασίλειο αλλά και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ενώ χώρες φθηνού κόστους όπως η Τουρκία, η Κίνα, η Ταϊλάνδη, η

Ινδία κ.α. έχουν κατακλύσει την αγορά με εισαγόμενα προϊόντα αμφίβολου ποιότητας .

Ωστόσο το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές μειώνεται δραματικά. Οι εξαγωγές καλύπτουν μόνο το 30% του συνόλου των εισαγωγών, γεγονός που έχει σαν αποτέλεσμα η συνολική εγχώρια κατανάλωση να αποκλίνει από την παραγωγή περίπου κατά 20%. (Μελέτη ΕΛΚΑ, 1998)

Παρατηρείται ότι το ξένο κόσμημα καταλαμβάνει μέρος της ελληνικής αγοράς οξύνοντας την κρίση στην εγχώρια παραγωγή. Τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των εισαγόμενων, ξένων κοσμημάτων ανάγονται περισσότερο στην οργάνωση των ξένων επιχειρήσεων, στον τρόπο πληρωμής, στο φορολογικό σύστημα και σίγουρα όχι στην ποιότητα.

7.8.3. ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Η εξαγωγική δραστηριότητα στον κλάδο του κοσμήματος όπως και σε κάθε κλάδο ελληνικών προϊόντων αποτελεί στήριγμα για την ελληνική οικονομία. Χαρακτηριστικό είναι ότι ενώ μέχρι το 1999 οι εξαγωγές της Ελλάδας σε κοσμήματα κατευθυνόταν τόσο προς Τρίτες χώρες όσο και προς την ευρωπαϊκή ένωση, το 2000 παρουσιάζεται στροφή των εξαγωγών προς τις Τρίτες χώρες όπως η Ιαπωνία, οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η Αυστραλία, η Κύπρος, η Ρωσία και η Ελβετία.

7.8.4. ΕΜΜΕΣΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ

Περισσότερο από το 50% της ελληνικής παραγωγής κοσμημάτων απορροφάται εμμέσως από τους τουρίστες, επισκέπτες της Ελλάδας. Οι ξένοι τουρίστες αγοράζοντας ένα ελληνικό κόσμημα, γίνονται πρεβευτές και προπομποί προώθησης του ελληνικού κοσμήματος σε χιλιάδες ξένες αγορές, δημιουργώντας μια θετική προδιάθεση προς το ελληνικό κόσμημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

«ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ»

8.1. ΚΥΡΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Τα κύρια προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος της αργυροχοΐας και τα οποία καθυστερούν την ανάπτυξη του είναι:

- προβλήματα διοίκησης και οργάνωσης,
- πωλήσεων,
- παραγωγής,
- προβολής,
- ποιότητας προϊόντων,
- σχεδιασμού,
- χρηματοδότησης,
- εκπαίδευσης και εξειδίκευσης προσωπικού και
- οι ανεξέλεγκτες εισαγωγές

Από τα παραπάνω αυτά που απασχολούν κυρίως τους κατασκευαστές και παραγωγούς αργυροχόους είναι τα προβλήματα προμήθειας πρώτων υλών, διοίκησης και οργάνωσης και τα προβλήματα πωλήσεων.

8.1.1. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

Το κύριο πρόβλημα εστιάζεται στο γεγονός της μη ύπαρξης μιας κοινής και οργανωμένης προσπάθειας προώθησης του κλάδου και των προϊόντων. Η δυσκολίες οφείλονται στην αδυναμία των μελών του κλάδου να βρίσκονται σε διαρκή ετοιμότητα για ενδεχόμενη συνεργασία με φορείς και εξωτερικούς συνεργάτες, με κοινό στόχο την προώθηση του κλάδου.

8.1.2. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΩΛΗΣΕΩΝ

Ο αργυροχόος τεχνίτης δεν μπορεί να προσπαθεί να πουλήσει ο ίδιος την παραγωγή του. Δεν μπορεί να ασχολείται συγχρόνως με την δημιουργία και τις πωλήσεις. Το γεγονός αυτό συνιστά αδυναμία αποτελεσματικής προώθησης για τα προϊόντα του κλάδου. Δεν είναι εκπαιδευμένος στο

επάγγελμα του πωλητή και δεν μπορεί να επιτύχει τις καλύτερες δυνατές πωλήσεις των προϊόντων του.

8.1.3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Τα προβλήματα παραγωγής έχουν σχέση με τον προγραμματισμό των διαδικασιών και αφορούν:

- Την ομαλή ροή των υλικών, δηλαδή τα σωστά υλικά, στη σωστή τιμή, στο σωστό κέντρο εργασίας. Η αύξηση του κόστους των πρώτων υλών, συγκεκριμένα του ασημιού, συνεπάγεται αύξηση των τιμών των προϊόντων, με αποτέλεσμα τα αργυροχοϊκά προϊόντα να μην είναι ανταγωνιστικά και να μειώνεται η ζήτηση τους.
- Την αύξηση της διαθεσιμότητας του μηχανολογικού εξοπλισμού. Το μέτριο επίπεδο του εξοπλισμού και των εγκαταστάσεων δεν ανταποκρίνεται πλήρως στις αυξημένες ανάγκες που προκύπτουν από τις απαιτήσεις των πελατών και παρόλο που στο παρελθόν έχουν γίνει προσπάθειες ενίσχυσης του εξοπλισμού των εργαστηρίων μέσα από διάφορα κοινοτικά προγράμματα, δεν υπήρξε αποτελεσματικότητα. Ο λόγος της μη ένταξης τους στα προγράμματα αυτά ήταν ότι οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις δεν πληρούν τις προϋποθέσεις (απαιτούμενος τζίρος, μέγεθος επιχειρήσεων).

8.1.4. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΡΟΒΟΛΗΣ

Το μικρό μέγεθος των επιχειρήσεων και η οικονομική δυσχέρεια που αντιμετωπίζουν δε τους δίνει τη δυνατότητα να ασκήσουν δυναμική πολιτική όσον αφορά την προβολή των προϊόντων τους.

Ο ΕΟΜΜΕΧ δημιούργησε ένα θεσμό ομαδικής ταυτότητας και προβολής για να στηρίξει και να ενισχύσει την ανταγωνιστική θέση τόσο των χειροτεχνικών προϊόντων αλλά και των επιχειρήσεων που τα παράγουν. Είναι η συλλογή «Ελληνικές Χειροτεχνικές Δημιουργίες» και τα προϊόντα που εντάσσονται σε αυτήν αποκτούν το προνόμιο χρήσης του χαρακτηριστικού σήματος της και την ένδειξη «προϊόν επιλεγμένο για τη συλλογή Ελληνικές

Χειροτεχνικές Δημιουργίες».. Μέσω του σήματος αυτού τα προϊόντα αναγνωρίζονται ως τμήμα της συλλογής και ταυτίζονται μαζί της.

Στην συλλογή μπορούν να ενταχθούν, ύστερα από αίτηση του παραγωγού τους και αξιολόγηση, προϊόντα Χειροτεχνίας & Καλλιτεχνικής Βιοτεχνίας όλων των κλάδων, μεταξύ αυτών και αργυρά είδη που κατασκευάζονται με παραδοσιακές - χειροτεχνικές τεχνικές.

Τα προϊόντα που προτείνονται να ενταχθούν εξετάζονται με διάφορα κριτήρια όπως είναι η ανταπόκριση του προϊόντος στην προτεινόμενη χρήση, τα χαρακτηριστικά πρώτων υλών και παραγωγικής διαδικασίας, ο αισθητικός χαρακτήρας του προϊόντος, ο σημειολογικός χαρακτήρας και η ανταπόκριση στις κοινωνικές τάξεις, ο εμπορικός χαρακτήρας και η ανταπόκριση τους στις συνθήκες αγοράς, η συνολική αποτίμηση του προϊόντος ως υλική αξία και έκφραση του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού κ.α.

Κάποιες από τις επιχειρήσεις αργυροχοΐας των Ιωαννίνων έχουν λάβει την έγκριση από τον ΕΟΜΜΕΧ και τα προϊόντα τους έχουν ενταχθεί στη συλλογή.

Εικόνα 21. Σήμα γνησιότητας και χειροτεχνικής αξίας.

8.1.5. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Τα σχέδια που κυκλοφορούν θεωρούνται τετριμμένα και λειτουργούν αρνητικά στη ζήτηση των προϊόντων. Οι κατασκευαστές δε γνωρίζουν τις τάσεις της αγοράς, δεν ενημερώνονται και δεν είναι σε θέση να παράγουν καινούρια μοντέρνα σχέδια που θα δημιουργήσουν εντύπωση και θα δώσουν νέα ώθηση στο αγοραστικό κοινό. Τα αργυρά προϊόντα που παράγονται πρέπει να φέρουν κάτι νέο και συγχρόνως ξεχωριστό στην αγορά ούτως ώστε να αυξηθεί η ζήτηση και οι πωλήσεις.

8.1.6. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Για τις επιχειρήσεις αυτές υπάρχει αντικειμενική δυσκολία διασφάλισης της ποιότητας. Το μικρομεσαίο μέγεθος τους καθώς και η έλλειψη οργάνωσης καθιστούν δυσμενή τον έλεγχο και την πιστοποίηση της ποιότητας τόσο των πρώτων υλών όσο και των έτοιμων προϊόντων.

8.1.7. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ

Η χρηματοδότηση αποτελεί την αχίλλειο πτέρνα της συντριπτικής πλειοψηφίας των βιοτεχνικών επιχειρήσεων αυτού του είδους. Οι επιχειρήσεις του κλάδου αυτού χρειάζονται κεφάλαια και εγγυήσεις κατά τη διάρκεια όλων των σταδίων του επιχειρηματικού κύκλου. Η κάλυψη των αναγκών αυτών γίνεται κυρίως με αυτοχρηματοδότηση και δανειοδότηση τραπεζών, ενώ επιδοτήσεις ή επιχορηγήσεις εκ μέρους του κράτους ή της ευρωπαϊκής ένωσης είναι σπάνιες.

8.1.8. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Η απουσία αργυροχοϊκής σχολής τα τελευταία χρόνια στην πόλη αποτελεί μειονέκτημα για τον κλάδο της αργυροχοΐας που έχει μεγάλη παράδοση στα Ιωάννινα και έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο σε όλες τις φάσεις της ιστορίας της. Αποτέλεσμα της έλλειψης αυτής είναι το επάγγελμα

του αργυροχόου να μένει στα στενά πλαίσια ορισμένων οικογενειών που γνωρίζουν την τέχνη και να μην υπάρχει εξέλιξη ούτε στις τεχνικές αλλά ούτε και στις ιδέες.

8.1.9. ΑΝΕΞΕΛΕΓΚΤΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Πολλές αναφορές έχουν γίνει για την αθρόα εισαγωγή προϊόντων από άλλες χώρες, προϊόντα που είναι συναφή με αυτά της αργυροχοΐας. Τα προϊόντα αυτά αν και ανταγωνίζονται κυρίως τα βιομηχανικά και όχι τόσο τα τοπικά παραδοσιακά προϊόντα, ωστόσο δημιουργούν οξύ ανταγωνισμό κυρίως λόγω της χαμηλής τιμής τους και απειλούν την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα του κλάδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

«ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ»

9.1. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο κλάδος της αργυροχοΐας αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα. Σε κάποια από αυτά τα προβλήματα ευθύνη έχουν οι ίδιοι οι αργυροχόοι ενώ σε κάποια άλλα μόνο μικρή επιρροή μπορούν να έχουν.

Ο σημαντικός ρόλος που έπαιζε άλλοτε η αργυροχοΐα στην οικονομική ζωή της πόλης έχει εκλείψει και ενώ συνεχίζει η ασημουργία να αποτελεί έναν από τους τρεις πιο παραγωγικούς κλάδους της περιοχής έχει χάσει πια το γόητρο της.

Το επάγγελμα της αργυροχοΐας δείχνει να είναι γερασμένο από εργατικό δυναμικό, ιδέες και καινοτομίες. Η εσωστρέφεια που πάντα χαρακτήριζε το επάγγελμα, έχει φέρει τους ασημουργούς σε αδιέξοδο. Οι νέοι άνθρωποι που μπαίνουν στη δουλειά αυτή είναι συνήθως απόγονοι των ιδιοκτητών. Το μεράκι δε τους λείπει αλλά τα μέσα είναι λίγα και οι πρόκληση για τη βελτίωση της τέχνης μειωμένη έτσι η αργυροχοΐα τους προσφέρει μια επαγγελματική αποκατάσταση χωρίς ιδιαίτερες απολαβές και συγκινήσεις.

Ένα επάγγελμα που γνώρισε τόση δόξα σε παλαιότερες εποχές δε μπορεί να συνεχίζεται με τις ίδιες τεχνικές και την ίδια νοοτροπία. Σε μια εποχή που κινείται με τόσο γρήγορους ρυθμούς κανείς δε μπορεί να εφησυχάζει και να μη προσπαθεί να βελτιώνεται γιατί τότε οι καταστάσεις αναπόφευκτα θα τον προσπεράσουν. Πως λοιπόν η αργυροχοΐα να μένει στάσιμη όταν η αγορά καθημερινά αλλάζει. Νέα προϊόντα και υπηρεσίες προστίθενται καθημερινά στις επιλογές των καταναλωτών και για να μπορεί ένας κλάδος να παραμένει στις επάλξεις πρέπει να έχει να προσφέρει άριστες υπηρεσίες, υψηλή ποιότητα και καινοτόμα η τουλάχιστον επίκαιρα σχέδια.

Οι αντιπρόσωποι του κλάδου δεν είναι ιδιαίτερα αισιόδοξοι. Οι περισσότεροι από αυτούς δεν βλέπουν τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τους. Ο μεγάλος αριθμός των επιχειρήσεων και το μικρό τους μέγεθος σε συνάρτηση με τον τρόπο οργάνωσης της αγοράς έχει κρατήσει δέσμιο τον κλάδο της αργυροχοΐας.

Ένα μεγάλο στοίχημα είναι η συσπείρωση και συνεργασία των μικρών αυτών επιχειρήσεων, έτσι ώστε να ισχυροποιηθούν και να συνενωθούν οι δυνάμεις τους για να αντιμετωπίσουν την πληθώρα των εισαγωγών. Οι Έλληνες αργυροχόοι έχουν διακριθεί και αναγνωριστεί για την τέχνη τους στο διεθνές στερέωμα αλλά υστερούν στον εκσυγχρονισμό των σχεδίων τους και στην εμπορία των προϊόντων τους ενώ η εξαγωγική τους δραστηριότητα είναι πολύ περιορισμένη.

Στη σύγχρονη εποχή του ανοίγματος των αγορών και της διεθνοποίησης της οικονομίας η ανταγωνιστικότητα για μια επιχείρηση, είναι ο πρώτος όρος επιβίωσης και ανάπτυξης. Ανταγωνιστικότητα δε σημαίνει μόνο κόστος στις σημερινές συνθήκες της αγοράς αλλά κυρίως σημαίνει σχέδιο και ποιότητα, προβολή και διαφήμιση, δίκτυα πώλησης και διανομής και άριστη εξυπηρέτηση πελατών.

Όλα αυτά δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο αγοράς όπως αποτελεί η πρώτη ύλη αλλά δημιουργούνται μέσω της αποτελεσματικής οργάνωσης, της σωστής διαχείρισης και μέσω της σύγχρονης τεχνολογίας. Η αργυροχοΐα χρειάζεται περισσότερους νέους ανθρώπους που με τις γνώσεις και τη φρεσκάδα τους θα δώσουν νέα πνοή στον κλάδο. Η παραδοσιακή γιαννιώτικη τεχνοτροπία μπορεί να ανανεωθεί, να αποκτήσει σύγχρονο πρόσωπο χωρίς να χάσει την ταυτότητα της.

Τα κυριότερα σημεία στα οποία υστερεί η αργυροχοΐα των Ιωαννίνων είναι ο εκσυγχρονισμός, η ανανέωση των σχεδίων και η προβολή των προϊόντων.

Το ασήμι έχει χάσει έδαφος στην αγορά, η τιμή του είναι υψηλή και το κόστος παραγωγής επίσης. Στην παραδοσιακή αργυροχοΐα δε ο χρόνος που πρέπει να αφιερώσει ο τεχνίτης για την κατασκευή ενός ασημένιου αντικειμένου είναι πολύς και πρέπει να ανταμειφθεί οπότε και η τιμή των αργυρών αντικειμένων που προκύπτει είναι υψηλή. Έτσι λοιπόν τη θέση του αργύρου στις προτιμήσεις των αγοραστών έχουν πάρει αλλά υλικά πιο σύγχρονα, φθηνά, και προσιτά στο μέσο καταναλωτή.

Οι περισσότεροι τεχνίτες έχουν στραφεί πλέον στην κατασκευή κοσμημάτων. Το ίδιο πράττουν και οι νέοι που εισχωρούν στο επάγγελμα καθώς τα κοσμήματα είναι από τα λίγα είδη αργυροχοΐας που έχουν ακόμη σχετικά υψηλή ζήτηση λόγω των αναγκών καλλωπισμού που εξυπηρετούν. Επιπλέον αποτέλεσμα του υψηλού κόστους παραγωγής και της μειωμένης ζήτησης εκτός από την αύξηση των τιμών είναι και οι περικοπές στην ποιότητα των προϊόντων.

Κάνοντας μια εξόρμηση στα καταστήματα αργυροχοϊκών ειδών των Ιωαννίνων συναντά κανείς τα ίδια φαινομενικά προϊόντα σε διαφορετικές τιμές αλλά και ποιότητες. Δύσκολα ένα άπειρο μάτι μπορεί να διακρίνει και να επιλέξει τα ποιοτικά προϊόντα.

Επιπλέον οι ανεξέλεγκτες εισαγωγές φθηνών προϊόντων από ξένες χώρες που έχουν πλήξει την αγορά προξένησαν μεγάλη ζημιά στον κλάδο της αργυροχοΐας. Τα προϊόντα αν και δεν μοιάζουν και δε συγκρίνονται με τα παραδοσιακά αργυρά δημιουργούν ωστόσο οξύ ανταγωνισμό κυρίως λόγω της χαμηλής τιμής τους και απειλούν την ανταγωνιστικότητα και τη βιωσιμότητα του κλάδου.

9.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι προοπτικές για τον κλάδο δεν είναι καλές και συνίσταται επαγρύπνηση, συσπείρωση και συντονισμένη συλλογική δράση αφενός και αφετέρου στροφή της προσοχής στη βελτίωση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων, ώστε να γίνουν πιο ανταγωνιστικές ως προς το σχέδιο και την ποιότητα, την προβολή και τη διαφήμιση, τα δίκτυα πώλησης και διανομής και την εξυπηρέτηση πελατών.

Προσπάθεια πρέπει να γίνει ώστε τα προϊόντα της γιαννιωτικής αργυροχοΐας να αποκτήσουν μια εμπορική ταυτότητα που θα εγγυάται την ποιότητα των προϊόντων.

Επίσης χρήσιμο θα ήταν να γίνεται ερεύνα αγοράς και να καταγράφονται οι προτιμήσεις των αγοραστών ώστε η παραγωγή να

κατευθύνεται προς εκείνα τα σχέδια και τα προϊόντα που ζητούν οι καταναλωτές.

Το ΚΕΠΑΒΙ μπορεί να αποτελέσει τον ενιαίο φορέα που θα εκπροσωπήσει το σύνολο των επιχειρήσεων αργυροχοΐας των Ιωαννίνων αν λειτουργήσει με τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να εξασφαλίσει την αποτελεσματική προβολή και προώθηση των προϊόντων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δήμου Δ. Α.(1981). *Αργυροχοΐα και χρυσοχοΐα στα Γιάννινα*. Ιωάννινα [χ.ε.].
2. Μουσειδου Σ. Γ.(1983). *Η αργυροχοΐα στην Ήπειρο*. Αθήνα [χ.ε.].
3. Μπότσαρης Μ.(1974).Η ελληνική αργυροχοΐα και το σαβάτι. *Ζυγός*. Τεύχος Μάρτιος- Απρίλιος 1974.σελ. 7.
4. Nicol D.M. (1992). *Το δεσποτάτο της Ηπείρου μια συνεισφορά στην ιστορία της Ελλάδας κατά τον μεσαίωνα*. Ελληνική Ευρωεκδοτική.
5. Παπαγεωργίου Γ. (1992).*Μαρτυρίες για τις δραστηριότητες των Καλαρρυτινών εμπόρων*. Ηπειρωτικά χρονικά. Τόμος 30. Ιωάννινα.
6. Κουτελάκης Χ.(1996). *Έλληνες αργυροχρυσόχοι και ξυλογλύπτες*. Σμίλη. Αθήνα.
7. Σακελλαρίου Μ.(1997).*Ηπειρος: 4000 Χρόνια ελληνικής ιστορίας και πολιτισμού*. Εκδοτική Αθηνών. Αθήνα.
8. Κυπραίου Ε.(1997). *Το ελληνικό κόσμημα: 6000 χρόνια παράδοσης*. Υπουργείο Πολιτισμού. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων. Αθήνα.
9. Κορρέ- Ζωγράφου Γ. Κ.(2002).*Χρυσικών έργα. 1600-1900*. Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο. Αθήνα.
10. Ζώρα Π.(1972).*Δυο μεγάλοι μάστοροι του ασημιού*. Εθνικός Οργανισμός Ελληνικής Χειροτεχνίας. Αθήνα.
11. Ζώρα Π.(1994).*Λαϊκή τέχνη*. Εκδοτική Αθηνών. Αθήνα.
12. Untracht O. (1986). *Τεχνικές επεξεργασίες μετάλλων για τους τεχνίτες*. Ένα βασικό εγχειρίδιο για χρήση των τεχνιτών σχετικό με τις μεθόδους μορφοποίησης και διακόσμησης των μετάλλων. EOMMEX. Αθήνα.
13. Παπασταύρος Ι. Α.(1994).*Γιάννινα του 19^{ου} αιώνα όπως τα περιέγραψαν και τα απεικόνισαν οι ξένοι περιηγητές*. Τυποεκδοτική Ηπείρου.
14. Δεληβοριάς Α.(1979). *Ελληνικά παραδοσιακά κοσμήματα*. Μέλισσα. Αθήνα.
15. Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ιωαννίνων.

16. Συνέντευξη με τον πρόεδρο του ΚΕΠΑΒΙ κ. Χορέβα. Ιωάννινα.
17. Συνέντευξη με τον κ. Χρήστου Ευάγγελο, αργυροχόο. Ιωάννινα.
18. Παπαγεωργίου Π. Γ. (1982). *Οι συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*. Στ. Δ. Βασιλόπουλος. Ιωάννινα.
19. Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών- Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.(1985). *Η ελληνική γυναικεία λαϊκή φορεσιά και το κόσμημα άλλοτε και τώρα*. Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών. Αθήνα.
20. Κώτσου Π. Γ.(1994). *Ηπειρος Pouqueville Francois- Charles-Huges Laurent (1770-1838)*. Αφοι Τολίδη.
21. Γκίκας Γ. Π, Κούμαρη- Sanford A.(1985). *Σχέδια από παραδοσιακά θέματα αργυροχοΐας*. ΕΟΜΜΕΧ. Αθήνα.
22. Πάπυρους Λαρούς Μπριτάνικα.(1981). Τόμος 10. Παπυρος.
23. Ηπειρος Ιωάννινα, Νήσος Ιωαννίνων, Μέτσοβο, Ζαγοροχώρια. (1997). *Επτά Ημέρες-Η Καθημερινή. Η Καθημερινή*. Αθήνα.

ΆΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ιωαννίνων <http://www.cci-ioannina.gr>.
2. Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων <http://www.ioanninasilver.com>
3. Ελληνικό Κέντρο Αργυροχρυσοχοΐας <http://www.elka.gr>
4. Ελληνικός Οργανισμός Μικρών-Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας <http://www.eommex.gr>
5. Λεμπέση Μ.(18/02/2007). *Πλημμυρίδα εισαγωγών πνίγει την αργυροχρυσοχοΐα*. Καθημερινή.
http://www.news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyepix_51132_1_18/02/2007_216448
6. Καπερναράκου Κ.(23/01/2005). *Κίνα, Ταϊλάνδη και Τουρκία ενδυναμώνονται στην αγορά κοσμήματος*. Καθημερινή.
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_809053_23/01/2005_131323

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

«Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο. Τα στοιχεία που θα προκύψουν από την ανάλυση των στοιχείων του θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για την πτυχιακή εργασία και είναι εμπιστευτικά. Η συνεργασία και η ειλικρίνειά σας είναι πολύτιμα για την ολοκλήρωση της έρευνας. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη βοήθειά σας.»

Αριθμός ερωτηματολογίου: _____

Ημερομηνία: _____

Φοιτήτρια: Αρβανίτη Πανωραία

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Αριθμός ερωτηματολογίου:

Ημερομηνία:

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε

Πλήρως _____

Μερικώς _____

1. Φύλο ερωτώμενου

Ανδρας

Γυναίκα

2. Ηλικία ερωτώμενου

18-25 ετών

26-33 ετών

34-41 ετών

42-49 ετών

50 και άνω

3. Τόπος καταγωγής _____

4. Τόπος διαμονής _____

5. Έδρα εταιρείας _____

6. Οικογενειακή κατάσταση

Έγγαμος / η

Άγαμος / η

Διαζευγμένος / η

Χήρος / α

7. Μορφωτικό επίπεδο

Δημοτικό

Γυμνάσιο

Λύκειο

Τεχνική σχολή

IEK

TEI

ΑΕΙ

Μεταπτυχιακό

8. Οικονομική κατάσταση-ετήσιο εισόδημα

0-10.000 €	
10.000-20.000 €	
20.000-30.000€	
30.000€ και άνω	

9. Στον τομέα της αργυροχοΐας απασχολείστε

Πλήρως	
Μερικώς	

10. Εάν μερικώς, ποια είναι η κύρια επαγγελματική σας δραστηριότητα

Γεωργία	
Κτηνοτροφία	
Εμπορία	
Τουρισμός	
Δημόσιος τομέας	
Ιδιωτικός τομέας	
Ελεύθερος επαγγελματίας	

11. Στον τομέα της αργυροχοΐας ασχολείστε με την

Κατασκευή	
Πώληση	
Εμπορία	

12. Σε ποια είδη αργυροχοΐας ειδικεύεστε?

Είδη λαϊκής τέχνης	
Κοσμήματα	
Αργυρά σκεύη	
Χυτά αντικείμενα	
Εκκλησιαστικά είδη	
Άλλο	

13. Ποια απ αυτά προτιμούν οι αγοραστές σας

Είδη λαϊκής τέχνης	
Κοσμήματα	
Αργυρά σκεύη	
Χυτά αντικείμενα	
Εκκλησιαστικά είδη	
Άλλο	

14. Το αγοραστικό κοινό αποτελείται κυρίως από

Ξένους καταναλωτές ☐
Ντόπιους καταναλωτές ☐

15. Έτος ιδρύσεως της επιχείρησής σας
Έτος _____

16. Η επιχείρησή σας απασχολεί

Μόνιμους εργάτες ☐
Εποχιακούς ☐
Άτομα χωρίς αμοιβή ☐
Οικογενειακή εργασία ☐

17. Έχετε συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης?

Ναι ☐
Όχι ☐

Αν ναι, από ποιον φορέα είχε πραγματοποιηθεί? _____

Ποιο το αντικείμενο κατάρτισης? _____

Αν όχι, που πιστεύετε ότι οφείλετε?

Ολιγωρία του κράτους ☐
Ολιγωρία του δήμου ☐
Δεν υπάρχει ενδιαφέρον από εσάς τους ίδιους ☐
Δεν υπάρχει ανάγκη για κατάρτιση ☐

18. Η επιχείρησή σας είναι οικογενειακή?

Ναι ☐
Όχι ☐

Αναφέρατε τον αριθμό των μελών που απασχολούνται σε αυτή

Άνδρες _____

Γυναίκες _____

19. Τα παιδιά της οικογένειας σκοπεύουν στο μέλλον να ασχοληθούν με την επιχείρηση?

Ναι ☐
Όχι ☐

Αν ναι, για ποιους λόγους

Λόγω αρεσκείας ☐
Από ανάγκη ☐
Ικανοποιητικό εισόδημα ☐
Κίνητρα από το κράτος ☐

20. Βλέπετε τη βιωσιμότητα της επιχείρησής σας?

Ναι

Όχι

Για ποιους από τους παρακάτω λόγους απαντήσατε θετικά στην προηγούμενη ερώτηση?

Ικανοποιητικό εισόδημα

Έλλειψη παρόμοιων επιχειρήσεων στην περιοχή

Ζήτηση των προϊόντων της επιχείρησης

Οικογενειακό ενδιαφέρον

21. Έγιναν νέες επενδύσεις την τελευταία πενταετία?

Ναι

Όχι

Αν ναι, από ποιους φορείς

Ε.Ε

Υπουργείο ανάπτυξης

Δήμος

Ίδιες

Άλλο

22. Ο τουρισμός ευνόησε το επάγγελμά σας?

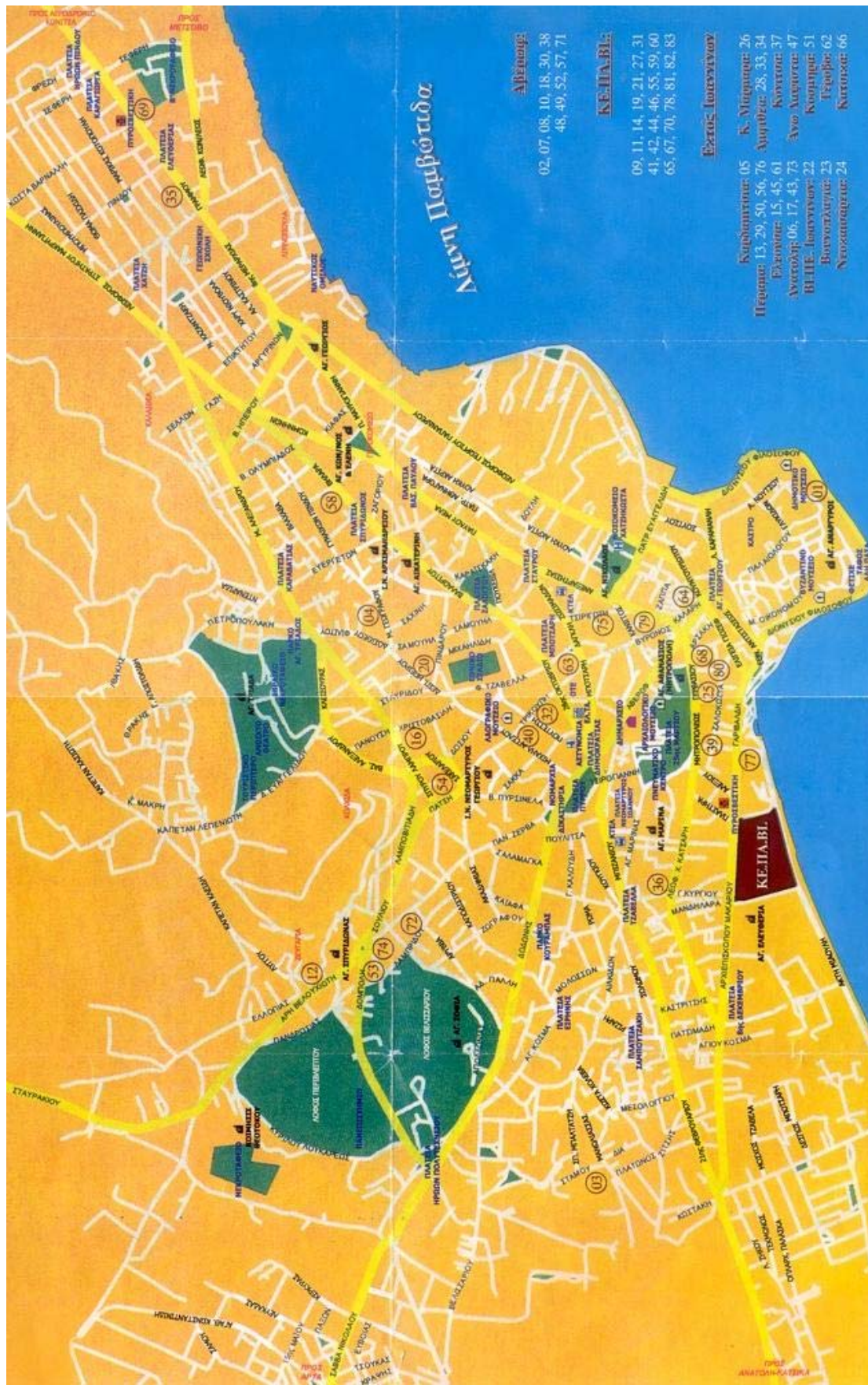
Ναι

Όχι

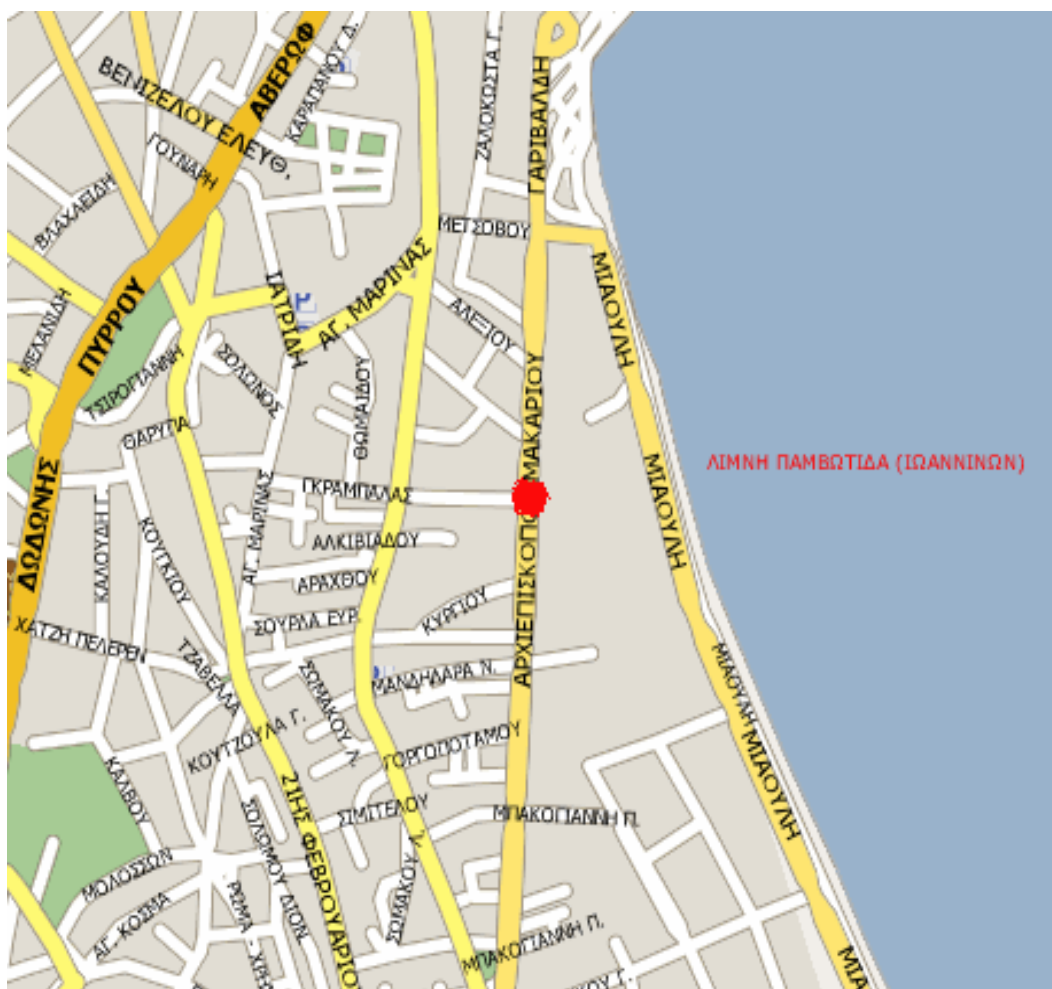
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΛΚΑ.	Ελληνικό Κέντρο Αργυροχρυσοχοΐας
ΠΟΒΑΚΩ	Πανελλήνια Ομοσπονδία Βιοτεχνών Αργυροχρυσοχόων, Κοσμηματοπωλών, Ωρολογοποιών
ΕΟΕΧ	Ελληνικός Οργανισμός Επιχειρήσεων Χειροτεχνίας
ΕΟΜΜΕΧ	Ελληνικός Οργανισμός Μικρών-Μεσαίων Επιχειρήσεων και Χειροτεχνίας
ΒΕΑ	Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθηνών
ΕΣΥΕ	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΓΣΕΒΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών, Εμπόρων Ελλάδος
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΕΗΜ	Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών
ΣΒΑ	Σύνδεσμος Βιοτεχνών Αργυροχρυσοχόων
ΕΠΑΝ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

Χάρτης 1. Χάρτης των Ιωαννίνων και οι θέσεις των εργαστηρίων των μελών του σωματείου αργυροχόων.

Χάρτης 2. Με κόκκινο χρώμα η θέση του Κέντρου Παραδοσιακής Βιοτεχνίας ΚΕΠΑΒΙ Α.Ε.

Χάρτης 3. Χάρτης του Νομού Ιωαννίνων.

Πίνακας 1. Αριθμός επιχειρήσεων ανά κλάδο όπως καταγράφονται στο Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ιωαννίνων 2007.

ΑΡΓΥΡΟΧΟΪΑ	ΑΡΓΥΡΟ-ΧΡΥΣΟΧΟΪΑ	ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ	ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ
56	4	57	14

Πίνακας 2. Αριθμός επιχειρήσεων ανά είδος απασχόλησης όπως καταγραφονται από το Σωματείο Ασημουργών Ιωαννίνων 2005.

ΕΙΔΗ ΛΑΪΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ	ΑΡΓΥΡΑ ΕΙΔΗ	ΧΥΤΑ	ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΙΔΗ	ΔΙΑΦΟΡΑ
6	40	21	8	5	3

Πίνακας 3. Αργυροχρυσόχοι. Στατιστικός πίνακας κατά αιώνες επί 974 ονομάτων¹⁶.

ΑΙΩΝΑΣ	11 ^{ος}	12 ^{ος}	13 ^{ος}	14 ^{ος}	15 ^{ος}	16 ^{ος}	17 ^{ος}	18 ^{ος}	19 ^{ος}	20 ^{ος}
ΤΕΧΝΙΤΕΣ	1	1	► 1	7	22	18	47	186	568	123
					► 12	► 2		► 10	► 324	

ΚΑΛΑΡΡΥΤΙΝΟΙ *

17 ^{ος}	18 ^{ος}	19 ^{ος}	20 ^{ος}	ΣΥΝΟΛΟ
1	18	38	1	58
	► 1	► 2		

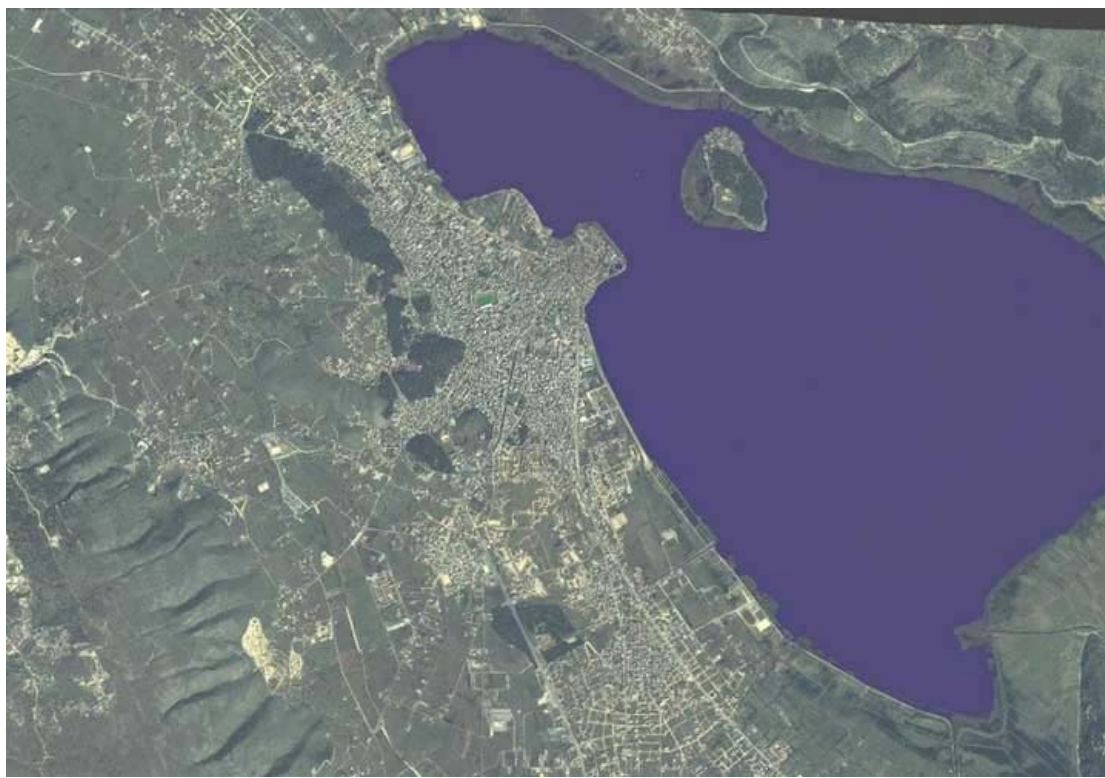
ΣΤΕΜΝΙΤΣΙΩΤΕΣ *

17 ^{ος}	18 ^{ος}	19 ^{ος}	20 ^{ος}	ΣΥΝΟΛΟ
2	1	18	10	31
		► 2		

► Η δράση τους εκτείνεται και στον επόμενο αιώνα.

* Επελέγησαν τα πιο γνωστά κέντρα αργυροχοΐας ως μέτρο σύγκρισης.

¹⁶ Έλληνες αργυροχόοι και ξυλογλύπτες. Χάρης Κουτελακης. Εκδόσεις Σμιλη.

Εικόνα 22. Η πόλη των Ιωαννίνων με τη λίμνη Παμβώτιδα. Google earth.

Εικόνα 23. Ιωάννινα.